

Žena v proměnách času

Naděžda Balická

Bakalářská práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Naděžda BALICKÁ**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Žena v proměnách času**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury. Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti ženské problematiky, mateřství, genderových vztahů a možností sladování rodinné a pracovní role ženy.

Příprava metodiky výzkumné části. Realizace kvalitativního výzkumu, pomocí techniky polostrukturovaného rozhovoru. Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace. Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BAUEROVÁ, J. Zaměstnaná žena a rodina. Praha: PRÁCE, 1974.

HENDL, J. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

KREBS, V. Sociální politika. Praha: ASPI, 2007. ISBN 978-80-7357-276-1.

KŘÍŽKOVÁ, A., PAVLICA, K. Management genderových vztahů: postavení žen a mužů v organizaci. Praha: Management Press, 2004. ISBN 80-7261-117-8.

MOŽNÝ, I. Rodina a společnost. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. ISBN 80-86429-58-X.

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Mgr. Leona Hozová
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

21. ledna 2010

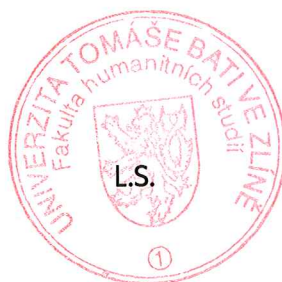
Termín odevzdání bakalářské práce:

7. května 2010

Ve Zlíně dne 21. ledna 2010

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 26. 4. 2010

..... Balík Křišťána

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce popisuje proměny života žen v průběhu dvou politických režimů, před Sametovou revolucí (1989) a po roce 1989. Tato dvě období jsou známa odlišným přístupem společnosti k ženám. Bakalářská práce srovnává jejich životy, klady a zápory obou období v životech žen.

Teoretická část popisuje oblasti života žen jako je vzdělání, zaměstnání, rodina, sladění pracovních a rodinných rolí, a intimní sféru.

Praktická část se zaměřuje na dvě skupiny žen. První skupina, která založila rodinu před sametovou revolucí a druhá skupina, která založila rodinu po roce 1989.

Klíčová slova: ženy, vzdělání, rodina, manželství, mateřství, společenský vývoj, zaměstnání

ABSTRACT

Bachelor work describes lives of women during two political systems, before Velvet revolution (1989) and after a year 1989. These periodics are known different access society to women. Bachelor work compares their lives, positives and negatives of these two periods in lives of women.

Theoretical part describes spheres of these women`s lives like is education, employment, family, coordination of working and family roles, and intimate sphere.

Praktical part rates on two groups of women. First group, that start a family before Velvet revolution and second group, that start a family after a year 1989.

Keywords: women, education, family, marriage, maternity, social development, employment

Poděkování

Velmi děkuji Ing. Mgr. Leoně Hozové za odborné vedení mé bakalářské práce, za její milý a odborný přístup, za čas, který mi vždy ochotně věnovala a za poskytování cenných rad.

Děkuji všem ženám – respondentkám, které mi poskytly informace o jejich životech a pomohly tak ke zpracování výzkumu.

Děkuji svému švagrovi, který mi už v dobách před revolucí ukazoval, že existují muži, kteří ženě s dětmi a domácností aktivně pomáhají, včetně ženských prací. Díky němu jsem nepřevzala tehdy klasický model, který jsem viděla ve svém okolí, že vše je pouze na ženě.

Motto

„Současná evropská žena požívá takové myšlenkové a tělesné svobody, o jaké se její prababičce nebo sestře jinde na světě ani nesnilo. Za to děkuji všem svým sestrám v historii, a zvláště pak těm, které se nepřizpůsobily“ (Utrio, 1994, s. 205).

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 ŽENY MINULÉHO REŽIMU	13
1.1 VZDĚLÁNÍ ŽEN	14
1.2 ŽENY A ZAMĚSTNÁNÍ.....	15
1.2.1 Pozice žen v zaměstnání.....	15
1.2.2 Zaměstnání a ženy v roli matky, manželky, hospodyňky.....	16
1.3 ŽENY A RODINA	17
1.3.1 Ženy v manželství	18
1.3.2 Ženy a mateřství	19
1.3.3 Náhled do intimních sfér.....	21
2 ŽENY DEMOKRATICKÉHO REŽIMU	22
2.1 VZDĚLÁNÍ ŽEN	22
2.2 ŽENY A ZAMĚSTNÁNÍ.....	23
2.2.1 Pozice žen v zaměstnání.....	24
2.2.2 Nezaměstnanost žen	25
2.2.3 Zaměstnání a ženy v roli matky, manželky a hospodyňky	25
2.3 ŽENY A RODINA	26
2.3.1 Ženy v manželství, v nesezdaném soužití a v registrovaném partnerství.....	26
2.3.2 Ženy a mateřství	28
2.3.3 Náhled do intimních sfér	28
II PRAKTICKÁ ČÁST	30
3 KVALITATIVNÍ VÝZKUM	31
3.1 URČENÍ PROBLÉMU.....	31
3.1.1 Oblasti výzkumu	31
4 METODOLOGIE	32
4.1 ÚČEL VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	32
4.1.1 Operacionalizace dílčích otázek.....	32
4.2 PLÁN VÝZKUMU	33
4.3 VÝBĚR.....	34
4.4 METODY ZÍSKÁVÁNÍ DAT.....	35
4.5 PROCEDURY SBĚRU DAT	35
4.6 ANALÝZA DAT	36
4.7 OMEZENÍ STUDIE	36
4.8 ČASOVÝ PLÁN	37
4.9 ETIKA VÝZKUMU	37
5 VÝSLEDKY VÝZKUMU	38

5.1	KOMPARACE	38
5.1.1	Vzdělání u žen.....	38
5.1.2	Význam manželství pro ženy	39
5.1.3	Pohled žen na nesezdané soužití	41
5.1.4	Rovnocennost žen ve vztahu	42
5.1.5	Význam mateřství v životě ženy	44
5.1.6	Věk dětí při nástupu žen do zaměstnání.....	47
5.1.7	Sladění pracovních a rodinných rolí.....	48
5.1.8	Význam zaměstnání a kariéry pro ženy.....	51
5.1.9	Komunikace mezi rodiči a dětmi na intimní téma	53
5.2	ZÁVĚR VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	55
ZÁVĚR		57
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....		58
SEZNAM PŘÍLOH.....		59

ÚVOD

Žena. Od pravěku až po současnou dobu a v různých společnostech byla žena uctívána, oslavována nebo utlačována a opovrhována. Ve většině společností byly ženy po generace, od ranného dětství, přiřazovány do rolí, které jsou pro ženy a muže určené. Tedy dané společností. Po staletí se učily vzorcům v chování, které se vykazovaly podřízeností a jejichž jediným smyslem života měli být děti a manžel.

Pokud jsou, po generace, vkládány do mysli lidí určité názory a postoje, které jsou založeny na zdánlivé logice, je velice snadné tyto názory přijmout za své a často se ani nepozastavovat nad tím, kde je vlastně pravda. Přesto se našly ženy, které se nad svými životy zamýšlely a chtěly ho změnit. Sobě, druhým ženám a jejich dalším generacím. I přes předsudky a překážky, někdy krůček po krůčku, někdy přelomově, jednaly s cílem změnit svůj život, své postavení ve společnosti, postoj celé společnosti k ženám. A nelze opominout skutečnost, že také díky změně v myšlení mužů. Neboť i mezi nimi se našli ti, kteří přijímali ženy jako rovnocenné a svým příkladem pomáhaly měnit postoj k ženám.

Životy všech obyvatel, tehdejší Československé socialistické republiky, změnila revoluce 17. listopadu 1989. Většina ji uvítala, někteří se chtěli držet starých struktur společnosti a politického zázemí, byť nevyhovujícího. Pro majoritu naší společnosti byl především tento systém pojmán negativně díky nemožnosti vycestovat do zahraničí, s výjimkou spřátelených a stejně politicky smýšlejících zemí, chybějící demokracie, a s tím šla ruku v ruce nemožnost svobodně se vyjadřovat.

Česká republika prošla významnou změnou, která změnila životy nás všech. Z nesvobodné země se stala země svobodná, plná nových možností a na to navazující změny v životech rodinných a pracovních. Zaměření se na období před revolucí a po revoluci vede ke srovnávání kladů a záporů těchto dvou období. Vede ke srovnání, jak se změnil životy žen i mužů. Revoluce, v případě žen, změnila to, co bylo po mnoho let považováno pro ženy za jedinou a správnou cestu a to role matky a manželky.

Sametová revoluce vnesla velké změny do všech oblastí života každého z nás. Byla jedním z těch nejvýznamnějších mezníků v našich dějinách, jež změnily naše životy. Ženy prošly velkými změnami jak v roli matky, manželky, partnerky, pracující, tak ve vztahu k sobě samým. Revoluce jim změnila život soukromý, rodinný, pracovní a společenský. Již

předtím docházelo postupně ke změnám. Sametová revoluce však způsobila, co se týče dopadu na životy žen, nejrychlejší a největší změny.

V teoretické části bakalářské práce jsou popisovány a srovnávány životy žen přibližně 20 let před revolucí a 20 let po revoluci, se zaměřením na oblast vzdělání, zaměstnání, partnerské vztahy, mateřství, sladění rodiny a zaměstnání, a nebyla opomenuta ani intimní sféra.

V praktické části byl proveden kvalitativní výzkum pomocí polostrukturovaných rozhovorů. Rozhovory byly vedeny s deseti respondentkami rozdělenými do dvou skupin. Na ženy, které založily rodinu před revolucí a na ženy, které založily rodinu po revoluci. Byla provedena komparace v oblasti vzdělání žen, význam manželství pro ženy, pohled žen na nesezdané soužití, rovnocennost žen v manželství, význam mateřství v životě žen, věk dětí při nástupu žen do zaměstnání, sladění pracovních a rodinných rolí, význam zaměstnání a kariéry pro ženy, a komunikace mezi rodiči a dětmi na intimní téma.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ŽENY MINULÉHO REŽIMU

Zhodnocení kladů a záporů života žen v jakémkoliv období je poměrně složité. Nemůžeme vycházet pouze ze skutečností, jaké možnosti společnost nabízí, jaká je momentálně vládnoucí strana, jaké chování se snaží u žen vyvolat a podporovat, ale záleží také na osobnosti samotné ženy, na jejím rodinném stavu, počtu dětí, finanční situaci.

Ženy minulého režimu však byly velice omezeny právě politickým systémem, který zde, před rokem 1989, vládl. Společnost nenabízela ženám možnosti, příležitosti, rovnost a svobodu v takovém měřítku jako je tomu v současnosti. Nebylo žádoucí vybočovat z řady, která měla přesně daná pravidla a hranice.

Společnost stavěla a podporovala spíše neaktivitu u svých občanů ve všech směrech. Nevyhovující osoby byly utlačovány v mnoha směrech a nejen oni. Celá politika Československé socialistické republiky stála na absenci svobody v činech i slovech. Stát měl výhradní právo a volnou ruku naprosto ve všech oblastech (Krebs, 2007).

Lidé neznali pocit demokracie, nemohli se svobodně vyjadřovat, žít dle svých tužeb a potřeb, odcestovat na různá místa světa, přidat se, dle svého vlastního přesvědčení, k jakémukoliv náboženství.

Na Československou socialistickou republiku není pohlíženo negativně v sociálních oblastech jako je zdravotnictví, školství, které byly činné bez větších problémů (Krebs, 2007).

I když se od tohoto režimu většina z nás distancuje, přece jen se nemůžeme ubránit kladnému hodnocení v určitých sociálních sférách. V dnešní době se platí téměř za vše. Ve zdravotnictví tyto změny vidíme zřejmě nejvíce. Na druhou stranu je nyní rozmanitá nabídka kvalitnějších zdravotnických přístrojů, pomůcek a léků. I tyto skutečnosti se podepsaly na rozdílných životech žen dvou srovnávaných období. Ženy minulého režimu měly určité jistoty, které dnešním ženám chybí.

Pro ženy minulého režimu byl omezen také výběr týkající se oblečení a kosmetiky. Vše se prodávalo, ale nebyla taková možnost výběru od různých výrobců tuzemských či zahraničních jako nyní a od nejnižší kvalitu po tu nejvyšší.

1.1 Vzdělání žen

Problém se nachází v předsudcích lidí, že není potřeba, aby žena byla tak vzdělaná nebo si zvyšovala kvalifikaci v zaměstnání, když se dříve nebo později stane matkou (Neumann, 1999).

Důvod, proč ženy po střední škole nepokračují dál ve studiu je postoj společnosti, že se u žen, po ukončení střední školy, počítá s brzkým vstupem do svazku manželského (Bauerová, 1974).

Nebyl kladen důraz na vzdělání žen jako je tomu v dnešní době, kdy má vzdělání vysokou hodnotu pro umístění na trhu práce. Postoj celé společnosti k ženám, pouze jako k matkám a manželkám, určitě nevytvářel vhodné podmínky k motivaci žen v oblasti vzdělání.

Rostl sice počet zaměstnaných žen a jejich vzdělanost, ale přesto byl jejich počet ve středoškolském a vysokoškolském studiu oproti mužům v nepoměru. Nemalá část dívek po ukončení základní školy nastoupila do pracovního procesu. Z důvodu nepřijetí do oboru, z vlastní iniciativy nebo iniciativy rodičů, kteří viděli budoucnost dcery spíše v dosahování příjmu než v jejím vzdělání (Bauerová, 1974).

Z provedených výzkumů bylo zjištěno, že by ženy se střední všeobecnou školou a ženy vyučené v oboru volily jiné vzdělání z důvodu nespokojenosti s umístěním na trhu práce Zprávy Státní populační komise 1967/2 (In Bauerová, 1974).

Až v pracovním procesu každý zjistí, zda mu dosažené vzdělání vyhovuje a je dostačující. Je zřejmé, že většina žen podlehla vlivu společnosti a vzdělání podcenila.

V době minulého režimu bylo středoškolské vzdělání více hodnoceno než v současné době. V dnešní době registrujeme, že střední škola už dávno spadla ze své pozice „něco lepšího“ a je vysoce ceněno vysokoškolské vzdělání.

Školství zanedbávalo vyučování jazyků a práci s počítačem (Krebs, 2007).

Pro mladší generace žen jsou cizí jazyky a práce s počítačem od základní školy samozřejmostí. V dnešní době je dán velký důraz na výuku cizích jazyků, upřednostňován je nyní jazyk anglický místo jazyka ruského. A práce s počítačem je v dnešní době naprostou nezbytností.

1.2 Ženy a zaměstnání

1.2.1 Pozice žen v zaměstnání

Začátkem druhé poloviny 20. století, začala většina žen nastupovat do zaměstnání. Mateřství pro ženy neztrácí na své hodnotě, ale začíná být na mateřství pohlíženo, z hlediska délky trvání, jako na krátkou etapu v životě ženy (Možný, 2006).

Ženy měly v zaměstnáních nelehkou situaci. Převládající pohled na ženy, spíše jako na matky než na výkonné a rovnocenné pracovnice, se odrážel v celé společnosti. Tento postoj společnosti k ženám prolíná nejen oblast vzdělání, ale současně oblast zaměstnání.

„Nejednou se setkáváme například s tím, že si organizace stěžují na nedostatek odborných kvalifikovaných sil, na druhé straně však kvalifikované ženy vykonávají u nich práce, které jsou pod úrovní jejich odbornosti, nebo, že ženy odcházejí z organizací pro nedostatek perspektivy v pracovní oblasti. Řada závodů a podniků totiž skutečně v ženách nevidí stále pracovnice, ještě méně s nimi počítá jako s budoucími vedoucími pracovnicemi. Velmi často tkví příčina těchto postojů v tom, že u žen je perspektiva mateřství, které přinese přerušení práce na dlouho dobu, nebo že z rodinných příčin přeruší zaměstnání vůbec. Vedle toho však přežívá nedůvěra, že by se ženy dobře uplatnily v náročných funkcích“ (Bauerová, 1974, s. 129).

Zaměstnání žen bylo jediným řešením vedoucím k tomu, aby rovnoprávnost mezi mužem a ženou skutečně nastala (Bauerová, 1974).

„Postavení ženy jako pracovní síly je stále mylně považováno za postavení ženy ve společnosti a co je ještě horší, za emancipaci, svobodu a osvobození (Neumann, 1999, s. 1045).“

Dva různé názory. Zaměstnáním žen, byť na vyšších pozicích, nelze tvrdit, že se ženy staly ve všech směrech rovnoprávné mužům.

Platy žen nedosahovaly výši platů mužů, byť práci odváděly stejně kvalitně (Neumann, 1999).

V odborných knihách, napsaných za minulého režimu, se autoři zabývají rovnoprávností žen a mužů, ať už se jedná o rovnost v zaměstnání nebo v soukromém životě. Ale předsudky vůči ženám byly silnější.

Postupně docházelo ke zvyšování počtu žen ve všech odvětvích zaměstnání. V sociální, kulturní, peněžní, školské a zdravotnické sféře bylo žen zaměstnáno nejvíce. S tímto jevem se začíná vyskytovat velký problém ve formě feminizace (Bauerová, 1974).

Na feminizaci je pohlíženo jako na početní převahu žen a jejich vlivu na určitých pracovních místech nebo školách (Vodáková, 2003).

Společnost sice poukazovala na feminizaci jako na problém, ale pokud to bylo na základě počtu zaměstnaných žen ve sférách uvedených výše, tak by označení feminizmu nebylo na místě. Tyto sféry zrovna nejsou doménou mužů a tak se nelze divit, že v nich rádi ženám uvolnili místo.

Za dob socialismu nedocházelo v podnicích k hromadným výpovědím zaměstnanců, stát měl na vše monopol, nebyla žádná konkurence. Stát zajišťoval všem pracovní místo. Pokud někdo do práce nechtěl chodit, mohl jít do vězení a bylo na něj nazíráno jako na člověka škodící celé společnosti (Neumann, 1999).

Téma chudoba a nezaměstnanost, velký problém v dnešní době, byly v minulém režimu bezpředmětné. Ženy měly jistotu pracovního místa. Toto je velký klad pro ženy minulého režimu v porovnání se situací dnešních žen.

1.2.2 Zaměstnání a ženy v roli matky, manželky, hospodyňky

V každé společnosti se vždy vyskytuje jev, který rozděluje společnost na dva pomyslné tábory. Během minulého režimu tento konflikt nastal v pohledu na pracující matky.

Zaměstnanost žen byla, pro nemalou část společnosti, označována jako příčinou problémů ve vztahu s muži, s dětmi, nedostatek času na jejich výchovu, což mělo za následek vzrůstající protizákonnou činnost a muži, z důvodu větší absence ženy v domácnosti, nacházeli „péči“ v rukách jiných žen. Jelikož měly ženy na starosti rodinu a zaměstnání, nutně u nich muselo docházet k psychickým i fyzickým poruchám (Bauerová, 1974).

Apelovalo se na zvětšení platu mužům, aby se ženy mohly vrátit zpět k svému jedinému poslání. Tedy k návratu k reprodukci, péči o rodinu, domácnost a manžela (Šolcová, 1984).

Společnost viděla u zaměstnaných žen spíše negativní aspekty. Pokud žena nastoupí do zaměstnání, je nezbytné, aby se muž více zapojil do péče o děti a domácnost, což byl zřejmě hlavní důvod nespokojenosti se zaměstnáním žen.

Na přístupu mužů, týkající se pomoci ženě v domácnosti, měla vliv rodina, ve které vyrůstali. Muži byli vychováni, že ženská práce je pro ně podřadná a ženy, že muž nemá vykonávat ženskou práci (Bauerová, 1974).

Ženské práce se v domácnostech, bez ohledu na dobu, považují za samozřejmost a jsou nedoceny. Porovnáním mužských a ženských prací, lze tvrdit, že ženské práce jsou pro ženy každodenní záležitostí, kdežto mužským pracím tento významný znak chybí.

K překonání „zaškatulkování“ ženy do role matky a manželky měla vést nejen změna v myšlení, ale také převedení této teorii do praxe (Šolcová, 1984).

Problém zavedení teorie do praxe se nachází v každé generaci, nestačí uvědomit si problém a jak bychom měli změnu provést. Uvedení do praxe je nejtěžší. Jako dobrý příklad slouží právě pomoc mužů s domácností nebo s dětmi. Jsou muži, kteří jsou ochotni si promluvit o přetíženosti žen, v danou chvíli mají porozumění a budou se snažit o nápravu a zapojení do těchto aktivit. V mnoha případech tento stav mužům vydrží třeba týden a vrací se zpět k původnímu způsobu života.

Dle výpovědí respondentek, při sladění zaměstnání a rodiny, vypomáhaly ženám hlavně babičky, využívaly služeb jesliček a školek a také částečného pracovního úvazku.

Zaměstnaným ženám by ulehčilo v rodinných povinnostech větší počet obchodů nejlépe bez front, možnost pracovat na částečný úvazek, levné služby, technika v domácnosti usnadňující práci, zvýšení počtu zařízení pro děti a jejich lepší úroveň a zapojení ostatních členů domácnosti (Šolcová, 1984).

Téměř by se tyto požadavky daly srovnat s dnešními potřebami žen až na techniku, která nyní v žádné domácnosti nechybí a na počet obchodů, kterých je bezpočet. Práci v domácnostech začaly usnadňovat pračky, které postupně nahrazovaly společné prádelny. Ty byly součástí panelových domů, kde se vyskytovaly také mandly a společné sušárny. Dnes mají bývalé prádelny využití třeba jako úschovny na kola. Pro ženy minulého režimu to byly novinky a víc si toho cenily. Současné ženy už vše přijímají jako samozřejmost.

1.3 Ženy a rodina

„Rodina je institucí, která zajišťuje trvání lidského rodu tím, že vytváří ekonomické podmínky pro obživu a výchovu dětí, reguluje příbuzenství a dědické vztahy a je hlavním místem pro socializaci jedince“ (Vaněk, 1971, s. 63).

Za minulého režimu bylo běžné uzavírat sňatky ve dvaceti letech a v návaznosti na tyto kroky ženy v brzkém věku počaly děti, většinou narozené krátce po sobě.

Nedostačující nabídka a nízká kvalita antikoncepce, absence nezbytných informací o sexuálním životě má často za následek těhotenství. Nejbližší okolí páru se snaží danou situaci řešit sňatkem. S láskou nebo bez lásky (Vaněk, 1971).

Nelze opominout skutečnost, že psychická nevyzrálость párů uzavírajících sňatky, často z důvodu těhotenství, se projevila např. ve špatném výběru partnera, neschopnosti umět se postarat sám o sebe, natož o rodinu, mohl se projevit pocit nedostatečného užití si života, což se zajisté projevilo na počtech rozvodů nebo manželstvích procházejících neustálou krizí.

1.3.1 Ženy v manželství

Manželství je vymezeno vztahem delšího období, začínající církevním či civilním obřadem, který okamžikem sňatku nabývá právního postavení (Možný, 2006).

Manželství lze rozlišovat podle jejich řízení na autokratický styl řízení, jež je stylem naprosté autority jednoho partnera vůči druhému. Podle osoby, která je ve dominantní pozici, můžeme ještě autokratické řízení dělit na patriarchální a matriarchální. Další styl je demokratický styl řízení, což je tzv. „zlatá střední cesta“, ve vztahu je vzájemná rovnost a navzájem se manželé respektují. Vzniká zde méně konfliktů. Liberální styl řízení funguje na principu velké volnosti a nezávislosti, ve vztahu je každý spíš sám za sebe a pro sebe, což může manželství značně komplikovat. U liberálního stylu je nutná velká tolerantnost. Obgenerační styl řízení se projevuje řízením manželství rodiči manželů nebo jejich dětmi. (Cibulec, 1974).

Jaké styly řízení se v rodinách nachází záleží na zralosti mužů a žen, na rodině, ve které vyrůstali, ze které přebírají vzorce chování nebo naopak se snaží vyhnout chybám rodičů. V době minulého režimu byla manželství spíše autokratická - patriarchální. Nebyla tak důrazné jako v předcházejících stoletích, ale byla zřejmé.

V rodinách jsou muži společností považováni za vládnoucí a ženy v podřízeném postavení (Bauerová, 1974).

Rozdíly ve vzdělání u manželského páru jsou příčinou konfliktů. Za rozdíly ve vzdělání a pracovní kvalifikaci mohou po staletí udržované předsudky společnosti. Muž má

pracovat, vzdělávat se, zvyšovat kvalifikaci a smyslem a náplní života ženy má být jen rodina. Není výjimkou, že případné touze po zvýšení vzdělání či kvalifikace zabráni samotný manžel (Bauerová, 1974).

Rozdílné vzdělání by bylo příčinou ke konfliktu ve vztahu v kterékoliv době, ať už má vyšší stupeň vzdělání muž nebo žena. Mnoho žen určitě považovalo za samozřejmé, že se v oblasti vzdělání více neangažují, netoužily po zvyšování si kvalifikace nebo pokud toužily, ale muž to zakázal, přijaly toto rozhodnutí s přesvědčením, že pravdu má vždy muž a je to tak správné. Byly vychovávány, že vzdělání není pro ženu až tak důležité. Ale určitě se našly ženy, kterým nevyhovovalo, aby někdo druhý rozhodoval o jejich životech a pasoval je nejen do role podřízené, ale také odkazující je do rolí neschopných dosáhnout určitého vzdělání a postupu v zaměstnání a do rolí osob s nižší inteligencí.

V minulém režimu se občas vyskytovalo nesezdané soužití, ale bylo na něj pohlíženo pouze jako na dobu určenou k poznání toho druhého a během několika měsíců tyto páry vstupovaly do manželství (Možný, 2006).

Na muže a ženy zůstávající bez manžela a dětí je pohlíženo s despektem, obezřetností. Jsou považováni za jedince vymykající se normě a za opak normálních lidí (Vaněk, 1971).

Je zde konflikt v tom, co lidé chtěli dělat, jak chtěli žít a tím, jak byly společností raženy předsudky a normy, ze kterých neměl nikdo vybočovat. Chyběla možnost výběru a pokud se rozhodli žít jinak, byli společností odsuzováni.

1.3.2 Ženy a mateřství

Mateřství bylo vyzdvihováno nade vše ostatní. Byl zde nemalý vliv společnosti, kdy docházelo ke kritice zaměstnaných matek (Bauerová, 1974).

V každé oblasti života žen se projevuje postoj společnosti k ženám pouze jako k matkám a manželkám. Ženy této generace byly vychovávány generací žen před nimi ke způsobu života, který převládá po staletí a jehož jediným smyslem měl být pro ženu muž a děti. Většinu žen ani nenapadlo, že by mohly žít jinak, byla to pro ně samozřejmost.

K usnadnění péče o děti existovalo množství jeslí a mateřských školek. Již před rokem 1989 existovala možnost, aby na mateřskou dovolenou mohli nastoupit muži. Byl to však pro muže, z důvodu předsudků, nepřijatelný stav. Ale našlo se pár výjimečných mužů, kteří na mateřskou nastoupili z vlastní vůle. Mezi tyto výjimky patřil Radek John.

V případě přerušení těhotenství, musela žena, podle zákona, předstoupit před zvláštní komisi, na které bylo rozhodnutí, zda povolí ženě podstoupení interrupce či nikoliv. Povolení většinou dostaly ženy, které přesáhly určitou věkovou hranici, ze zdravotních důvodů, měly už hodně dětí, přišly o partnera, z důvodu rozvodu, samoživitelce, pokud došlo k násilí na ženě a u svobodných žen ve špatných životních podmínkách (Marušiak, 1964).

Ženy se tudíž, narozdíl od současných žen, nemohly svobodně rozhodovat, pokud chtěly podstoupit umělé přerušení těhotenství.

V případech nesouhlasu komise s umělým přerušením těhotenství, se některé ženy uchýlovaly k neodborným zásahům, které často měly za následek vážné zdravotní komplikace (Marušiak, 1964).

K neodborným zákrokům docházelo především v místech, kde lidé žili za neodpovídajících životních podmínek a ve městech s vysokou zaměstnaností. Důvodem vyhledávání neodborných zákroků byla nízká pravděpodobnost, že komise odsouhlasí umělé přerušení těhotenství a odsuzování neprovdaných matek společností, zejména na vesnicích (Vaněk, 1971).

Pro všechny ženy nebylo a není mateřství vším. Kolik žen mělo děti, vdávaly se, aby nebyly odsuzovány společností, že nemají manžela a děti. Jsou ženy, které nedovedou být dobrými matkami, všechny ženy nechtějí mít děti a některé ženy si tyto skutečnosti umí sebekriticky přiznat.

Mezi těmito dvěma odlišnými obdobími je také rozdíl v možnostech pro bezdětné páry. Pokud manželský pár nemohl mít ze zdravotních důvodů dítě, měl možnost dítě získat pouze náhradní rodinnou péčí.

„Pokusy s umělými oplodněními mohou mít dalekosáhlé důsledky pro populaci i pro zkoumání metod oplodnění vajíčka mimo tělo matky. Zvláště významné se to může stát pro bezdětné manžele“ (Vaněk, 1971, s. 205).

Ve druhé polovině 20. století bylo umělé oplodnění považováno spíše za neskutečnou fantazii v podobě vědeckých pokusů. V dnešní době této pomoci neplodné páry využívají běžně. Možnosti pro neplodné páry v 21. století vzrostly.

1.3.3 Náhled do intimních sfér

Veškerá aktivita je dána do rukou mužů, od seznamování až po sexuální život, prostor pro ženu byl minimální. Od ženy se předpokládá pasivnější role a nepřípustnost projevení aktivity. K pohlavnímu styku má docházet až ve stavech silné zamilovanosti, kdy už pár přemýšlí o vstupu do manželství (Cibulec, 1974).

Ženy byly vedeny, aby při seznamování a také v intimním životě nechávaly veškerou iniciativu na mužích. Byl dáván důraz spíše na zdrženlivost v této oblasti. Prosazování zdrženlivosti v sexuálním životě mělo své klady i zápory. Neuškodila by jistá zdrženlivost v dnešní době.

Společnost byla uzavřenější k tématům dospívání a pohlavního života. Dospívající děti byly velice často neinformovaní. Tento komunikační ostych měl za následek, že dospívající dívka často nevěděla, co se děje s jejím tělem, jaké změny má očekávat s postupným věkem. Rodiče většinou neposkytovali dostatek informací o dospívání, o pohlavním životě a případné antikoncepci, což mělo za následek nechtěné těhotenství. Určitá témata byla pro společnost tabu.

Téma jako homosexualita patřila mezi tyto tabu. Bylo to něco naprosto nepřijatelné a odsuzované. Jestliže se o někom vědělo, že není heterosexuálního zaměření, dávalo se velice často za vinu rodičům, jejich výchově nebo byla homosexualita považována za nemoc. Lidé s homosexuální orientací se snažili žít jako ostatní, vzít si osobu opačného pohlaví a založit rodinu. Kolik takových manželských párů se rozvedlo po roce 1989 právě z tohoto důvodu. Předsudky týkající se homosexuality trvaly ještě po revoluci, ale postupně mizely tyto mravní a odsuzující mantinely dané bývalou společností a jedinec mohl začít žít tak, jak skutečně cítil a chtěl.

2 ŽENY DEMOKRATICKÉHO REŽIMU

„Revoluční rok vrhl českou společnost do chaosu a dezorientace. Je zaskočena možnostmi, které jim svoboda projevu, podnikání a angažování se v politice po čtyřicetiletém duchovním a materiálním půstu umožňuje. Lidé jsou fascinováni možnostmi otevřeně hovořit o sexu, o drogách, prostituci, ekologii, fyzicky a mentálně postižených lidech. Jsou fascinováni silou peněz“ (Neumann, 1999, s. 1055).

Ve společnosti dochází celkově k velké změně, rozdíly v životních úrovních lidí narůstají, jejich příčinou je vzrůstající nezaměstnanost. Společnost je nucena řešit problémy, kterými se nemusela dříve zabývat. Právě díky majetkovým rozdílům, kdy se daleko více musí věnovat mimo jiné vzrůstající chudobě (Krebs, 2007).

Díky Sametové revoluci byly změněny životy nás všech. Všichni si mohli začít vybírat, jaký opravdu svůj život budou chtít a žít, čeho chtějí dosáhnout. Změnily se životy lidí a změnily se také hodnoty. Ženy začaly rozhodovat o svých životech, začaly být aktivnější, už se nemusely bát, že je společnost, například za bezdětnost, bude odsuzovat. Začaly jednou provždy padat předsudky, že ženy tzv. „patří jen k plotně“.

2.1 Vzdělání žen

Na vzdělání se v současné době klade velký důraz, zejména na vysokoškolské vzdělání. Ženám, a nejenom jim, se otevřely ve vzdělání velké možnosti v České republice, ale také novými možnostmi v zahraničí, v kterékoli zemi. Možnost návštěvy a výběru cizích zemí, ať už ke studiu nebo zaměstnání, už není diktován politickým režimem.

Po roce 1989 začaly vznikat také školy soukromé a nabídka učebních oborů, středních a vysokých škol se pro studenty více rozšířila. Rozdíl je i ve skutečnosti, že se za studium začalo platit a dříve bylo bezplatné. Například na soukromých školách se platí školné.

Pro ženy, a nejen pro ně, se otevřely možnosti výměnných pobytů na školách nebo studia v zahraničí. Znalost cizích jazyků je velice ceněna a tato zkušenost jim může pomoci při hledání zaměstnání, ať už v České republice nebo v zahraničí. Na českém pracovním trhu se nachází spousta zahraničních firem, kde je běžné, že zaměstnanci jsou z různých zemí nebo firmy úzce spolupracují se zahraničím. Znalost cizích jazyků je potřebná a důležitá.

Na znalost jazyka se zaměřují ve školách již od prvního stupně základních škol. Dnes je výuka cizích jazyků běžnou součástí všech škol. V současné době není v popředí zájmu jazyk ruský, ale jazyk anglický. Pro současné ženy není problém se v dnešní době učit jakýkoliv cizí jazyk. Je velká nabídka a dostupnost učebnic, jazykových kurzů a jak už bylo uvedeno, možnost učit se jazyk přímo v zemích, kde se vybraným jazykem hovoří. Ve školách a jazykových kurzech není neobvyklé, když cizí jazyk vyučuje rodilý mluvčí.

Ženám se otevřely naprosto jiné možnosti než měly ženy před revolucí. Změnily se možnosti vzdělání, možnosti vycestování a získávání praxe v zahraničí, což vše má za následek lepší uplatnění na trhu práce, větší šance na nalezení a získání místa, které bude lépe platově hodnoceno. Ženám se tak dostává větší nezávislosti a soběstačnosti, než tomu bylo u žen minulého režimu.

2.2 Ženy a zaměstnání

Feminismus představuje postoje a myšlení žen vedoucích k získání stejného postavení jako muži a snahu o nabytí soběstačnosti (Vodáková, 2003).

Po revoluci se dostává do popředí aktivní řešení nerovnosti mužů a žen nejen ve vztahu k sobě, v domácnostech, ale také v pracovní oblasti. Tímto tématem se zabývají v odborné literatuře, periodikách, televizi. Začalo se více bojovat proti útlakům žen a více tuto diskriminaci sledovat.

V České republice se začalo zabývat genderem právě až od Sametové revoluce. Přestalo se jednat pouze o teoretizování na toto téma (Křížková, Pavlica, 2004).

V dnešní době se klade důraz na rovnocenné příležitosti v zaměstnání pro muže i ženy. Je zde velký posun oproti době za minulého režimu, ale i když se snažíme o zavedení této rovnosti do praxe, víme, že v reálném životě je přijímání rovnosti obtížnější.

Pro většinu firem je nepřijatelné, když ženy odcházejí na paragraphsy kvůli dětem. A to je také důvod proč se některé firmy vyhýbají přijímání do pracovního poměru žen s malými dětmi, u kterých tato absence hrozí.

Snadná situace na trhu práce není ani pro ženy starší. Velice často se objevují předsudky, že nebudou stačit pracovnímu tempu, nebudou přizpůsobivé změnám, budou pomaleji chápat a zaučovat se.

Lze také hovořit o diskriminaci svobodných žen, se kterou firma neuzavře pracovní smlouvu na dobu neurčitou, neboť počítá s tím, že dříve nebo později ženy nastoupí na mateřskou dovolenou a bylo by nutné za ně hledat náhradu a zaučovat nového pracovníka.

Ale záleží na každé firmě, na celkovém přístupu vedení k ženám. Jako příklad lze uvést tým žen pracujících pro časopis Cosmopolitan. Zde se ženy vrací po narození dítěte brzy do zaměstnání, kde si sebou vezmou i své dítě, které mají neustále nablízku, kojí ho, přebalují ho zde. Tento přístup je jedna z výborných možností, jak sladit pracovní a mateřskou roli žen. Především u žen, které by se chtěly brzy po narození dítěte vrátit do zaměstnání. Zaměstnavatel tak nemusí řešit, zda pro něj případné mateřství žen bude problém. Ale musí se brát v úvahu, že ne vždy a ne všude jsou vhodné pracovní podmínky pro ženy s dítětem.

2.2.1 Pozice žen v zaměstnání

Organizacemi je na zaměstnance kladen požadavek, aby žili jen pro danou organizaci. Aby práce v organizaci byla pro ně v jejich životech tím nejdůležitějším. Vše ostatní musí jít stranou. Organizace vyžaduje nejen vysoké nasazení v práci, ale patří mezi ně aktivity v podobě školení, kurzů, akcí, oslav a jiných aktivit spojených s činností organizace (Křížková, Pavlica, 2004).

Základním pilířem, jak dosáhnout rovnosti, je žít prací a vše jí podřídit. Pokud chce žena budovat kariéru, je nutné, aby rodinu i osobní život podrobila práci (Křížková, Pavlica, 2004).

Cílem kariéry je dosahovat lepších pracovních pozic v zaměstnání (Geist, 1992).

Jak ve vzdělání, tak i v oblasti zaměstnání lze vidět velkou změnu. V letech před revolucí byl společností dáván důraz na mateřství žen, kdežto v současné době to je zaměstnání. Na zaměstnané ženy jsou ve většině zaměstnáních vysoké nároky časové, pracovní a psychické. Pro ženy, které neodsunuly mateřství na druhou kolej, jsou tyto tlaky na odevzdání se čistě práci velice stresující. Ženy si nemohou dovolit v dnešní době přijít o práci a i z tohoto důvodu více času věnují práci na úkor své rodiny. Pro ženy, kariéristky, jsou tyto nároky naprosto přijatelné.

V minulém režimu se zaměstnanost žen mnohým nelíbila, protože se nemohly plně věnovat rodině a aktivita žen v zaměstnáních byla potlačována. Ženy musí být nyní v zaměstnání aktivní, vzdělávat se a zvyšovat si kvalifikaci.

2.2.2 Nezaměstnanost žen

Problém současné doby je pro ženy a celou naši společnost velká nezaměstnanost, která ovlivňuje počet narozených dětí, což je přirozená reakce obyvatel na prohlubující se finanční potíže. Na to navazuje nižší počet párů uzavírajících sňatky, protože chybí důvod vstoupit do manželství. Ztráta zaměstnání a dlouhodobá nezaměstnanost vede v mnoha rodinách k narušení vztahů mezi partnery.

V dnešní době je, díky ekonomické krizi, velice těžké tuto situaci ustát beze strachu o sebe a o svou rodinu. Přijít o pracovní místo je pro ženy v dnešní době daleko stresující než v letech před rokem 1989. Rostou ceny potravin, bytů, služeb, zdravotní péče, i přes potírání diskriminace matek s malými dětmi je pro ženy velký problém najít si práci.

2.2.3 Zaměstnání a ženy v roli matky, manželky a hospodyňky

Pro ženy bezdětné jsou současné vysoké nároky v zaměstnáních jednodušší než pro ženy matky. Bezdětné ženy se nemusí ohlížet na potřeby dalších členů rodiny. Pro ženy, v roli matek, je mnohem těžší skloubit pracovní aktivity s péčí o rodinu a domácnost.

Stoupily nároky na ženu v zaměstnání v oblasti výkonu, času, upřednostňování zaměstnání před vším ostatním. Při sladění zaměstnání a rodiny mohou pomoci jiné varianty zaměstnání než klasické zaměstnání.

Sladit pracovní a mateřskou roli lze prací na částečný úvazek, jehož délka trvání je kratší než klasická osmihodinová pracovní doba. Nebo sdílením pracovního místa, kdy se jedná o rozdělení osmihodinové pracovní doby mezi dvěma pracovníky, za niž jsou také oba zodpovědní. Zodpovídají nejen za vlastní výkon, ale také za výkon svého spolupracovníka. Pracovní doba každého může být rozdělena napůl nebo jinak hodinově rozdělena. Pružnou pracovní dobou, kdy zaměstnavatel určí počet hodin, které musí zaměstnanec odpracovat za určitou dobu a musí práci vykonat na svém pracovišti. Se zbývajících hodinami pracovní doby si už zaměstnanec může nakládat dle svých potřeb. Práci doma, od ručních prací až po práci na počítači. Rychlý přenos dat pomocí internetu ocení osoby, kteří pocházejí z kraje s velkou nezaměstnaností a práci mohou vykonávat pro firmu na druhém konci republiky (Křížková, Pavlica, 2004).

Práce na částečný úvazek a pružná pracovní doba jsou vhodným řešením ke sladění zaměstnání a rodiny. Pokud se však jedná o ženy samoživitelky, je v zaměstnání na

částečný úvazek problém v nízkém platu. Sdílení pracovního místa je možnost celkem přijatelná, ale kdo z nás by chtěl odpovídat za práci druhého?

Vhodným způsobem sladění role pracovní a mateřské je práce z domu. Ženy disponují dle svých potřeb s časem, mohou se podle potřeby věnovat dětem, v případech nemoci dětí ženy nemusí shánět hlídání nebo nastoupit na paragraf a mít nižší plat. Práce z domu má své pozitivní, ale také negativní stránky.

Problémem u žen pracujících doma se může vyznačovat netolerancí rodiny času, který žena tráví vykonáváním práce, za kterou je placena (Křížková, Pavlica, 2004).

Ženy by pro tento typ práce měly mít notnou dávku odpovědnosti a velkou sebedisciplínu.

Pomoc mužů v domácnosti a výchově dětí se řešila v minulosti, řeší se i nyní a zřejmě dlouho řešit bude. I když nemůžeme upřít skutečnost, že současní muži už mají jiný pohled na svou aktivitu, která byla dříve spíše pasivitou, v domácnosti a péči o děti.

2.3 Ženy a rodina

Je už častým a neodsuzovaným jevem uzavírání manželských svazků v pozdějším věku, než jak tomu bylo před rokem 1989. Současná doba se vyznačuje poklesem počtu narozených dětí a zvyšuje se věková hranice žen při narození prvního dítěte.

Dochází k pozdějšímu uzavírání sňatků u žen vzdělanějších, na čemž se podílí také skutečnost, že jejich studia trvaly více let (Možný, 2006).

S pádem postoje společnosti k ženám pouze jako k matkám a manželkám se ženám změnilo životy. A s nabídkou tolika možností týkajících se vzdělání, cestování, zaměstnání je samozřejmé, že ženy posunují nejen věk vstupu do manželství, ale také narození prvního dítěte.

2.3.1 Ženy v manželství, v nesezdaném soužití a v registrovaném partnerství

„Manželství má totiž u Čechů stále ještě vysoký status. Výzkumy postojů opakovaně ukazují, že většina nejmladší generace pokládá život v manželství za nejsprávnější formu rodiny“ (Možný, 2006, s. 256).

Ale díky poklesu zdůrazňování významu manželství, narůstá množství párů v neformálních svazcích (Možný, 2006).

Nelze opominout, že manželství se sice stále uzavírají, ale také narůstá počet rozvodů. Lidem se změnilы hodnoty, ale také ženy samotné se změnilы. V dnešní době jsou ženy vedeny k asertivnímu chování. I díky prosazování se, je daleko těžší nyní vztahy udržet, protože už se svými partnery ve všem nesouhlasí, tak jako to bylo zvykem dříve, kdy byl muž považován za hlavu rodiny, kdy ženy v sobě nesly skrytý nesouhlas, ale pro klid domácnosti a dané i výchovou radši mlčely a přizpůsobovaly se všemu. Bez ohledu na skutečnost, jak si to přály ony samotné.

Styl řízení manželství se v dnešní době vyskytuje spíše demokratický a liberální. Demokratický styl řízení, jak již bylo dříve uvedeno, má svá velká pozitiva v rovnoprávnosti a vzájemném respektu. Liberální styl má zápor v absenci jakéhokoliv řádu, důslednosti, což může špatně ovlivňovat vztah samotný a výchovu dítěte. Autoritativní styl řízení se jistě ještě vyskytuje, ale spíše u starších generací jako pozůstatky vlivu minulých generací.

Jak již bylo dříve zmíněno, v době minulého režimu byl problém mezi partnery v rozdílech ve vzdělání. V dnešní době už tento problém ve většině případů ženy nemusí řešit, protože v této oblasti plně dostihly muže.

Nesezdané soužití se vyznačuje společným životem páru ve společné domácnosti, zahrnující společný intimní život a společné financování. Tento vztah je bez uzavření oficiálního svazku (Možný, 2006).

Svoboda ve všech oblastech života, která propukla po roce 1989, vedla k již zmíněné svobodě ve vztazích. Dnešní páry oproti minulosti volí ve větší míře život v nesezdaném soužití a důvodů může být několik. Odchod od partnera v nesezdaném soužití může být daleko rychlejší a méně problémový než prožívání dlouhodobých peripetií u soudu při žádosti o rozvod. Některé páry volí tuto formu z důvodu většího finančního zabezpečení rodiny státem.

Změnou je postoj společnosti k homosexualitě, i když stále není všemi lidmi přijímána a tolerována, je zde v postoji společnosti velký rozdíl. V posledních letech mohou lidé homosexuálně zaměřeni uzavírat registrované partnerství.

2.3.2 Ženy a mateřství

V dnešní době není žena vedena k tomu, aby se vdala a založila rodinu v brzkém věku, jak tomu bylo v minulém režimu. Naopak se prosazuje užívání si svobodného života než rodinu založit, vzdělávání se, věnování se kariéře.

S již zmiňovanými možnostmi páru vybrat si manželství nebo nesezdané soužití, se tyto změny promítly také do mateřství.

V případě, že žena otěhotní, není již těhotenství tak častým důvodem ke vstupu do manželství (Možný, 2006).

Dětí, zejména prvorozených, narozených v nesezdaném soužití rapidně stoupá. (Možný, 2006).

Velká nabídka antikoncepce napomáhá ke snížení nechtěných těhotenství. V případě, že se žena rozhodne pro umělé přerušování těhotenství, již nemusí předstupovat před žádnou komisí. Záleží pouze na její volbě.

Některé ženy vnímají děti jako překážku v jejich pracovní kariéře a jako omezení vlastního života, proto mnohé volí život bez dětí nebo odkládají narození dítěte na pozdější dobu. Je dnes proto naprosto běžné, když se ženám narodí dítě ještě po dosažení čtyřiceti let. Pro dnešní ženy už není povinnost mít děti a využívají možnosti svobodné volby rozhodnout se pro kariéru nebo mateřství.

Požadavky zaměstnavatelů jsou v dnešní době vysoké a v určitých zaměstnáních jsou neslučitelné nebo velice konfliktní s případnou rodinou, jestliže nemají ženy dobré zázemí v partnerech nebo babičkách. Pokud jsou muži nápomocní, nezabývají se tak ženy vnitřním konfliktem, že se dostatečně nevěnují dětem nebo práci.

Pro ženy, které se chtějí věnovat kariéře a nedovedou si představit, že by opustily své zaměstnání na delší čas, je možnost, aby na mateřskou dovolenou nastoupil muž. V poslední době se začíná muži tato alternativa více využívat. Na tomto příkladu lze vidět, jak se mění postoj mužů.

2.3.3 Náhled do intimních sfér

Začaly se prosazovat ženská práva i v oblasti sexuální. Dvojí metr ženám přestával vyhovovat (Možný, 2006).

V literatuře a periodikách začaly být ženy vedeny, že i ony mají v intimním životě svá práva, vedeny k tomu, že i ony mohou být při seznamování aktivní jako muži a nečekat na aktivitu ze strany muže. Jsou vedeny, aby odložily stud a pasivitu stranou.

Dříve se dívalo na ženy střídající své partnery skrze prsty a dnes jsou ženy, které poznaly méně partnerů považovány za divné a k smíchu. Jsou to dva naprosté protiklady. Je mnohdy lepší poznat více než jednoho partnera, aby si člověk ujasnil, jakého partnera pro život potřebuje, se kterým by byla největší šance dlouhodobější udržitelnosti manželství či nesezdaného soužití, ale na druhou stranu by se počet mužů neměl zvrhnout.

„Do manželství dnes vstupují oba partneři s podstatným fondem sexuálních zkušeností. Od manželství dnes ženy, stejně jako muži, očekávají právo na sexuální rozkoš, a mnohé považují bohatý a uspokojení poskytující sexuální život za podmínku úspěšného manželství. Nejsou-li spokojeny, neváhají hledat lepší jinde“ (Možný, 2006, s. 240).

Avšak dnešní bouře nespoutaných vztahů, která je vyvolána a podporována ze všech stran je už naprosto vedena do krajnosti. Na jednu stranu se mluví o nebezpečí před pohlavními nemocemi, na druhou stranu, kdekoliv člověk otevře časopis, je podporováno užívání si sexu pomalu na každém kroku a čím více partnerů tím lépe.

„V posledním desetiletí však stoupl podíl promiskuitních mužů i žen: více než třicet partnerů uvedlo skoro osm procent mužů a pět procent žen, skoro dvakrát tak velký podíl než před deseti lety“ Weiss, Zvěřina (In Možný, 2006, s. 137).

Co se týče informovanosti dospívajících o dospívání a intimním životě, je zde také velký rozdíl. Vesměs většina rodičů svým potomkům vše vysvětluje. Často povoluje a podporuje už v brzkém věku to, co by bylo v době před revolucí nemyslitelné. A často, i na naše moderní poměry, je přístup některých rodičů neadekvátní. Také periodika pro mládež se v této oblasti hodně otevřely.

Co bylo dříve tabu, je pomalu všude, kam se jen člověk podívá a cokoliv otevře ke čtení. U obou období jde v určitých oblastech o dva naprosto rozdílné extrémy. Zřejmě se teprve učíme, kde je tzv. zlatá střední cesta.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 KVALITATIVNÍ VÝZKUM

Pro praktickou část bakalářské práce jsem volila kvalitativní výzkum s ohledem na téma, kterému se věnuji ve své teoretické části. Kvalitativní výzkum, narozdíl od kvantitativního, zachycuje daleko hlouběji postoje, názory, zkušenosti a komplexně reálný život respondentů. V případě této bakalářské práce byly voleny do výzkumného vzorku pouze ženy.

3.1 Určení problému

Zaměřila jsem se na ženy, které založily rodinu před revolucí, roku 1989, a na ženy po revoluci. Za hlavní výzkumný cíl jsem zvolila přeměnu ženy a změny podmínek pro roli ženy v rodinném životě v průběhu posledních zhruba 40 let. Bylo potřeba zaměřit se nejen na rodinný život respondentek, vzdělání, ale také na pracovní život, který do rodinného života zasahuje, ať už v pozitivním či negativním smyslu. Neméně důležité bylo zachytit přístup mužů k ženám, jak v rovnoprávnosti ve vztahu, tak v jejich přístupu aktivně se podílet na pomoci ženě s rodinou a domácností. Jelikož se v teoretické části věnuji také rozdílům v oblasti intimních sfér, nenechala jsem ani tuto oblast bez povšimnutí.

3.1.1 Oblasti výzkumu

S cílem zachytit změny v životech žen jsem volila tyto oblasti výzkumu:

- a) vzdělání žen
- b) význam manželství pro ženy
- c) pohled žen na nesezdané soužití
- d) rovnocennost žen v manželství
- e) význam mateřství v životě žen
- f) věk dětí při nástupu žen do zaměstnání
- g) sladění pracovních a rodinných rolí
- h) význam zaměstnání a kariéry pro ženy
- i) komunikace mezi rodiči a dětmi na intimní téma

4 METODOLOGIE

Dříve než jsem začala nahrávat rozhovory s respondentkami, bylo potřeba přesně si stanovit, jaké kritéria by měly respondentky splňovat a vymezit si dílčí otázky a podotázky, které navazují na oblasti výzkumu. Ke sběru dat bylo nutné zajistit si klidné místo na rozhovory a diktafon, abych nepřišla o cenné informace, které bych nezachytila pouhým psaním. Volba vhodné analýzy dat byla důležitá pro přesné a přehledné výsledky výzkumu.

4.1 Účel výzkumu a výzkumné otázky

Jako hlavní účel výzkumu bylo určeno, zda žijí současné ženy - matky, odlišným způsobem, než ženy - matky, před revolucí. K tomuto zjištění mi sloužily dílčí výzkumné otázky a podotázky. Jelikož se jednalo o polostrukturovaný rozhovor, otázky byly dopředu připraveny, ale kladla jsem i otázky, které se vyvíjely z konkrétních situací během rozhovorů s respondentkami.

4.1.1 Operacionalizace dílčích otázek

Otázky v rozhovorech, co se týče použití času, minulého nebo přítomného, jsem přizpůsobovala respondentkám. V tomto přehledu otázek jsem volila pouze čas minulý pro lepší přehlednost. S ohledem na oblasti výzkumu jsem volila tyto dílčí otázky a podotázky:

DVO1: Ovlivnilo vás rodinné prostředí, ze kterého pocházíte?

Jak byla rozdělena péče o děti a domácnost ve vaší rodině? Pomáhal váš otec? Chodila maminka do zaměstnání? Jak maminka řešila zaměstnání a péči o rodinu? Které vzorce chování a přístupů, ať už u dětí, manžela, péči o domácnost jste převzala z vaší rodiny a aplikujete ve své rodině? V čem vaše rodina funguje jinak od vaší původní?

DVO2: Je pro vás manželství důležité?

Jaký je váš názor na nesezdané soužití a manželství? Po osobních zkušenostech s manželstvím, volila byste opět manželství nebo nesezdané soužití? Myslíte si, že jste muži v manželství rovnocenná? V čem se lišily vaše představy o manželství od reality?

DVO3: Jaký význam má pro vás mateřství?

V čem vidíte klady a zápory být matkou? Myslíte si, že jste děti měla moc brzy, že jste měla počkat? Myslíte si, že by každá žena měla mít dítě? Pokud byste byla dobře finančně

zajištěna, chodila byste do práce nebo se radši věnovala rodině? Máte pocit, že jste kvůli dětem něco promeškala?

DVO4: Co pro vás znamenalo zaměstnání, kariéra?

Čeho jste chtěla v zaměstnání dosáhnout? Splnily se vám vaše ambice? Snažila jste se dosáhnout v zaměstnání vyššího postu? Věnovala jste více času zaměstnání než rodině? Co jste byla schopna obětovat práci?

DVO5: Jak se vám dařilo sladit zaměstnání a rodinu?

Kolik bylo vašemu dítěti, když jste nastoupila do zaměstnání? Využívala jste služeb jesliček a školek? Pocítila jste někdy problémy v zaměstnání ohledně rodiny?

DVO6: Byli vám při sladění zaměstnání a rodiny nápomocni vaši blízcí?

Pomáhal vám váš manžel? Pomáhaly vám babičky, když byly děti malé? Vznikaly někdy mezi vámi a manželem konflikty, že se věnujete více zaměstnání než rodině?

DVO7: Zbýval vám čas na kamarádky, na sebe, na záliby?

Scházela jste se pravidelně s kamarádkami? Bylo pro vás důležité mít volný čas pouze pro sebe? Měla jste pak výčitky, že jste se nevěnovala spíše rodině?

DVO8: Jak jste poučila, informovala, vaše děti o dospívání a intimním životě?

Povídali si s vámi rodiče na toto téma? Stejný přístup jste volila ke svým dětem?

DVO9: Jaký je váš postoj k nevěře?

Můžete mi říct váš názor na nevěru? Myslíte si, že člověk dovede být věrný celý život jednomu partnerovi? Myslíte si, že se v dnešní době vyskytuje častěji než v době minulého režimu?

4.2 Plán výzkumu

K výzkumu jsem použila případovou studii, jelikož k tomu, abych zjistila výzkumný problém, je důležité zabývat se více oblastmi v životech žen a v širších souvislostech.

„V případové studii jde o zachycení složitosti případu, o popis vztahů v jejich celistvosti“ (Hendl, 2005, s. 104).

Pro rozhovory jsem použila polostrukturovaný rozhovor. Strukturovaný je v případě zkoumané problematiky nevhodný, protože u každé ženy byl průběh života odlišný a nemohla bych tak reagovat na případné změny a dozvědět se hlubší a potřebné informace pro výzkum.

Pro analýzu dat případové studie použiji metodu komparace, kterou budu srovnávat stanovené oblasti výzkumu. Tato metoda se mi zdá jako nejvhodnější z důvodu, že porovnávám dvě skupiny žen a z důvodu přehlednosti a jasnosti prezentovaných výsledků.

4.3 Výběr

K výzkumu lze použít náhodný vzorek nebo záměrný. Zvolila jsem záměrný výběr, aby pokládané výzkumné otázky byly pro všechny respondentky stejné, aby výsledky byly efektivně srovnatelné a kvalitní ve vyhodnocování. Vybrala jsem respondentky, které splňují tato kritéria:

- a) mají děti
- b) děti se ženám narodily před rokem 1989
- c) děti se ženám narodily po roce 1989
- d) žijí v manželství
- e) souhlasí s nahráváním rozhovoru na diktafon
- f) souhlasí, že údaje z rozhovorů budou použity pro výzkum a rozhovory budou prezentovány v bakalářské práci *Žena v proměnách času*

Vybraný vzorek respondentek je rozdělený do dvou skupin, na respondentky, které založily rodinu před revolucí a po revoluci. Respondentky splňovaly daná kritéria, proto nebylo nutné omezit výzkum na konkrétní věkové hranice.

Jelikož srovnávám respondentky během dvou politických režimů, pro lepší orientaci jsem zvolila následující třídění. V první skupině, R1 - R5, jsou respondentky, které založily rodinu před revolucí a ve druhé skupině, R6 - R10, jsou respondentky, které založily rodinu po revoluci.

Respondentky byly informovány, že výzkum je anonymní. Respondentky jsem z tohoto důvodu během rozhovorů ani neoslovovala. Pro výzkum byla respondentkám přiřazena čísla.

4.4 Metody získávání dat

„V rámci kvalitativního výzkumu je hlavním prostředkem pro získávání dat sám výzkumník. Proto musí popsat sebe samého a charakterizovat svůj vztah k oblasti výzkumu, své hodnoty apod. Ve zvláštním odstavci popisuje svoji přijatou roli v terénu, proces získání přístupu k účastníkům a k místu výzkumu. Také zmiňuje své zkušenosti v navazování interpersonálních vztahů a svoje pojmání reciprocity“ (Hendl, 2005, s. 158-159).

Jsem dvaatřicetiletá žena, svobodná, bezdětná. Téma bakalářské práce a s ní související výzkum jsem volila z důvodu, že se celým mým životem, ve velkém měřítku, ženy objevují. Mám dvě starší sestry, na střední škole jsem chodila pět let čistě do dívčí třídy a často jsem ženám, bez rozdílu věku, dělala a dělám tzv. vrbu. Z těchto důvodů mi jsou životy žen velice blízké a samozřejmě z důvodu, že jsem také žena.

Troufám si říci, že jsem velice vnímavá ke svému okolí a životy lidí před revolucí a následné změny po revoluci jsem vnímala velice intenzivně. Jako jeden z příkladů uvedu mé dvě starší sestry, jejichž životy byly typickým vzorem života tehdejších žen, takže i u nich jsem mohla pozorovat životy žen před revolucí. A vnímala jsem také vliv a požadavky, dané doby, u mě samotné. Z tohoto důvodu mi psaní teoretické části a celé bakalářské práce nebylo vůbec cizí a neprobádanou tematikou. Naopak bylo velice příjemné, někdy úsměvné, si zavzpomínat.

Získávání respondentek nebyla vůbec lehká záležitost. Pokud někdo slíbil svou účast, po zjištění, že se bude rozhovor nahrávat na diktafon, svou účast odmítaly. Stálo mě to hodně přemlouvání, ale nakonec jsem potřebných 10 žen našla. Tyto ženy souhlasily s nahráváním a s uveřejněním rozhovorů pro účely této bakalářské práce.

Všechny ženy znám několik let, takže si nejsme úplně cizí. Pro nahrávání rozhovoru jsem volila místo, které je většině těmto ženám blízké.

4.5 Procedury sběru dat

Po stanovení kritérií výzkumného vzorku jsem začala hledat 10 respondentek, které by tyto kritéria splňovaly. Některé ženy odmítly hned a jiné, jak jsem již uvedla, byly ochotné, ale po zjištění, že rozhovor musí být nahráván na diktafon, svou účast odmítly.

Respondentky byly seznámeny, že rozhovor je anonymní. Rozhovory probíhaly v nebytových prostorech. Na začátku jsem chtěla volit domácí prostředí, kde se budou respondentky cítit uvolněněji a budou otevřenější ve svých výpovědích. Ale po rozhovorech s respondentkami jsem došla k závěru, a často i na jejich přímé žádosti, že bude lepší prostředí, které mají respondentky velice blízko a neztratí tím mnoho času, což bylo pro ně velice důležité.

Rozhovory jsem nahrávala na diktafon a poté přepisovala do počítače.

Za slabinu rozhovorů považuji, v určitých oblastech, absenci upřímnosti a otevřenosti. Poznala jsem, že nahrávání na diktafon je pro respondentky velkým omezením. V okamžiku, kdy jsem vypnula diktafon nebo ho ještě nezapnula, dozvídala jsem se pravdu a někdy velice intimní informace. Určitě se, u některých respondentek, na jejich výpovědích, podepsal také čas, protože s odstupem času máme tendenci vidět minulost v růžových barvách.

Nemůžu opominout, že se chtělo do výzkumu zapojit několik manželů respondentek, protože tato problematika je velice zaujala a chtěli poskytnout cenné informace z pohledu mužů. Touto cestou jim za jejich ochotu velice děkuji. Bohužel, potřebovala jsem jen ženy.

4.6 Analýza dat

Pro analýzu dat mi sloužily přepsané rozhovory s respondentkami. Jako první bylo nutné udělat tzv. segmentaci.

„Segmentace zahrnuje rozdělení dat do analytických jednotek. Pročítáme text řádku po řádce a ptáme se, zda se jedná o segment, který obsahuje z hlediska cílů výzkumu nějaký význam“ La Pelle (In Hendl, 2005, s. 228).

V přepsaných rozhovorech jsem vyhledávala odpovědi a souvislosti k vybraným oblastem výzkumu. Výsledky této segmentace jsem porovnávala, prováděla komparaci dat.

4.7 Omezení studie

Výsledky výzkumu určitě ovlivnilo, že ne všechny respondentky odpovídaly zcela popravdě. Obzvlášť v oblasti týkající se role muže v rodině a jeho aktivity v ní. Zde se nachází slabé místo.

Výsledky tohoto výzkumu jsou platné pouze na tuto danou skupinu. Nelze tedy tyto výsledky aplikovat na všechny ženy v České republice.

4.8 Časový plán

Rozhovory s respondentkami jsem nahrávala během měsíce března tohoto roku. Rozhovory jsem postupně přepisovala do počítače a následně prováděla komparaci, což probíhalo od března do poloviny dubna roku 2010.

4.9 Etika výzkumu

Z důvodu zajištění maximální anonymity respondentek jsem respondentky během rozhovorů neoslovovala jmény. Respondentky podepsaly informovaný souhlas, ve kterém souhlasí s nahráváním rozhovoru na diktafon, s použitím a uveřejněním rozhovoru v této bakalářské práci.

5 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Ke zjištění, v čem se lišily životy žen v rodině, před revolucí a po revoluci, slouží komparace, která je velice přehledná a zřetelná. Někdy výsledky vypovídají o větších změnách, v některých případech jsou výsledky srovnatelné pro ženy obou skupin.

5.1 Komparace

Ke každé zkoumané oblasti výzkumu jsou vyhledané odpovědi respondentek. Jak již bylo řečeno, R1 – R5, jsou ženy, které založily rodinu před revolucí a R6 – R10, jsou ženy, které založily rodinu po revoluci.

5.1.1 Vzdělání u žen

Rozdíl ve vzdělání žen odpovídá požadavkům na vzdělání dané doby. Jak je uvedeno v teoretické části, před revolucí se nedával takový důraz na vzdělání a u žen obzvlášť. V první skupině mají ženy středoškolské vzdělání, některé vyšší odbornou školu, jedna vzdělání pouze základní. Ani jedna nemá vysokoškolské vzdělání. Použiji parafrázi z teoretické části, která směřovala k ženám mající rodinu před revolucí.

Problém se nachází v předsudcích lidí, že není potřeba, aby žena byla tak vzdělaná nebo si zvyšovala kvalifikaci v zaměstnání, když se dříve nebo později stane matkou (Neumann, 1999).

Ve druhé skupině mají ženy středoškolské vzdělání, jedna dokončené vysokoškolské vzdělání a dvě, v současné době, vysokou školu studují.

R1: *„Základní, pak jsem se šla učit do, jako frézařka do ZPS. Jenomže rodiče, protože jak jsem říkala, byli starší, tak taky finančně byli už v důchodu, finančně to nebylo dobré, tak jsem si chtěla vydělávat, tak v 17 jsem se zapojila do pracovního procesu.“*

R2: *„Po základní škole jsem vystudovala střední školu. Ta střední škola byla střední všeobecně vzdělávací jako, nebo-li dnes se tomu říká gymnázium.“*

R3: *„Tak mám dvě školy, dělala jsem čtyřletý obor reprodukční grafik. Bohužel, tady tato škola nebyla ukončena maturitou, to znamená, že my všichni z toho ročníku jsme si dodělávali maturitu večerně nebo dálkovým studiem. Já jsem zvolila možnost večerního*

studia a dělala jsem vlastně pět roků ekonomickou školu. Takže mám vlastně výuční list bez maturity jako reprodukční grafik a ekonomickou školu s maturitou vlastně.“

R4: *„A potom jsem, po základní škole, šla studovat střední školu do Brna.“*

R5: *„Mám středoškolské vzdělání, gymnázium a potom nástavbu ještě k oboru.“*

R6: *„V 26 letech jsem se vdávala, po vysoké škole, kterou jsem studovala ve Zlíně, tenkrát ještě VUT.“*

R7: *„Odmaturovala jsem specifickou střední školu, takže po maturitě jsem se nedostala na vysokou školu.“*

R8: *„Vystudovala jsem gymnázium, to ukončila maturitou, pak jsem se přihlásila nebo dostala jsem se na vysokou školu ekonomickou. Tam jsem teda, ale byla pouze dva semestry a pak jsem dobrovolně z vlastní vůle odešla.“*

R9: *„Vystudovala jsem střední školu, dálkově dokonce jsem potom studovala v 26, v Brně a teďka se pokouším studovat vysokou.“*

R10: *„Vystudovala jsem kromě základní školy, střední školu chemickou, kterou jsem ukončila maturitou. Dále jsem se vzdělávala na vysoké škole, kterou jsem nedokončila, poté jsem odešla do práce. V současné době studuji dálkově vysokou školu.“*

5.1.2 Význam manželství pro ženy

Respondentky přikládají manželství velký význam a pokud by si opět mohly vybrat, zda manželství nebo nesezdané soužití, většina by volila opět manželství. Často uvádí jako důvod děti, větší pevnost vztahu, jistotu, zázemí a společné příjmení.

Respondentky nesezdané soužití vesměs neodsuzují, ale téměř pro většinu z nich je důležitější manželství. Bez ohledu na dobu, ve které založily rodinu.

„Manželství má totiž u Čechů stále ještě vysoký status. Výzkumy postojů opakovaně ukazují, že většina nejmladší generace pokládá život v manželství za nejsprávnější formu rodiny“ (Možný, 2006, s. 256).

R1: *„No, v dřívější době, jsem myslela, že pokud jako se nevdá, že je to ostuda, když není holka vdaná a v dnešní době zas je jiná situace a pokud je to nějak právnicky ošetřeno, aby měla ta manželka nebo ten druhý partner nějaké, když se s jedním něco stane, nějaké*

výhody nebo nějak zajištěný, tak a jedině tam je potom ten problém, když jsou děti se jménem, s příjmením těch dětí, no.“

R2: *„Manželství si myslím, že je důležité, je to taková nějaká, není to ani záruka, ale je to taková formalita, která k životu patří.“*

R3: *„Já přemýšlím, teďka možná s kolegyňkou jsme se bavily o tom, že kdyby jsme se podruhé narodily, tak nevíme, jestli bysme se vdávaly, protože opravdu těch pěkných chvil je poslední dobou strašně málo v té rodině.“*

R4: *„Pro mě manželství je opravdu důležité, ale nemohu říct, jak třeba u jiných lidí, jak to cítí oni. Já mluvím jenom za sebe, protože mě se manželství vydařilo. Tak je to pro mě důležité, že i dcera má třeba jméno toho manžela, že máme takové společné všechno.“*

R5: *„Pro mě ano, manželství je, protože si myslím, že to nějak stvrzuje ten vztah a i pro ty děti, že prostě nějak cítí, že patří ti lidé k sobě určitým způsobem. Cítím, že ten obřad nějaký nebo rituál, který člověk podstupuje ho nějakým způsobem zavazuje. Nemyslím, že by zavazuje v tom, že na to pořád myslí, ale že prostě se k něčemu odhodlá. Prostě jsem staromilec.“*

R6: *„No, myslím si, že je to poněkud jistější vztah. Pokud se už člověk rozhodne, že si někoho vezme, tak si to mnohem více rozmyslí, protože ví, že už to není zas až tak jednoduché zrušit.“*

R7: *„Důležité, důležité, nevím, jestli je důležité, ale myslím si, že důležité, nevím, jestli tak pro mě, ale myslím si, že pro děti, protože v tom vztahu přece jenom, když jsou manželé, tak je maminka, tatínek. Je to jinačí, než když jsou nesezdaní.“*

R7: *„Myslím si, že jako i pro ten vztah a pro ty děti je lepší vlastně manželství.“*

R8: *„Takže já jsem spíš konzervativní člověk, takže si myslím, že manželství jako je důležité, obzvlášť, hlavně, když partneři chtějí mít děti, tak si myslím, že i pro ty děti, nevím, jestli oni to tak cítí, ale pro mě je to důležité, aby otec, matka, měli stejné příjmení, jsou manželé.“*

R9: *„Myslela jsem si jednu dobu, že manželství není důležité, že není problém žít jenom, jen tak na psí knížku, jak se říká, ale teď už to vidím jinak. Myslím si, že to důležité je, a že to je nějaký takový pocit jistoty, zázemí, pro mě i pro moji dceru a vůbec si nemyslím, že by*

bylo na škodu, že jsem se vdávala tak pozdě. Právě proto, že už mám nadhled, že už vím, co je pro vztah důležité, co není.“

R10: *„V dnešní době už to nemůžu po svých zkušenostech hodnotit, jakože je či není důležité. Možná i soužití by stačilo, ale pokud jsou děti, samozřejmě, kvůli příjmům v domácnosti a starostí, je pro mě důležité manželství.“*

5.1.3 Pohled žen na nesezdané soužití

Bylo překvapením, že respondentky, které vlastně vyrůstaly v době, kdy nesezdané soužití bylo odsuzováno, tak i přesto, že by opět volily manželství, toto soužití neodsuzují. Pouze jedna projevila výhrady. Jsem přesvědčena, že ne všechny měly tento názor za dob minulého režimu. Díky těmto rozhovorům můžeme vidět, jak se lidé mění a vyvíjí.

Naopak respondentka 9 uvádí, že by už do nesezdaného soužití neměla zájem jít a cení si spíše manželství.

Lidé respektují volbu druhých, ale při rozhodování, týkající se jich samotných, volí raději manželství (Možný, 2006).

R1: *„No, v dřívější době, jsem myslela, že pokud jako se nevdá, že je to ostuda, když není holka vdaná a v dnešní době zas je jiná situace.“*

R2: *„No, je to takové, jakoby volné manželství a moc bych s tím nesouhlasila, jako, asi bych tak ani žít nechtěla, jako, a myslím si, že už je to lepší, když ten sňatek tam je.“*

R3: *„To je pěkná otázka, no. Já přemýšlím, teďka možná s kolegyňkou jsme se bavily o tom, že kdyby jsme se podruhé narodily, tak nevíme, jestli bysme se vdávaly, protože opravdu těch pěkných chvil je poslední dobou strašně málo v té rodině.“*

R4: *„Celkem je mi to jedno. A nevadí mě to. Dříve to bylo, když jsem byla mladá, tak ani to nebylo tak zvykem, tak negativně. Dneska bych řekla, že je to pozitivní z toho hlediska, že ti lidi se mohou poznat i z jiné stránky, co to je bydlet spolu každý den, že to je něco úplně jiného, než když spolu chodíte a vidíte se jenom jednou za čas.“*

R5: *„Jako nevadí mi, ale přece jenom cítím, že ten ten obřad nějaký nebo rituál, který člověk podstupuje ho nějakým způsobem zavazuje.“*

R6: „Myslím si, že pokud se lidé mají rádi, tolerují se, vzájemně si rozumí, mají k sobě úctu a lásku, tak v tom nevidím žádný problém. Je mi jedno, jestli se jedná o nesezdané soužití nebo o manželství.“

R7: „No, nemám nic proti. Pokud někdo tak chce žít, vyhovuje mu to. Prosím. To neodsuzuji, v tomto jsem tolerantní, myslím si, že i děti moje, kdyby později chtěly, jako nedosuzuji to, ale nevím, myslím si, že jako i pro ten vztah a pro ty děti je lepší vlastně manželství.“

R8: „Tak já se k tomu stavím tak, že je to každého věc, jak to každý cítí, jaké on má priority, tak, že bych to odsuzovala, v žádném případě. Ale já určitě, kdybych chtěla mít s partnerem děti a takhle jako mít společnou domácnost, tak bych se vdávala.“

R9: „Nešla bych do toho už. Nebo myslím si, že to není to správné. Ale neodsuzuji lidi, je to jejich věc.“

R10: „Nikomu do ničeho člověk nemůže mluvit. Pokud někomu vyhovuje nesezdané soužití, budiž, já jsem tolerantní a respektuji to.“

5.1.4 Rovnocennost žen ve vztahu

Bylo zajímavé, jak většina respondentek vypovídala, že jsou ve vztahu rovnocenné.

„Ukazuje se, že ve většině rodin rozhodují muž a žena společně (např. o nákupu drahých věcí, zařizování bytu a domácnosti, o počtu dětí a jejich studiu, o trávení dovolené a víkendů apod.)“ (Vodáková, 2003, s. 107).

Ale po zkoumání jejich dalších odpovědí, relativně z jiné oblasti, jsem došla k závěru, že to tak u některých respondentek není. Osobně chápu rovnocennost ve vztahu také v tom, že muži se doma projevují skoro stejně aktivně jako ženy. Dle mého názoru, není rovnocennost ve vztahu jen společné rozhodnutí, ale také vzájemná pomoc s dětmi a s domácností.

Na ženě dál zůstává starost o dítě a každodenní povinnosti (Vodáková, 2003).

A taky nemůžu opominout fakt, týkající se již dříve zmíněného problému v otevřenosti odpovědí, v okamžiku, kdy jsem vypnula diktafon, bylo mi řečeno, že, samozřejmě, to takový ideál nebyl. Podle těchto dostupných výpovědí nemůžu, v této části výzkumu, potvrdit, že opravdu došlo ke změně k lepšímu.

R1: „*Tak u nás to ani tak nebylo, my jsme se vždycky snažili dohodnout společně. Vždycky jsem zůstávala s dětma sama. Manžel šel na večírek a já jsem šla spát s dětma. Manžel mohl jít kamkoliv a dělat cokoliv.*“

R2: „*My jsme si rozuměli i co se týče zaměstnání, i v rodině a bydleli jsme na činžáku, takže manžel neměl jiné vlastně povinnosti na zahradě nebo tak, takže mi pomáhal doma a problémy jsme řešili společně taky, takže. Nebyl jako hlava rodiny, nějaký vládce rodu, ale vždycky jsme se domluvili, jako.*“

R3: „*Myslím si, že nejsme pořád rovnocenné. Jednak nemáme finanční možnosti na to se osamostatnit, takže bysme je nepotřebovali, což je prostě důvod k tomu, že nerozhodujeme o všech věcech a oni ani nechcují, abysme se osamostatnily, abysme byly samostatné, protože oni by neměli tu vůdčí takovou nějakou tu, nebyli by prostě vůdčí osobnost v té rodině. Můj manžel nejenom, že jezdil celý život pryč, ale o děcka se nějak moc nestaral, protože neměl na to čas, vydělával peníze. Sice nás víc zabezpečil finančně, ale všechno zbývalo na mě, takže myslím si, že ne, že ne. S uklízením vůbec, to je asi to nejhorší, co může být, že všechno nechává na mě, i teď pokud jsme sami, tak nechává všechno na mě. Přijedu domů vlastně večer a stoupnu si ke šporáku a vařím, on neudělá nic. Ani nenakoupí, ani nenavaří. Muž přijde z práce, lehne si, čte noviny, dá si půlhodinku a pak si jde třeba zasportovat jako můj muž. Ten jede na kolo, ten si jde zaběhat do lesa, kdežto manželka ta přijde, vysvleče se, ještě není ani vysvlečená a už je u šporáku. A začíná tzv. druhá směna.*“

R4: „*Ano, my se i podebatujem, ale třeba musím říct, že hodněkrát se manžel přikloní ke mně. Rozhodujeme úplně společně. Manžel pokud byl doma tak pomáhal, že jo, ale.*“

R5: „*Já si myslím, že ano, protože to hodně záleží na kvalitě toho vztahu, na takovém tom spojení těch partnerů, na stejném náhledu na život, na hodnoty duchovní, morální a na takové, že si jeden druhého vážíme, takže rozhodujeme společně vždycky. Takže nemám tady s tímto problém. Manžel byl teda, musím říct, a je skvělý, protože nepovažoval nikdy něco, že je to typicky ženská práce, takže v klidu, kromě vaření teda, do toho se nehnal, ale jinak třeba rád nakupoval a myslím si, že to s dětmi obrovsky uměl, v tom smyslu, že je prostě vzal na kolo, na tenis, jako sportoval s nimi, vyplnil jim ten volný čas.*“

R6: „*Ano. Manžel se snažil, pokud mu to pracovní vytížení dovolilo.*“

R7: „Myslím si, že u nás je to takové trošičku možná jinačí v tom, já se starám spíš o ty děti, jako manžel moc o školu, o výchovu, to spíš se starám já. Jako manžel on do toho ani nekecá, a jde to prostě mimo něj, jo, on to neřeší, on tady toto opravdu neřeší. A co se týče věci bydlení, co je potřeba vyřídit, jako podstatné nějaké věci, tak to se, samozřejmě, domlouváme. Otázka toho bydlení je spíše na něm, spíš rozhoduje zas on. Takže my to máme takové jak kdyby rozdělené, já spíš tu výchovu dětí a on tak třeba to materiální.“

R8: „Bývaly doby, kdy jsme si myslela, že spíš manžel má to hlavní slovo a teďkom už je to tak, že se spíš umím postavit a prostě, když nechci něco udělat, tak prostě to nedělám.“

R9: „Tak si myslím, že mám manžela velmi tolerantního, ale vyrůstal v rodině, kde dominantní byl tatínek, takže aniž by někdy chtěl, aniž by si to uvědomoval, tak některé ty prvky výchovné zatahuje do naší rodiny a já se zase vehementně bráním. Manžel se zapojuje, ale sám studuje, a pracuje na směny, takže s ním taky moc nemůžu a pokud jo, tak jenom týden nebo maximálně část druhého týdne v měsíci. Je schopen navařit, a když nestihnu já navařit a má hlad tak, si navaří a připadá mi to samozřejmě a mu to taky připadá samozřejmě.“

R10: „Myslím, že rozhodujeme spolu. Jde to těžce, když manžel nepomáhá, nesnaží se, takže vlastně, když přijdeme z práce kolem té páté, šesté hodiny, navařit, s dětma se naučit, je to pro mě těžké, ale prostě tak to má být. Zvládám to. Manželovi v této fázi, si myslím, že je to jedno. Hlavně, že chce mít svůj klid a pokud ho má, tak je spokojený. Když byli děti mladší, tak jezdil z práce dřív jak já, bral je ze školky, pomáhal mi, ano. Teďka už jsou větší, takže už ta péče nemusí být, jakože pořád, ale je potřeba nad těma adolescentama těžce dohlížet, protože by nám přerostli přes hlavu.“

5.1.5 Význam mateřství v životě ženy

Věk početí prvního dítěte se odsouvá, ale mateřství neztrácí nic ze své hodnoty a důležitosti v životě žen. Respondentky se shodovaly, že je mateřství obohatilo a záporny uváděly ve ztrátě volného času, strach o děti, jedna respondentka uvádí zkušenost s diskriminací při hledání zaměstnání kvůli dětem.

R1: „*Tak, na děti jsem se těšila, na oba dva. Byla jsem spokojená, byla jsem šťastná, že je mám. Co jsem slyšela od známých a tak, některá si to pořídí jako doplněk nebo hračku a pak se to snaží někde upíchnout.*“

R2: „*Mateřství je skvělá věc, protože to tu rodinu to obohatí a naplní to, žijete pro ty děti, vychováváte je, předáváte jim zkušenosti a prostě máte se komu věnovat, máte o koho se starat a zároveň můžete předat to dobré z vás, bohužel, i to špatné si děti všimnou, co můžou získat. A tak myslím, že je škoda pro ženu, když ty děti nemá, že přichází i o ty radosti. Je to ochuzení pro tu ženu určitě, ale nemusí každý mít děti.*“

R3: „*Tak život bez dětí taky si nedovedu představit, ale zase je rozdíl je vychovávat sama a vychovávat je ve dvou, jo. A nějak se postarat. Já jsem nikdy neměla možnost toho, že některé ženy mají maminku svoji nebo manželovu maminku k dispozici, jo. Tady tuto dobu, kdy děti se rodí už ženám třeba přes 30, co mají, tak zastávám názor, že je to bezva. Bezva věc, protože ta žena už má víceméně, né, že by něco za sebou, ale už něco prožila, jo, už aji v té, v tom zaměstnání si vydobyla nějaké takové nějaké postavení, si myslím, jo, že, že už je čas třeba to přerušit a zažít zas něco jiného, takže je to takové lepší, než když se rodilo dřív v 18, ve 20, to nebyla vyzrálá žena pro mateřství.*“

R4: „*Dokud jsem neměla dítě, nedovedla jsem si to představit, až jsem měla dítě, jsem ráda, že ho mám, ale zase na druhou stranu, pokud se někdo rozhodně a nechce mít dítě je to úplně jeho věc a neodsuzuji ho za to, protože v naší společnosti jsou zaběhnuté klišé, když přijdu do jiného stavu musím být šťastná, musím být ráda, budu mít to dítě ráda, určitě je to to nejlepší, co ženu může v životě potkat. Víím, že to není pravda, protože těhotenství někdo nesnáší dobře, je mu protivné, kojení mu může být taky protivné a ten vztah mezi dítětem a matkou se vytváří postupně a záleží to na strašně moc okolnostech, takže pokud někdo se necítí, tak může být i plnohodnotným člověkem této společnosti i bez dětí a naprosto to neodsuzuji. Já jsem se vdávala v 19 a dítě jsem měla v 26 a už všichni pátrali po tom, jestli nejsem nemocná a proč už nemám dávno dítě a tak dále. Určitě, určitě se ta doba v tom mění moc.*“

R5: „*No, pro mě má mateřství jako velký význam, že mě obohatilo ten život. Já prostě, je to obrovské štěstí a zároveň obrovská zodpovědnost, protože narozením dítěte už v té porodnici jsem si uvědomovala, že už nikdy se nebudu rozhodovat jenom sama za sebe a vlastně celý život budu nějakým způsobem s nějakou bytostí provázaná. No, tak záporny*

jako v uvozovkách ten, že člověk má celoživotní pořád nějaké strachy už o to dítě, obavy a takový, že by mu přál to nejlepší, a když to někdy tak není, takže se prostě jakoby trápí trošičku, ale to je zase spojené vlastně to jsou vyvážené věci, jo, to štěstí už s tím s tou zodpovědností, s obavami o toho milovaného člověka. Ano, ano, to byla společenská nějaká norma, že kdo se nevdal byl divný, kdo neměl dítě byl divný. Bohudík, je dneska jiná doba, je svoboda a lidé si můžou zvolit cestu, jaká jim vyhovuje.“

R6: *„Mateřství mě výrazně, dá se říci, obohatilo, hodně mi dalo, získala jsem životní přehled, hodně zkušeností, ale na druhé straně taky hodně vzalo, zejména volný čas.“*

R7: *„No, myslím si, že mateřství ženu, paní, jako obohatí určitě. Je to úplně něco jiného bez dětí a s dětma. Je tam spousta starostí, spousta, ale radostí a je ten život jiný, takový je radostnější, myslím si jako, že to obohatí velice. Je pravda, že někdy je tam trošičku problém. Opravdu jako diskriminace je.“*

R8: *„No, tak já si myslím, že člověk je na světě proto, aby ty děti měl, prostě, když to řeknu nadsazeně, aby prostě to lidstvo nevymřelo jako. Ale jako chápu. Pochopím to, že někdo se fakt věnuje té kariéře a ví, že by ty děti třeba strádaly, tak radši ty děti nemá. Ale já jsem ráda opravdu, že ty děti mám. Takové ty probdělé noci a člověk přece jenom, aspoň u mě to tak bylo, jsem si říkala, že bych radši někde vyrazila, jo, někde jela, třeba na kolo, tak to prostě nešlo, takže člověk je tím trochu omezený, ale v současnosti jsou i takové ty vymoženosti nějaké ty sedátka a takové za kola, že člověk může s těma dětma dělat v podstatě cokoliv.“*

R9: *„No, je to strašně krásná věc. Myslím si, že se o tom nedá nějak dlouze mluvit, ale musí se to zažít. Záporny, určitě ne, ale jako správná matka bych chtěla být dobrá matka. Já se to učím. Myslím si, že jsou různé typy ženských. Některé se na to cítí, některé ne a to musí sama vědět každá, jestli je to důležité pro ni nebo ne. Ale osobně si myslím, až už jim to umožněné nebude, třeba z biologických důvodů, tak je to může mrzet a to už může být pozdě.“*

R10: *„Mateřství, je velmi důležité, je to o tom, aby toto přechodné stádium, když to řeknu takhle, tito lidé prožívali spolu a ne každý sám. V tomto případě to mateřství je velmi pěkné a důležité, jak pro vývoj dítěte, tak pro psychiku matky, která v tomto období je velmi labilní a dokáže teda, aspoň konkrétně mě, dokáže rozhodit kdejaká maličkost. Myslím si, že každý chceme, co nemáme. Pokud bysme neměly děti, tak bychom po nich strašně*

toužily, pokud děti máme, tak to bereme, prostě máme a teď bych chtěla cestovat. Je to o přístupu každého jednotlivce.“

5.1.6 Věk dětí při nástupu žen do zaměstnání

„Období péče o malé dítě překlenuje mateřská dovolená, která se u nás z původních čtyř měsíců v polovině minulého století postupně rozšiřovala až na dnešní čtyři roky“ (Možný, 2006, s. 189).

Také tato oblast je zajímavá pro srovnání těchto dvou skupin respondentek. V první skupině se objevuje nástup žen do zaměstnání 2x ve věku 8 měsíců. Na rozdíl v délce mateřské dovolené následně navazuje další podkapitola týkající se sladění pracovních a rodinných rolí, kdy první skupina více využívala služeb jesliček.

R1: *„Tak, když měla dcera 8 měsíců, tak jsem nastoupila do práce.“*

R2: *„No, tak starší byl předškolák, takže měl 6 roků, protože on byl na podzim a druhé dítě mělo 4 roky.“*

R3: *„Ve 3 letech šli do školky.“*

R4: *„Ano, musela jsem jít už v 8 měsících, protože já jsem chtěla jít až v roce. Mateřská se brala jen půl roku peníze podpora, pak už půl roku dalšího nic nebylo, ale rok se mohlo být doma.“*

R5: *„Do práce jsem šla, když prvnímu dítěti byly 3 roky, pak byla po 5 letech jsem měla druhé dítě a do školky šla, když měla zase 3 roky. Já si teď vzpomínám, že vlastně dcera chodila i do jesliček ale krátce nějak, to jí bylo možná 2,5.“*

R6: *„U obou dětí jsem byla na mateřské dovolené asi 4 roky. Potom jsem nastoupila do práce.“*

R7: *„Takže mladšímu byly 4, staršímu 6.“*

R8: *„Ony jsou vlastně daleko od sebe, takže po první mateřské jsem šla ve 3 letech, vlastně byla jsem asi ty 4 roky v zaměstnání, pak jsem měla druhou dceru a tam jsem šla po 4 letech do zaměstnání.“*

R9: *„3.“*

R10: „Musím se přiznat, že jsem od prvního dítěte utekla brzo, měla 2 roky, když jsem se vracela zpět do práce a bylo to z toho důvodu, že už mě to doma nebavilo, chtěla jsem mezi lidi, takže jsem se vrátila zpět do práce. A u druhého dítěte jsem si to vychutnávala, nastoupila jsem, nebyla práce, takže jsem nastoupila teoreticky až po 4 letech zpět do práce a bylo mi doma tentokrát dobře.“

5.1.7 Sladění pracovních a rodinných rolí

Ženám při sladění pracovních a rodinných rolí pomáhaly služby jesliček a školek. Jesličky už nebyly tak často využívané u generace žen, které měly děti po revoluci. Důvodem byla delší mateřská dovolená, protože ženy před revolucí odcházely do zaměstnání třeba již ve věku 8 měsíců. Což je oproti dnešní době markantní rozdíl.

Stát velice prodělával na častých absencích matek v zaměstnání, z důvodu nemocí dětí, proto docházelo k postupnému navyšování mateřské dovolené (Možný, 2006).

Při sladění těchto rolí někdy pomáhali manželé, ale spíše velice často babičky, dědečkové a nelze opominout ani pomoc kamarádek a sousedek. Respondentky patřící do první skupiny, R1 - R5, právě díky brzkému nástupu do zaměstnání, pomoc druhých intenzivně využívaly již v brzkém věku dětí.

Respondentky z první skupiny, R1 - R5, ve svých rozhovorech uváděly často využívaný částečný pracovní úvazek, který jim napomáhal k úspěšnějšímu sladění těchto rolí. Podle výpovědí respondentek z druhé skupiny, vyplývalo, že částečného pracovního úvazku nevyužívaly. Myslím si, že tyto částečné pracovní úvazky nejsou už tak populární v dnešní době, že zaměstnavatelé vyžadují osmihodinovou pracovní dobu v daleko větším měřítku než tomu bylo dříve. Ale zase ženy mohou být na delší mateřské dovolené.

R1: „Když děcka chodily do školy a v práci jsem měla možnost, v době prázdnin, si vzít neplacené volno, tak jsem to řešila, radši jsem si vzala neplacené volno. I když jsem byla bez peněz, tak jsem se radši věnovala jim, než abych je nechala běhat po ulici. Když měl manžel třeba odpolední, tak on byl doma dopoledne tak, když už potom chodily děti do školy, do školky, tak on dopoledne uvařil a já jsem přišla odpoledne, tak jsem se věnovala dětem. Protože maminka byla starší, později už byla nemocná, takže potřebovala spíše péči ona. Druhá babička ta byla mladší, ta si chtěla užívat života a ne se mi starat o děti. Tak, když byla nějaká delší nemoc, tak maminka přišla pohlídat.“

R2: „*Tak to šlo docela dobře, protože tak manžel hodně pomáhal třeba. Ráno, mohl vodit děti do školky a já jsem je odpoledne vyzvedávala nebo děti chodily do družiny, já jsem zase chodila dřív domů. Vzhledem k té zkrácené pracovní době to šlo celkem dobře.*“

R3: „*Můj manžel nejenom, že jezdil celý život pryč, ale o děcka se nějak moc nestaral, protože neměl na to čas, vydělával peníze. Sice nás víc zabezpečil finančně, ale všechno zbývalo na mě. S uklízením vůbec, to je asi to nejhorší, co může být, že všechno nechává na mě. Tak, když jsem dělala těch 6 hodin, tak samozřejmě jsem se věnovala víc dětem, a když dělá člověk osm a půl hodiny a přijede domů, je od, ráno v sedm odjede a přijede skoro v 7 nebo o půl sedmé, tak co může člověk už doma udělat? Neudělá doma nic. Já jsem nikdy neměla možnost toho, že některé ženy mají maminku svoji nebo manželovu maminku k dispozici, jo. Já jsem takovou možnost neměla a proto jsem taky nežila tak jak ostatní, jo, ženy. Že mají tady tuto možnost, dovolí jim jít do kina, zaplavat si tototo, já, když jsem chtěla něco takového dělat, tak jsem musela vždycky s dětma, jo, a samozřejmě je to takové omezení, jo, pro tu ženu. Já jsem neměla možnost ani prázdnin, jakože dát je do nějaké rodiny, takže jsem to dělala tak, že jsem měla kamarádku a jejího kluka jsem brávala přes sobotu a nedělu a pak ona mě to vynahradila o prázdninách.*“

R4: „*To bylo docela složité, protože jsme bydleli daleko od rodičů, nikoho jsem neměla, takže když jsem musela někdy večer, tak jsem měla štěstí, že jsem měla dobrou sousedku, ta měla taky malé děti, tak jsme si vypomáhaly navzájem, ona hlídala, když potřebovala ona něco, tak zase děti byly u nás. Potom teda babička s dědou, i když byli daleko, tak si jako dítě brali vždycky měsíc v zimě a měsíc v létě než chodila do školy, tak zimní prázdniny tam a letní prázdniny měsíc u nich. Manžel pokud byl doma tak pomáhal.*“

R5: „*No, protože mám partnera, jakého mám, který je, v kterém mám pocit, že mě zastoupí a spoléhám na něj, tak se mi to dařilo velice dobře. Protože moje maminka už byla v důchodu, tak, když jsem potřebovala, tak mi pomohla, což bylo velice fajn. Manžel byl teda, musím říct, a je skvělý, protože nepovažoval nikdy něco, že je to typicky ženská práce, takže v klidu, kromě vaření teda, do toho se nehnal, ale jinak třeba rád nakupoval a myslím si, že to s dětmi obrovsky uměl, v tom smyslu, že je prostě vzal na kolo, na tenis, jako sportoval s nimi, vyplnil jim ten volný čas.*“

R6: „*V současné době to řeším s mladším synem a docela se mi to daří. Manžel se snažil, pokud mu to pracovní vytížení dovolilo, babičky moc ne.*“

R7: „Opravdu výjimečně, že by mi pomáhaly babičky, tak to nemůžu říct, to nepomáhaly. Tím, že jedni jsou opravdu daleko, bydlí daleko, takže to je mimo, je to opravdu daleko. A druzí jsou blízko, ale zase nejsou, nejsou, takoví ti babičtí, babička a děda, aby pomáhali. Ale je pravda, že výjimečně, když opravdu nějaká ta nevolnost nebo byla nějaká výjimečně ta nemoc, takže nebyl problém, takže to pohlídali. Tak ten paragraf jsem si nebrala, byla jsem v práci pořád. Máme dům, takže na domě samozřejmě ano, jo, takové ty věci prostě údržbu na domě, spousta věcí se předělávalo, předělává, takže to ano. To on se věnuje těmto pracem, ale že by luxoval, umýval nádobí a tady ty domácí, tak to vůbec ne. Vaření ne, ne, ne, to ne.“

R8: „Takže to u nás vlastně taky manžel pomáhal i v domácnosti, ale protože, že jsme nejprve spravovali dům u manželových rodičů a potom jsme stavěli svůj, tak on se více věnoval této práci, samozřejmě, spíše této práci a víceméně jsem byla s dětmi sama. Takže rozhodně jedině díky tomu, že pomáhá babička, manželova maminka, jinak bych si nemohla dovolit vlastně pracovat normálně na 8 hodin, musela bych hledat práci na zkrácený pracovní úvazek. Takže, ještě vlastně bydlím na vesnici, takže i tam je ta školka otevřená ráno později, odpoledne už ve 3 uzavřena. Takže by bylo nereálné, abych mohla do školky a pak zase vyzvedávat, takže jedině toto díky babičce.“

R9: „Jak se mi to teď daří, tak tím, že mám většinou odpolední směnu, tak potřebuju vydatně babičku, dědečka, kteří umí, chodí vyzvedávat ve školce, protože ta je jen do 4 hodin a já vlastně dcerku můžu stihnout vyzvednout ve školce jedině, když mám ranní směnu. To je, když jsme v pohodě, když není nemocnost v práci. Tak 1x, 2x týdně. Manžel se zapojuje, ale sám studuje, a pracuje na směny, takže s ním taky moc nemůžu a pokud jo, tak jenom týden nebo maximálně část druhého týdne v měsíci. Je schopen navařit, a když nestihnu já navařit a má hlad tak, si navaří a připadá mi to samozřejmě a mu to taky připadá samozřejmě.“

R10: „Těžce. Jde to těžce, když manžel nepomáhá, nesnaží se, takže vlastně, když přijdeme z práce kolem té páté, šesté hodiny, navařit, s dětma se naučit, je to pro mě těžké, ale prostě tak to má být. Zvládám to.“

5.1.8 Význam zaměstnání a kariéry pro ženy

V této oblasti výzkumu můžeme sledovat, jak ženy před revolucí dávají důraz v zaměstnání na kolektiv, spíše koníčky, vyhovovala by jim práce na částečný pracovní úvazek. Považují zaměstnání pro život ženy důležité právě z důvodu kontaktu s lidmi.

Ženy současné doby se v zaměstnání už více snaží, aby dosáhly určitého vzdělání, lepší práce, i když si o sobě nemyslí, že je pro ně kariéra důležitá. Jedna z nich má vysokoškolské vzdělání, dvě právě vysokou školu studují. Z toho usuzuji, že k zaměstnání nemají tak volný vztah jako ženy před revolucí. Jsou zde rozdíly v přístupu k práci a s tím souvisejícím zvyšujícím se vzděláním.

Otázku ohledně zaměstnání jsem vynechala u R1, protože mi přišlo velice netaktní, když má pouze základní vzdělání a práci má takovou, jakou má, ptát se na zaměstnání a kariéru.

R2: „Člověk získá jiný přehled, rozhled a zase je i v kolektivu většinou. Kromě toho, že se člověk naučí svoji práci, tak pozná ostatní lidi, co dělají, jak dělají, předávají si zkušenosti zase buď z domácnosti, s vařením, s praním, tak prostě v tom ženském kolektivu se všechno stihne i při té práci. Tak já jsem moc velké ambice neměla. Hlavně mě šlo o to, abych měla zaměstnání nějaké takové i pohodlné, abych například nemusela dělat v továrně třeba u kruhu někde, kde je to skutečně manuálně náročné, jako, tak, aby ta práce byla zároveň zábavou a koníčkem. Třeba v současné je to takové hodně o koníčcích.“

R3: „Já bych se dokázala zabavit, já bych bez zaměstnání klidně mohla být anebo chodit do práce by mě vyhovovalo na míň hodin, ne na 8,5, protože to je pro ženu, která má domácnost a má ještě vlastně domeček a kolem toho zahradu a tak dále, že je to příliš jako.“

R4: „Zaměstnání na půlku naplnění mého života, druhá půlka života je vlastně rodina, ale opravdu velká část. Je to naplnění mého života, je to pro mě nesmírně důležité setkávat se s lidmi, něco se třeba i dozvědět, rozvíjet se a mít pocit, že jsem samostatná třeba i finančně a tak. Určitě bych chodila do práce, protože jde oboje dvoje. A ta práce i pro tu ženu je důležitá. I dostat se někam jinam, mimo domácnost, všechno a můžete se věnovat dětem i tak. Moje ambice se splnily úplně nadmíru, protože jsem nikdy neměla ambice dosáhnout nějakých vysokých postů, i když se mi to časem doby podařilo, ale že bych o to vyloženě usilovala to ne, ale jako řekla bych, že se mi to splnilo skoro všechno.“

R5: „No, tak já bych řekla, že moc ne, pro mě jsou strašně důležité v životě vztahy, rodina a vztahy mezi lidmi.“

R6: „Zaměstnání člověka, samozřejmě naplňuje, je pro něj velmi důležité, ale myslím si o sobě, že nejsem kariéristka, nikdy jsem nechtěla být, rodina je pro mě asi důležitější.“

R7: „Zaměstnání, práce hlavně, která mě baví, aby to člověk dělal rád, bavilo ho to, byl spokojený a taky dokázal třeba druhým pomoci, poradit, a ono i takový ten dobrý pocit povznášející, když vidí, že pomůže, poradí a ti ostatní jsou spokojení, odchází spokojení, takže tady toto, to je to naplnění práce. Nevadilo by mi nechodit do práce, tak. Vůbec by mi to nevadilo. Předtím, co jsem opravdu měla vystudovaný obor, dělala jsem tu práci, můžu říct, že tam se mi podařilo, co jsem chtěla, to jsem dosáhla opravdu.“

R8: „Já bych chtěla chodit do práce. Tak já bych chodila do práce, protože si myslím, že když žije člověk pořád doma omezený tou prací v domácnosti, jo. A přece jenom se i ty technologie a všechno pořád vyvíjí, že by člověk měl mít nějaký přehled a nezahrabat se jenom doma prostě. Takže nejsem kariéristka. Neochuzovala jsem rodinu, že bych jako dělala kariéru, takže víceméně zaměstnání pro to, aby měl člověk jako finanční příjem, aby mohl pokrýt ty základní potřeby.“

R9: „Není to nejdůležitější věc, nedůležitá věc, ale nějak to neprožívám. Že bych toužila být vedoucí, ředitelkou, ne. To jako, takhle jsem neuvažovala, ale to, že mi tahle věc není úplně lhostejná je i to, že studuji vysokou a od té si slibuji to, že třeba budu moc dělat tuto práci v 65 nebo v 70 letech. Teďka trošku přeháním, ale mluví se tom, že ta hranice do důchodu bude posouvána dál.“

R10: „Rodina je úžasná věc, ale člověk z toho za chvíli zblbne a vadí mu jenom to prostředí doma. Prostor práce je zase o něčem jiném, přijdou ženy na jiné myšlenky, přijdou ženy do jiných kolektivů a trošku, můžu říct, se odreagují od běžných povinností, které jsou doma. Zaměstnání, kariéra je to pro mě přínos peněz. Do práce chodíme pro peníze a ne pro to, že nás to baví. Pokud nás to baví, tak je to úžasné, a samozřejmě, v té práci vynikneme. Pak není problém, ta kariéra, jít postupně nahoru. Nejsem kariérista, ale pokud ta možnost je, tak. Jako mám v zaměstnání celkem vysoký post a nikam dál a nikam výš se nemíním jako škrábat.“

5.1.9 Komunikace mezi rodiči a dětmi na intimní téma

Zde navazuji na teoretickou část, kdy nejenom v odborné literatuře se uvádělo, ale také z vlastních zkušeností vím, jak intimní témata byla tabu. Podle výpovědí respondentek pouze jedna žena své děti nepoučila, dvě tuto funkci přenechaly na manželovi, jedna z nich poučovala dceru a synovi se věnoval manžel. Podotýkám, že všechny tyto čtyři ženy patří do první skupiny respondentek, které měly děti před revolucí. Zbývající ženy se snažily o otevřený vztah bez rozdílů k pohlaví dítěte.

R1: „*Já jsem to dětem taky neříkala, ti i byly chytřejší jak já. Protože se to dozvěděly z knížek, ze školy a od kamarádů.*“

R2: „*No, tak tuto otázku jsem přenechala manželovi, protože to byli synové, takže on to s nimi nějak probral.*“

R3: „*Máme dva kluky, takže jsem přenechala tady toto vyloženě manželovi.*“

R4: „*Ano, my jsme se o tom bavili otevřeně, protože samozřejmě dítě už kolem toho pátého, šestého roku, sedmého, už je vůbec všímavé, takže vidí, že maminka něco bere, že něco je, tak jsem ji to jednoduše vysvětlila.*“

R5: „*S dcerou jsem měla větší takový kontakt, že jsme se bavily otevřeněji, u syna jsem to nechala spíš na tom tatínkovi, protože já jsem cítila, že on by se styděl nějak nebo, že by mu to třeba nemuselo být příjemné, takže jsem to přehrála na manžela.*“

R6: „*S dcerou si docela hodně povídáme, i když v současné době si myslím, že jsou děti mnohem poučenější než jsme byli my. Povídáme si u televize, nad časopisy a nad knížkami a sama za mnou přijde, když má nějaký problém. Myslím si, že je to docela otevřený vztah.*“

R7: „*No, my jsme takoví, že jako mluvíme docela otevřeně, je pravda že oni docela hodně toho mají ve škole, mají tam určité ty výchovy a tak, takže oni spoustu věcí ve škole a pak my to doma proberem. A myslím si, že co můžu nebo koho znám a můžu posoudit, že opravdu se baví docela otevřeně a i ty děcka jsou otevřené, teď jsou takové otevřené, jsou, mají víc zdrojů, víc informací, takže jsou informovaní, takže oni se aji ptají a nestydí se.*“

R8: „*Takže starší dcera, měla teď 17 let, tak ta se o tom teda nikdy nechtěla bavit, i když já jsem na to nahodila nějaké téma, tak ona řekla, že to nepotřebuje vědět. A hodně vlastně o tomto si už vlastně najde na internetu nebo i v časopisech je hodně informací, kde se píše*

o sexu nějakém sexuálním zaměření, takže si myslím, že je dost informovaná. A zato mladší dcera ta má 9 let, ta má na svůj věk hodně takové dotazy, intimní dotazy, co se týče zplození života, narození dítěte, ale té odpovídám přímo narovinu jako, samozřejmě, ve slušnosti, ale rozhodně nevykládám o tom, že děti nosí čáp, ale prostě normálně narovinu, jak to všechno je.“

R9: *„Co se týká prsou, tak to ji sice zajímá. Ve školce letí malé dětské podprsenky, tak řešíme, jestli si dáme košílku nebo podprsenku, Jestli, jak děti přichází na svět, to jsem ji vysvětlila, zajímala se už třeba ve 3 letech, takže ví něco o nějaké cesticke a viděla fotky moje z porodnice, jak tam ležím, bledá, takže se s ní bavím a nemá cenu ji vysvětlovat, že děti nosí čáp nebo vrána. Prostě jí to řeknu, tak jak to je. Vyhýbám se nějakým anatomickým podrobným termínům a snažím se ji to jako pozitivně, hezky vysvětlit. Jako, že je to přirozená věc. Ať už, kdysi zastihla v nějakém dětském nebo filmu odpoledním, že paní moc vzdychá při porodu, tak jsem ji vysvětlila, že je to velmi těžká věc, jako, když se těžký kámen valí někde do kopce a proto vzdychá, protože už jako, už ten kámen skoro je na tom kopci. Takže se snažím v této věci s ní jednat naprosto otevřeně. Jenom ji nestraším a nějaké takové věci, které si myslím, snažím se to podat všechno pozitivně, jakože já to vnímám jako pozitivní věc i její samotné narození.“*

R10: *„Myslím si, že tady v této oblasti jsem svou dceru poučila dostatečně, protože, co chce vědět a zeptá se, tak ji odpovím. Maximálně ji doporučím knížku, kde si může přečíst více, ale nemám v tom problém, když něco chce vědět a zeptá se, poučím ji bez problémů.“*

Rozdíl v komunikaci na intimní téma je velice odlišné, když respondentky povídaly o přístupu jejich samotných rodičů. Můžeme zde sledovat, k jak velké změně v tomto ohledu došlo.

R1: *„Ne, rodiče si se mnou o tom nepovídali.“*

R2: *„No, rodiče ne teda.“*

R3: *„Moji rodiče vůbec.“*

R4: *„Za nás to tak nebylo, nás o ničem nepoučili. Fakt, já jsem byla úplně do těch 16 roků úplně hloupá a myslím si, že kdyby byli poučeni, že by se nedostávali do takových malérů.“*

R5: *„Ne, my jsme to spíš řešily mezi kamarádkama. Tenkrát to byla taková doba.“*

R6: *„Téměř ne.“*

R7: „*Ne, vůbec ne nikdy. Tak, jak jsem říkala předtím, jak jsme se bavily, že se nekomunikovalo, vůbec toto nebylo to dříve vůbec nebylo. Úplně jiný přístup, nebavili se o sexuální výchově, tady to vůbec ne. To prostě bylo tabu, to prostě nic. Dřív to bylo všechno takové tabu. My jsme se báli a styděli, to je taky.*“

R8: „*Ne, rodiče vlastně nikdy. Já jsem se jich teda nikdy ani neptala. Ale nikdy nám o sexu nebo intimním životě nevykládali.*“

R9: „*Řekla bych, že na svou dobu byli moderní, ale ty jejich odpovědi mě vůbec neuspokojovaly a spíš ztrapňovaly. Od určitého období jsem neměla tendenci s maminkou se bavit o těchto věcech, takže maminka to řešila tak, že koupila nějakou knížku a vždycky mi ji přistrčila, abych se sama poučila. Víím, že jsme měli doma nějakou tu desku gramofonovou od doktora Bečky, velmi zastaralé. Ještě paní učitelka nám to pouštěla v osmé třídě. O tom, jak maminka si přála kočičku a rádio a nakonec zjistila, že chce mít děťátko, takže takové různé blbiny, které si myslím, že by nevyhovovaly ani mé sedmileté dceři. Dneska je doba naprosto jinačí.*“

R10: „*Určitě jinak než mí rodiče, kteří mi řekli: „Kup si knížky a nastuduj si to.*“

5.2 Závěr výzkumného šetření

Porovnáním dvou odlišných skupin respondentek byl zjištěn posun v oblasti vzdělání, kdy respondentky z druhé skupiny uvedly vystudování vysoké školy, studium vysoké školy v současnosti nebo se o studium na vysoké školy pokusily. Pouze jedna neuvadla ani jednu z těchto možností. Se změnou ve vzdělání se prolíná rozdílný přístup a význam zaměstnání pro respondentky.

Manželství a mateřství má pro obě skupiny respondentek velkou hodnotu. Nesezdané soužití neodsuzují, ale v manželství vidí větší jistoty, pevnost vztahu, důležitost pro děti. Při zjišťování rovnocennosti žen v manželství byly prvotní odpovědi respondentek většinou kladné. Ale zkoumáním aktivity mužů při pomoci s dětmi a domácností, byl tento výsledek vyvrácen. V obou skupinách se našly vztahy rovnocenné a vztahy, kde rovnocennost chyběla. V oblasti manželství, mateřství a rovnocennosti žen ve vztahu, nelze říci, že došlo ke změně.

Došlo k velké změně v posunu věku dětí při nástupu žen do zaměstnání. Respondentky, z první skupiny, uváděly dobu na mateřské dovolené 8 měsíců. Tato doba se postupně

zvyšovala. K tak časnému nástupu do zaměstnání a sladění pracovních a rodinných rolí využívaly respondentky, první skupina, služeb jesliček a částečné pracovní úvazky. Druhá skupina respondentek kvůli prodloužení doby mateřské dovolené téměř nemusela služeb jesliček vyžívat. Práci na částečný pracovní úvazek, jako pomoc při sladění pracovních a rodinných rolí, už druhá skupina respondentek nezmiňovala. Často je u obou skupin zmiňována pomoc babiček, kamarádek, u několika respondentek také pomoc manželů.

Změny nastaly v komunikaci mezi rodiči a dětmi na intimní téma. První skupina respondentek sice uvádí, s výjimkou jedné respondentky, otevřenou komunikaci, ale v případě synů dělaly rozdíly a vysvětlovali manželé. U druhé skupiny probíhá tato komunikace bez rozdílů k pohlaví dítěte. Na otázky, týkající se komunikace rodičů s respondentkami, všechny odpověděly, že rodiče s nimi na toto téma nekomunikovali.

Přínos praktické části se vyznačuje exkurzí do reálných životů žen, nejen současných, ale také žen, které se vdávaly a zakládaly rodinu v době politického režimu, který ženám vytvářel odlišné podmínky ve všech oblastech jejich životů. Praktická část nepřináší pouze srovnání těchto oblastí, ale zprostředkovává poznatky jak pro ženy – matky, manželky, pracující ženy, tak pro ženy svobodné a bezdětné, aby poznaly na skutečných příkladech, co všechny tyto role ženy obnášely a obnáší, případně si z nich vzaly ponaučení.

Hodně ženám pomůže zjištění a utvrzení, že i ostatní ženy se potýkaly a potýkají se stejnými problémy jako ony, ať už je to v oblasti partnerství, mateřství nebo zaměstnání. Tato srovnání jsou důležitá pro většinu z nás, protože máme často tendenci vidět životy ostatních růžovými brýlemi, myslet si, že u druhých je vše jiné a lepší.

ZÁVĚR

Od začátku věků prochází lidstvo neustálým vývojem, zrodem jedné etapy a zánikem druhé. Změny ve vývoji lidstva se podepisují ve všech oblastech lidského života. Vše se vším souvisí, navazuje na sebe a nelze od sebe oddělit.

Po staletí byla žena většinou vnímána způsobem, jejíž existence a hodnota byla na nižší úrovni než hodnota muže. Vládly předsudky vůči ženám, jež poukazovaly, ve kterých oblastech je žena horší než muž a proč. Ženy, kterým byly tyto předsudky předkládány, jim ve většině případů věřily, protože v nich byly vychovávány.

Ve společnostech dochází k událostem, které podněcují neustálý vývoj společnosti. Sametová revoluce, 1989, se nesmazatelně zapsala do životů nás všech. Změnila životy nás všech, mužů i žen. Pro ženy se vyznačovala pádem předsudků společnosti, která v ženách viděla pouze matky a manželky.

Tyto předsudky měly dopady na vzdělání žen, absenci rovnocennosti žen v zaměstnání a v přístupu mužů k ženám. Sametová revoluce se stala zásadním zlomem v životech žen a poskytla šanci svobodně se rozhodovat o svých životech bez obav, že budou odsuzovány společností.

Jak lze poznat z celé bakalářské práce, zanikly nejen předsudky vůči ženám, ale také se změnily podmínky pro životy žen. Vzrostly možnosti ve vzdělání, v cestování, v zaměstnání, prodloužila se mateřská dovolená, mění se přístup mužů k pomoci s dětmi a domácností, pomalu narůstá počet mužů, kteří nastupují na mateřskou dovolenou a padla určitá tabu ve společnosti.

Většina současných žen přijímá dnešní podmínky a svobodu jako samozřejmost. Neuvědomují si rozdíly, v jakých podmínkách a v předsudcích žily naše předchůdkyně a to v podstatě nedávno.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BAUEROVÁ, J. *Zaměstnaná žena a rodina*. Praha: PRÁCE, 1974.
- [2] CIBULEC, J. *Láska, partnerství a manželství*. Praha: PRÁCE, 1974.
- [3] GEIST, B. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1992.
ISBN 80-85605-28-7.
- [4] HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005.
ISBN 80-7367-040-2.
- [5] KREBS, V. *Sociální politika*. Praha: ASPI, 2007. ISBN 978-80-7357-276-1.
- [6] KŘÍŽKOVÁ, A., PAVLICA, K. *Management genderových vztahů: postavení žen a mužů v organizaci*. Praha: Management Press, 2004. ISBN 80-7261-117-8.
- [7] MARUŠIAK, M. *Rodina a manželství*. Praha: Svobodné slovo, 1964.
- [8] MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. ISBN 80-86429-58-X.
- [9] NEUMANN, S.K. *Dějiny ženy: populárně sociologické, etnologické a kulturně historické kapitoly*. Praha: Otakar II.; Knižní klub, 1999. ISBN 80-86355-03-9;
ISBN 80-2420249-2.
- [10] ŠOLCOVÁ, M. *Postavení ženy v socialistické společnosti*. Praha: Horizont, 1984.
- [11] UTRIO, K. *Dcery Eviny: historie evropské ženy*. Havlíčkův Brod: Hejkal, 1994.
ISBN 80-901646-0-9.
- [12] VANĚK, A. *Příznaky krize manželské rodiny*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. 1971.
- [13] VODÁKOVÁ, A., VODÁKOVÁ, O. *Rod ženský: kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86429-18-0.

SEZNAM PŘÍLOH

Záznamový list I:	Respondentka 1
Záznamový list II:	Respondentka 2
Záznamový list III:	Respondentka 3
Záznamový list IV:	Respondentka 4
Záznamový list V:	Respondentka 5
Záznamový list VI:	Respondentka 6
Záznamový list VII:	Respondentka 7
Záznamový list VIII:	Respondentka 8
Záznamový list IX:	Respondentka 9
Záznamový list X:	Respondentka 10

ZÁZNAMOVÝ LIST I: RESPONDENTKA 1

Věk: 57

Počet dětí: 2

Vzdělání: základní

Zaměstnání: technické služby

T: „Tak já bych vás poprosila, kdybyste mi řekla na začátek něco o vašem životě. Ty důležité body ve vašem životě.“

R1: *„Narodila jsem se v roce 1953, vdávala jsem se v sedmdesátém třetím roku, ve 20 letech, po roce se mi narodila dcera, za 3 roky syn. Tak, když měla dcera 8 měsíců, tak jsem nastoupila do práce, protože jsme dostali byt. Předtím jsme bydleli chvíli u rodičů, pak jsme dostali byt, tak peněz nebylo, tak jsem nastoupila do práce. Manžel chodil na ranní směnu, já jsem chodila odpoledne, takže jsme se o dceru starali střídali vzájemně a asi tak po půl roce jsem dostala jesle, tak jsem pak dceru dávala do jeslí. V práci to vycházelo celkem dobře, protože jsme tam měli, nás tam bylo víc v tom věku, ještě jsme se staraly o děti, tak jsme měly zkrácenou pracovní dobu na 6 hodin, takže mi to potom vycházelo dobře. Na 8 hodin jsem chodila do práce, ráno jsem si v klidu zavedla dceru do jeslí a odpoledne vyzvedla, nakoupila, uvařila.“*

T: „A školu jste teda vystudovala jakou?“

R1: *„Základní, pak jsem se šla učit do, jako frézařka do ZPS. Jenomže rodiče, protože jak jsem říkala, byli starší, tak taky finančně byli už v důchodu, finančně to nebylo dobré, tak jsem si chtěla vydělávat, tak v 17 jsem se zapojila do pracovního procesu, pracovala jsem, dělala jsem čunky do šicích strojů. Po po čase se to rušilo tady ta výroba, tak to mi bylo 20. Jsem byla vdaná a pak jsem přišla do jiného stavu, tak jsem ukončila tím, jak končila tam výroba, tak jsem skončila tam taky a pak jsem nastoupila do továrny.“*

T: „Takže já bych se ještě ráda zeptala. Ovlivnilo vás rodinné prostředí, ze kterého pocházíte, vaše rodina?“

R1: *„Tak ovlivnilo, já nevím, jak ovlivnilo. Myslím, že tak normálně.“*

T: „Třeba jestli jste převzala nějaké vzorce, které používala maminka třeba v přístupu k otci, k dětem? Jestli si myslíte, že jste ty vzorce převzala od ní třeba nebo máte, jinak vychováváte děti?“

R1: „*No, tak ani ne. No, tak rodiče pracovali v zemědělství a dělali vlastně od brzkého rána až pozdě do večera, protože ještě doma měli hospodářství, takže tam práce bylo spousta. To není třeba jak já, když jsem se vdala, tak jsem měla na děti čas, tam to bylo něco jiného. Ale protože měla jsem starší sourozence, tak se o mě starala sestra, které bylo 16 let. Takže.*“

T: „A jak teda maminka řešila, když vlastně byla pořád v práci, tak vlastně tu péči o domácnost, o vás, pomáhal jí někdo nebo?“

R1: „*No, tak tatínek vlastně oni hospodařili, tak oni vlastně měli doma dobytek, tatínek jezdil s koňma a chodívali na pole dělat, takže jsem chodila já s něma na pole, když jsem byla malá.*“

T: „Můžu se zeptat, jestli je pro vás manželství důležité?“

R1: „*No, v dřívější době, v dřívější době, jsem myslela, že jo, že to pokud jako se nevdá, že je to ostuda, když není holka vdaná a v dnešní době zas je jiná situace a pokud je to nějak právnicky ošetřeno, aby měla ta manželka nebo ten druhý partner nějaké, když se s jedním něco stane, nějaké výhody nebo nějak zajištěný tak a jedině tam je potom ten problém, když jsou děti se jménem, s příjmením těch dětí, no.*“

T: „Po osobních zkušenostech s manželstvím. Volila byste zase to manželství nebo to nesezdané soužití?“

R1: „*No, tož toto je dost těžká otázka. Nevím.*“

T: „Myslíte si, že jste vašemu muži v tom manželství rovnocenná třeba, když se rozhoduje o důležitějších věcech anebo spíš je to tak, že ten muž má tu dominantnější roli v tom manželství?“

R1: „*Tak u nás to ani tak nebylo, my jsme se vždycky snažili dohodnout společně, když se navrhlo koupit se to nebo ono to, tak jsme, je třeba udělat to, tak jsme se většinou shodli na tom.*“

T: „A lišily se v něčem vaše představy o manželství a s tou realitou? Jestli tam bylo velké zklamání?“

R1: „Jedině v tom, že třeba manžel mohl jít kamkoliv a dělat cokoli. U mě už to bylo horší, i když jsem třeba chtěla jít za nějakou kamarádkou, tak se to manželovi nelíbilo, si myslel, kde půjdu, co budu dělat, asi mi nevěřil, i když neměl důvod, ale měl asi svoje nějaké vlastní zkušenosti z mládeži po zkušenostech s matkou.“

T: „A jaký význam má pro vás mateřství?“

R1: „Tak, na děti jsem se těšila, na oba dva. Byla jsem spokojená, byla jsem šťastná, že je mám.“

T: „A v čem vidíte klady a zápory být matkou? Vidíte v tom být matkou i nějaké zápory?“

R1: „Ne, nevidím.“

T: „Myslíte si, že jste děti měla moc brzy, že jste mohla počkat ještě pár let?“

R1: „Já, podle zkušenosti, když jsem jako, maminka, když jsem se narodila mamince, bylo 40 let, tak jsem k ní neměla, dalo by se říct, tak blízko, když mi bylo, já nevím, těch 15, 16, až v pozdějším věku, až těch 30, tak už byl náš vztah takový jináčí. Myslím si, že když jsem měla ty děti ve 20, že to bylo takové, že jsem si s nimi víc rozuměla.“

T: „A myslíte si, že by každá žena měla mít dítě?“

R1: „Tak každá asi vztah k tomu nemá. Po zkušenostech, ne po zkušenostech, co jsem slyšela od známých a tak, některá si to pořídí jako doplněk nebo hračku a pak se to snaží někde upíchnout.“

T: „Pokud byste byla dobře finančně zajištěna, chodila byste do práce nebo se radši věnovala rodině, kdyby jste měla ty děti ještě menší?“

R1: „Tak, když jsou menší je lepší, když se o děti starám. I když třeba, když děcka chodily do školy a v práci jsem měla možnost v době prázdnin si vzít neplacené volno, tak jsem to řešila, radši jsem si vzala neplacené volno. I když jsem byla bez peněz, tak jsem se byla raději, tak jsem se radši věnovala jim, než abych je nechala běhat po ulici.“

T: „A jak se vám teda dařilo sladit zaměstnání a rodinu, když vlastně jste začala chodit do zaměstnání? Měli jste rozdělenou tu péči o ty děti s manželem třeba?“

R1: „*No tak, když měl manžel třeba odpolední, tak on byl doma dopoledne tak, když už potom chodily děti do školy, do školky, tak on dopoledne uvařil a já jsem přišla odpoledne, tak jsem se věnovala dětem.*“

T: „**A kolik bylo vašemu dítěti, když jste nastoupila do zaměstnání?**“

R1: „*8 měsíců.*“

T: „**8 měsíců?**“

R1: „*Hmm.*“

T: „**A využívala jste služeb jesliček a školek?**“

R1: „*Ano, využívala. Byly tam spokojení, chodily tam rádi. Tak si myslím, že je dobré zase v tom kolektivu, že těm dětem nijak špatně nebylo.*“

T: „**I do jesliček, ano?**“

R1: „*Ano, i do jesliček.*“

T: „**Nepocítovala jste někdy třeba, že je na to moc brzy?**“

R1: „*Ne.*“

T: „**Pocítila jste někdy problémy v zaměstnání ohledně rodiny třeba, když jste chodila na paragraf?**“

R1: „*Ne, ne tam nebyly problémy. Se zaměstnavatel ani ne, spíš ženy, které už měly odrostlejší děti, tak ty měly jako výhrady proti tomu, ale jako zaměstnavatel to ne.*“

T: „**Byli vám při sladění zaměstnání a rodiny nápomocni vaši blízcí kromě manžela?**“

R1: „*Ne, ne to jsme si všechno řešili sami.*“

T: „**Takže pomáhal tam manžel. Babičky vůbec nebyly zapojovány do té péče?**“

R1: „*Ne, ne, protože maminka byla, jak jsem, byla starší, později už byla nemocná, takže potřebovala spíše péči ona. Druhá babička ta byla mladší, ta si chtěla užívat života a ne se mi starat o děti.*“

T: „**Byla nějaká situace, kdy jste nesehnala nikoho na hlídání? A jak jste to řešila?**“

R1: „*Hmmm, myslím, vždycky jsem zůstávala s dětma sama. I když jsme šli třeba někde, byli jsme na dovolené, protože byly oni na mě dost fixovaní, takže večer těžko usínaly beze mě, když jsme byli na dovolené a manžel šel na večírek a já jsem šla spát s dětma.*“

T: „**Vznikaly někdy mezi vámi a manželem konflikty, že třeba věnujete více času zaměstnání než rodině?**“

R1: „*To, ne, protože to nebylo.*“

T: „**Když byly vaše děti malé, starala jste se vlastně o rodinu, domácnost, zbýval vám čas na kamarádky, na sebe, na záliby?**“

R1: „*Ani ne, ani jsem jaksi neměla pocit to vyhledávat.*“

T: „**Ani jste si neřekla, že třeba určitý den v týdnu nebo pár hodin v týdnu věnujete jenom sama sobě? Pokud by vám třeba byl manžel ochotný pohlídat děti?**“

R1: „*No, tak, když už byly větší tak, já nevím, do té osmé, deváté třídy, tak jsem třeba chodila cvičit a tak.*“

T: „**A jestli se můžu zeptat, jak jste poučila, informovala vaše děti o dospívání a intimním životě?**“

R1: „*Hmm, nijak.*“

T: „**A povídali si s vámi rodiče na toto téma?**“

R1: „*Ne, rodiče si se mnou o tom nepovídali, já jsem to dětem taky neříkala, ti i byly chytřejší jak já. Protože se to dozvěděly z knížek, ze školy a od kamarádů.*“

T: „**Jestli se můžu zeptat ještě, jaký je váš postoj k nevěře?**“

R1: „*Tak, já si myslím, že by si měli být ti lidi věrní a v první řadě potom, když ta nevěra tam přijde a člověk ztratí důvěru toho druhého, tak je to už potom narušené celý život.*“

T: „**Myslíte si, že člověk dovede být věrný celý život jednomu partnerovi?**“

R1: „*Tak záleží, nevěra, jak nevěra, jestli jde nevěra až do důsledku anebo prostě, když se jenom s někým sejdu a popovídám si, jestli se to bere taky za nevěru.*“

T: „**Spíš jsem myslela, když už to dojde úplně ke konečné fázi.**“

R1: „*Ke konečné fázi? To musí být výjimka, výjimka, že by byli takoví lidi, kteří by úplně.*“

T: „**Myslíte si, že se vyskytuje častěji než v době před revolucí?**“

R1: *„Tak v dnešní době jsou ty mravy uvolněnější takové, si myslím, že i ti mladí začínají celkem dřív, jak se začínalo dřív a potom, už si myslím, že je to takové všechno ohledné a už to neberou, jak jsme to třeba brali my všechno.“*

T: **„Moc vám děkuji za váš poskytnutý rozhovor.“**

ZÁZNAMOVÝ LIST II: RESPONDENTKA 2

Věk: 60

Počet dětí: 2

Vzdělání: středoškolské

Zaměstnání: státní zaměstnanec

T: „Mohla by jste mi, prosím, povědět o vašem životě?“

R2: *„No, tak já jsem se narodila v roce 1950, narodila jsem se na venkově, moji rodiče teda nebyli rozvedeni a nikdy se nerozvedli, takže pocházím z úplné rodiny. A moje mamka pracovala jako v domácnosti, takže tím byla usnadněná práce pro tatínka, protože nemusel vlastně se tak zapojovat do domácích pracích a na vesnici je zase ještě více prací na zahradě na poli a tak. No, a pak jsem chodila na základní školu, v místě bydliště, samozřejmě, jako každý jiný a po základní škole jsem vystudovala střední školu, po střední škole jsem odešla pracovat na poštu, tam jsem získala nějaké vzdělání doplňující. Pracovala jsem na poště asi 25 let a k tomu pak ještě nějaké mateřské, takže jsem na poště pracovala do do svých 26 let a pak se mi narodily děti. Pak nejprve se mi narodil syn v 27 letech, v sedmdesátém roce vlastně a druhé dítě, druhý syn, se mi narodil v roce 1980, v mých 30 letech.“*

T: „A můžu se zeptat třeba na tu školu, jakého zaměření byla ta střední škola?“

R2: *„Ta střední škola byla střední všeobecně vzdělávací jako, nebo-li dnes se tomu říká gymnázium.“*

T: „V kolika letech jste se vdávala?“

R2: *„Vdávala jsem se v 26 letech.“*

T: „Myslíte si, že jste převzala nějaké vzorce chování a přístupů od vaší maminky, ať už k dětem, k manželovi nebo v péči o domácnost?“

R2: *„Tak moje maminka byla vždycky vstřícná a laskavá, tak jsem se snažila, aby mé chování bylo taky takové, i když při dětech je člověk někdy nervózní, takže, ale vždycky jsem si uvědomila, že ona teda byla klidná, tak jsem se vždycky snažila být klidná.“*

T: „A v čem vaše rodina funguje jinak od vaší původní?“

R2: „No, tak my jsme potom, po mateřské jsem nastoupila do práce, takže oba s manželem jsme byli v práci, takže nějak jsme to museli skloubit dohromady, abychom to všechno zvládli.“

T: „Je pro vás manželství důležité?“

R2: „Manželství si myslím, že je důležité a dřív, je to taková nějaká, není to ani záruka, ale je to taková formalita, která k životu patří.“

T: „A co si myslíte o nesezdaném soužití?“

R2: „No, je to takové, jakoby volné manželství a moc bych s tím nesouhlasila jako, asi bych tak ani žít nechtěla jako, a myslím si, že už je to lepší, když ten sňatek tam je.“

T: „Myslíte si, že jste byla vašemu manželovi rovnocennou partnerkou?“

R2: „Myslím, že ano, protože my jsme byli vlastně i ze stejného povolání, takže my jsme si rozuměli i co se týče zaměstnání, i v rodině a bydleli jsme na činžáku, takže manžel neměl jiné vlastně povinnosti na zahradě nebo tak, takže mi pomáhal doma a problémy jsme řešili společně taky, takže.“

T: „A když se třeba rozhodovalo o důležitých věcech například, že se koupí, já nevím, nějaká?“

R2: „Jo, tak to jsme se domluvili taky, no. Nebyl jako hlava rodiny, nějaký vládce rodu, ale vždycky jsme se domluvili jako.“

T: „V čem se lišily vaše představy o manželství od reality?“

R2: „No, myslím, že to tak asi vyšlo i jsem měla představy i z knížek možná, takže to, tak asi to se dalo skloubit, že nějaké zvláštní představy jsem neměla, takže to tak vyšlo asi dobře.“

T: „Jaký význam má pro vás mateřství?“

R2: „Mateřství je skvělá věc, protože to tu rodinu to obohatí a naplní to, žijete pro ty děti, vychováte je předáváte jim zkušenosti a prostě máte se komu věnovat, máte o koho se starat a zároveň můžete předat to dobré z vás, bohužel, i to špatné si děti všimnou, co můžou získat. A a tak myslím, že je škoda pro ženu, když ty děti nemá, že přichází i o ty radosti.“

T: „A vidíte nějaké zápory být matkou?“

R2: „No, tak to je třeba v tom, že člověk má neustálou starost o jejich zdraví a nebezpečí, které by jim eventuálně hrozilo, jako každému, ale o ty děti, samozřejmě, nejvíc a prostě to trvá asi až do smrti, pořád se člověk strachuje, kde ty děti jsou, co dělají.“

T: „Takže myslíte si, že by každá žena měla mít dítě?“

R2: „No, to zas ne, protože někdo třeba má jinou povahu nebo je jinak nastavený, prostě, že ty děti pro ni nejsou důležité, třeba má jiný zdroj zájmů, nebo nevím, jak bych to řekla. Ale je to ochuzení pro tu ženu určitě, ale nemusí každý mít děti. Možná někdo prostě to tak cítí třeba už od začátku života, že?“

T: „Pokud byste byla dobře finančně zajištěna, chodila byste do práce nebo se radši věnovala rodině?“

R2: „No, tak určitě bych chtěla chodit do práce. Možná na nějakou kratší dobu, ale určitě do té práce ano, protože člověk získá jiný přehled, rozhled a zase je i v kolektivu většinou.“

T: „Máte pocit, že jste kvůli dětem něco promeškala?“

R2: „No, to teda nemám, protože já už jsem se vdávala, teda za nás se vdávaly ženy nebo dívky vdávaly kolem 20, takže já jsem se vlastně vdávala skoro v pozdějším věku, tak se mi zdálo, že jsem si užila dobře té volnosti a svobody, takže jsem se vůbec necítila, na ty děti asi je akorát nejlepší čas.“

T: „Co pro vás znamenalo zaměstnání?“

R2: „Zaměstnání pro mě znamenalo, že jsem byla v kolektivu, většinou jsem měla, no, měla jsem štěstí na dobrý kolektiv. Kromě toho, že se člověk naučí svoji práci, tak pozná ostatní lidi, co dělají, jak dělají, předávají si zkušenosti zase buď z domácnosti, s vařením, s praním, tak prostě v tom ženském kolektivu se všechno stihne i při té práci. Takže to bylo obohacení jako, bylo příjemné chodit do práce.“

T: „Čeho jste chtěla v zaměstnání dosáhnout a splnily se vám vaše ambice?“

R2: „Tak já jsem moc velké ambice neměla. Hlavně mě šlo o to, abych měla zaměstnání nějaké takové i pohodlné, abych například nemusela dělat v továrně třeba u kruhu někde, kde je to skutečně manuálně náročné jako, tak, aby ta práce byla zároveň zábavou a koníčkem. Třeba v současném je to takové hodně o koníčcích, jako. A tak je to, bylo to příjemné, je to příjemné chodit do práce.“

T: „Věnovala jste více času zaměstnání než rodině, třeba, když byli děti malé?“

R2: „*No, to v žádném případě. To jsem měla zase takové štěstí, že jsem po mateřské mohla chodit na 4 hodiny do práce a pak se to zvyšovalo na 6 hodin a na 7, takže začaly chodit děti do školy, takže to bylo pěkně skloubené, tak se to dařilo.*“

T: „Co jste byla schopna obětovat práci?“

R2: „*Tak hlavně ten základní čas, který jsem byla v práci, ale no tak navíc snad, tak, kdyby byla nějaká akce navíc, tak se dalo někdy jít do práce navíc třeba, ale naštěstí se to nevyžadovalo ani a tak ani tu domácnost nezasahovalo.*“

T: „A jak se vám dařilo sladit zaměstnání a rodinu?“

R2: „*Tak to šlo docela dobře, protože tak manžel hodně pomáhal třeba. Ráno, mohl vodit děti do školky a já jsem je odpoledne vyzvedávala nebo děti chodily do družiny, já jsem zase chodila dřív domů. Vzhledem k té zkrácené pracovní době to šlo celkem dobře.*“

T: „Kolik bylo vašim dětem, když jste nastoupila do zaměstnání?“

T2: „*No, tak starší byl předškolák, takže měl 6 roků, protože on byl na podzim a druhé dítě mělo 4 roky.*“

T: „Využívala jste služeb jesliček a školek?“

R2: „*Tak v jesličkách nebyly děti, ale ve školce teda byly.*“

T: „Pocítily jste někdy problémy v zaměstnání ohledně rodiny například vůči absence z důvodu paragrafu?“

R2: „*No, nebylo to tak hrozné ba naopak šlo to dobře. Jako byly jsme tam dobrý kolektiv, širší kolektiv, tak ta práce šla rozdělit, takže práce vyhovovala v tomto.*“

T: „Byli vám při sladění zaměstnání a rodiny nápomocni vaši blízcí, kromě manžela, ještě například babičky?“

R2: „*Tak, když byla nějaká delší nemoc, tak maminka přišla pohlídat. Naštěstí děti nebyly moc nemocné a takové ty delší nemoci jako neštovice nebo tak, tak to třeba maminka přišla pohlídat.*“

T: „A manžel vám pomáhal třeba i s úklidem například?“

R2: „*Ano, manžel pomáhal se vším. Na tom činžáku se prostě zapojil do všech pracích.*“

T: „Vznikaly mezi vámi a manželem konflikty, že se věnujete více zaměstnání než rodině?“

R2: „*To ne.*“

T: „Zbýval vám čas na kamarádky, na sebe, na záliby, obzvlášť, když ty děti byly malé?“

R2: „*No, tak bylo třeba potom vzít i ty děti spolu, třeba zase kamarádky taky měly děti, tak jsme se mohly navzájem tak navštěvovat.*“

T: „A sama na sebe jste si urvala trošku času?“

R2: „*No, tak to po večerech na cvičení třeba, ale jinak někdy do kina, ale jinak ani ne.*“

T: „Měla jste pak výčitky, že jste se nevěnovala spíše rodině?“

R2: „*No, nebylo to tak časté, takže se to tak dalo skloubit dohromady.*“

T: „Jak jste poučila, informovala vaše děti o dospívání a intimním životě?“

R2: „*No, tak tuto otázku jsem přenechala manželovi, protože to byli synové, takže on to s nimi nějak probral.*“

T: „Povídali si s vámi rodiče na toto téma?“

R2: „*No, rodiče ne teda.*“

T: „Jaký je váš postoj k nevěře?“

R2: „*No, nevěru zamítám, protože si myslím, že si jeden druhého v tom manželství přestali vážít, protože to je takový podraz na toho druhého, bych řekla.*“

T: „A myslíte si, že člověk dovede být věrný celý život jednomu partnerovi?“

R2: „*Myslím, že ano.*“

T: „Myslíte si, že se v dnešní době vyskytuje častěji než v době minulého režimu?“

R2: „*No, teď je nevěra víc častá no.*“

T: „Co si myslíte, že je důvodem jejího častějšího výskytu?“

R2: „*Důvod výskytu je takový volnější vztah mezi těmi lidmi a hlavně teda se používá se víc antikoncepce než za našeho mládí nebo i v pozdější době, takže ženy nemají takový*“

strach z otěhotnění, a možná, když se zrovna doma nedaří nebo se doma nějak zamračí, takže hledají prostě někde rozptýlení.“

T: „**Já vám moc děkuji za rozhovor a informace.“**

R2: „*Prosím, rádo se stalo.“*

ZÁZNAMOVÝ LIST III: RESPONDENTKA 3

Věk: 51

Počet dětí: 2

Vzdělání: středoškolské

Zaměstnání: státní zaměstnanec

T: „Mohla by jsi mi, prosím, povědět o tvém životě?“

R3: *„Tak o svém životě. No, tak narodila jsem se v roce 1958, je mi nějakých nedožitých 51 let. Ne, 52 vlastně dožitých, 52 skoro už. Narodila jsem se v krásném měsíci, kterej mám nejradši a to je červen. Mám dvě děti, spíš dva kluky, už veliké. Jednomu je 27 a jednomu, tomu druhému, 22. Jsou šikulové.“*

T: „A můžu se zeptat, jaké školy jsi vystudovala?“

R3: *„Tak mám dvě školy, dělala jsem čtyřletý obor reprodukční grafik. Bohužel, tady tato škola nebyla ukončena maturitou, to znamená, že my všichni z toho ročníku jsme si dodělávali maturitu večerně nebo dálkovým studiem. Já jsem zvolila možnost večerního studia a dělala jsem vlastně pět roků ekonomickou školu. Takže mám vlastně výuční list bez maturity jako reprodukční grafik a ekonomickou školu s maturitou vlastně.“*

T: „A v kolika letech ses vdávala?“

R3: *„Vdávala jsem se ve 23 letech, ve 24 letech se mi narodil první syn a druhý syn se mi narodil ve 30, v roce 1988.“*

T: „Ovlivnilo tě rodinné prostředí, ze kterého pocházíš?“

R3: *„Tak víceméně jo, protože naši žili takovým skromným životem, takové, byli oba dva dělníci, takže jsme těch peněz nějak moc neměli, ale byli jsme spokojení.“*

T: „A pomáhal tvůj tatínek mamince?“

R3: *„Ve všem, úplně ve všem, pomáhal, naučil se dokonce lepší vařit než maminka.“*

T: „A jak řešila maminka zaměstnání a péči o rodinu?“

R3: *„No, ta to měla komplikované, protože maminka směnovala. Směnovala, protože dělala v tiskárně a tam se dělalo na 2 směny, ranní a odpolední. Ale odpolední znamenala*

od dvou hodin, od 14.00 do 22.00, to znamená, že mě jako mladší nechávala samotnou doma, takže bylo to náročné prostředí. “

T: „**A tatínek vlastně nějak nehlídal třeba?**“

R3: „*A tatínek nemohl hlídat, protože tatínek jezdil po stavbách, on dělal u Instavu, oni opravovali všechny přehrady vlastně v Československu tehdejších, takže on vlastně jezdil od pondělí do pátku jako do, do, víceméně po republice, takže to všechno, všechna tady tato práce byla na mamince. “*

T: „**Ani babička nepomáhala?**“

R3: „*Babičku jsme, jednu jsme měli, na východním Slovensku a druhá babička byla ve Lhotě u Vsetína, takže ta taky jaksi nehlídala, jediné o prázdninách jsem tam bývala. “*

T: „**Které vzorce chování a přístupů ať už k dětem, k manželovi nebo v péči o domácnost jsi převzala od tvé rodiny?**“

R3: „*Tak, nevím, jestli vzorce nějaké, ale určitě úctu k rodičům jsem, jsem do výchovy teda zanesla, no, a ještě takové, teďka si myslím, že to děcka v dnešní době nedělají a to je to zdravít člověka staršího, nepovažují to vůbec za nutné a takové to děkování, prosení, poprosit někoho nebo poděkovat mu za, za, tu určitou věc, to v dnešní době berou jako samozřejmost a to se mi nelíbí. “*

T: „**A myslíš, že se chováš k tvému manželovi stejně jako maminka k tatínkovi?**“

R3: „*Myslím, myslím si, že jo, jo. Naši byli takoví, jakože v pohodě, takže tatínek byl strašně hodný a toho jsem měla hrozně ráda, takže jsem víceméně to převedla i na sebe, i do svého života, a do své vlastně rodiny. “*

T: „**A myslíš, že v něčem funguje tvoje rodina jinak od tvé původní?**“

R3: „*Tak, myslím si, že jo, protože můj manžel nejenom, že jezdil celý život pryč, ale o děcka se nějak moc nestaral, protože neměl na to čas, vydělával peníze. Sice nás víc zabezpečil finančně, ale všechno zbývalo na mě, takže myslím si, že ne, že ne. “*

T: „**Vůbec nepomáhal třeba ani?**“

R3: „*Tak pomáhal trochu. “*

T: „**S uklízením?**“

R3: „S uklízením vůbec, to je asi to nejhorší, co může být, že všechno nechává na mně, i teď pokud jsme sami, tak nechává všechno na mně, je celý den, teďka podniká doma a nechává všechno na mně. Přijedu domů vlastně večer a stoupnu si ke šporáku a vařím, on neudělá nic. Ani nenakoupí, ani nenavaří. Takže.“

T: „Je pro tebe manželství důležité?“

R3: „To je pěkná otázka, no. Já přemýšlím, teďka možná s kolegyňkou jsme se bavily o tom, že kdyby jsme se podruhé narodily, tak nevíme, jestli bysme se vdávaly, protože opravdu těch pěkných chvil je poslední dobou strašně málo v té rodině.“

T: „Takže bys třeba i volila radši nesezdané soužití?“

R3: „Ano, určitě. Určitě.“

T: „Myslíš si, že jsi muži v manželství rovnocenná například, když rozhodujete o důležitých věcech?“

R3: „No, teď jsme se celkem o tom před chvílkou bavily, nevím, no, myslím si, že ne. Myslím si, že nejsme pořád rovnocenné. Jednak nemáme finanční možnosti na to se osamostatnit, takže bysme je nepotřebovaly, což je prostě důvod k tomu, že nerozhodujeme o všech věcech a oni ani nechcú, abysme se osamostatnily, abysme byly samostatné, protože oni by neměli tu vůdčí takovou nějakou tu, nebyli by prostě vůdčí osobnost v té rodině.“

T: „V čem se lišily tvoje představy o manželství od reality?“

R3: „No, asi v tomto, že člověk by měl být samostatnější, jo, a rozhodovat o všem a nemuset se prosit o každou věc, žádat, jo, prostě bavit se pořád dokola o jednom a tom samém. Prostě zařídit si život tak podle svých představ, jo, nenechat se ovlivňovat tím, kdo má víc peněz, jo, a ten rozhoduje o těch důležitých, důležitých věcech.“

T: „Jaký význam má pro tebe mateřství?“

R3: „Tak život bez dětí taky si nedovedu představit, ale zase je rozdíl je vychovávat sama a vychovávat je ve dvou, jo. A nějak se postarat. Já jsem nikdy neměla možnost toho, že některé ženy mají maminku svoji nebo manželovu maminku k dispozici, jo. Já jsem takovou možnost neměla a proto jsem taky nežila tak jak ostatní, jo, ženy. Že mají tady tuto možnost, dovolí jim jít do kina, zaplavat si tototo, já, když jsem chtěla něco takového dělat, tak jsem musela vždycky s dětma, jo, a samozřejmě je to takové omezení, jo, pro tu ženu. Já

jsem neměla možnost ani prázdnin, jakože dát je do nějaké rodiny, takže jsem to dělala tak, že jsem měla kamarádku a jejího kluka jsem brávala přes sobotu a nedělu a pak ona mě to vynahradila o prázdninách.“

T: „Mateřství jako takové je pro tebe významné?“

R3: *„Je, určitě, určitě.“*

T: „Myslíš si, že jsi děti měla moc brzy, že jsi ještě mohla počkat?“

R3: *„Mohla, mohla, mohla a tady tuto dobu, kdy děti se rodí už ženám třeba přes 30 co mají, tak zastávám názor, že je to bezva. Bezva věc, protože ta žena už má víceméně, né, že by něco za sebou, ale už něco prožila, jo, už aji v té, v tom zaměstnání si vydobyla nějaké takové nějaké postavení, si myslím, jo, že, že už je čas třeba to přerušit a zažít zas něco jiného, takže je to takové lepší, než když se rodilo dřív v 18, ve 20, to nebyla vyzrálá žena pro mateřství jako, takže.“*

T: „Myslíš si, že by každá žena měla mít dítě?“

R3: *„Tak to je taková otázka, to nevím. To nedokážu posoudit. Myslím si, že každá chce mít dítě, ale zase jsou okolnosti, že některé ženě se to nepodaří, protože zdravotně nemůže nebo nenajde takého partnera, s kterým by chtěla mít dítě, jsou ženy, které chtějí dítě, jenom, jenom, tak, že prostě mají dítě, ale nechcují toho tatínka, takže to záleží na každé ženě zvlášť. To nemůžu.“*

T: „Tu otázku pokládám vlastně úmyslně, protože vím, že za dob minulého režimu se na ty bezdětné ženy dívalo skrze prsty.“

R3: *„No, no, tak ano, ano, to bylo, to jo.“*

T: „Pokud bys byla dobře finančně zajištěna, chodila bys do práce nebo se radši věnovala rodině?“

R3: *„Jejda, no, tak to je taková záludná otázka pro mě, protože já mám domeček a pořád vykládám, že bych šla radši do nějakého důchodu. Já bych se dokázala zabavit, já bych bez zaměstnání klidně mohla být anebo chodit do práce by mě vyhovovalo na míň hodin, ne na osm a půl, protože to je pro ženu, která má domácnost a má ještě vlastně domeček a kolem toho zahradu a tak dále, že je to příliš jako. A nikdy jsem to nepociťovala do do tak 45 roků. Ale po té 45, je to prostě nad lidské síly to zvládnout.“*

T: „A když byly děti mladší, volila by jsi radši i tu možnost, že bys radši byla doma?“

R3: „Nějakou takovou kombinovanou, kombinovanou, třeba práce na 4 hodiny nebo na šest. Já jsem takovou možnost měla v jedné malé tiskárně a to bylo senzační. Já jsem chodila jenom na 6 hodin a pak jsem se odpoledne mohla věnovat dětem, vodit je do kroužku, pak si je vyzvednout, takže to bylo takové pro mě ideální, takže senza to bylo. Toto je fajn, toto bylo fajn.“

T: „Máš pocit, že jsi kvůli dětem něco promeškala?“

R3: „Ne, tak to nemyslím, to nemyslím, to ne.“

T: „Co pro tebe znamená zaměstnání?“

R3: „Zaměstnání, no. Tak určitě z nové, když jsem nastupovala do každé práce, tak jsem si myslela, že poznám nové lidi, ale až už člověk v té práci je několik, několik, let, tak si říká, že je to takový hrozný stereotyp, že prostě přijdeš do té práce, jo, snažíš se být vstřícná tototo všechno, ale jsou lidi, kteří ti tu práci tak strašně znepríjemní, že se těšíš domů a a už to tak zase nevnímá člověk, že prostě je rád v té práci. Ale práce samotná mě vůbec nevadí, já ráda pracuju, ale říkám je ta práce ovlivněna okolím.“

T: „A měla jsi nějaké cíle, kterých jsi chtěla v zaměstnání dosáhnout a splnily se ti?“

R3: „No, v této práci, co su, tak tady jako to nemám tady žádné cíle, ale když jsem byla v tiskárnách a podařila se nám nějaká zakázka a přišel zákazník a řekl: „Povedlo se vám to, jste šikovní.“, tak z toho jsem radost měla, ale tady teda opravdu ne. Tady, tady ani není taková věc, že by vás někdo pochválil a a řekl pěkné slovo, takže tady tady chodím jako spíš, jakože chodím do práce.“

T: „Věnovala jsi víc času zaměstnání než rodině?“

R3: „Tak, když jsem dělala těch 6 hodin, tak samozřejmě jsem se věnovala víc dětem, a když dělá člověk 8,5 hodiny a přijede domů, je od, ráno v 7 odjede a přijede skoro v 7 nebo o půl sedmé, tak co může člověk už doma udělat? Neudělá doma nic. Tak je to spíš o tom, že je člověk potom celý den v práci. A práce doma mu stojí. Tak asi.“

T: „Takže pro práci jsi vlastně byla schopna obětovat ten čas?“

R3: „Ano, přesně tak.“

T: „A jak se ti dařilo sladit zaměstnání a rodinu?“

R3: „Jejda, no, komplikovaně, samozřejmě, komplikovaně, na úkor mého osobního volna, když jsem byla mladá, tak jsem hrála basketbal a věnovala jsem se více sportu, jak byly děcka malí, tak jsme se věnovali více jim, aby jsme jim dali tak jako do vínku sportování, protože naši kluci umí všechno, můžou se zapojit do kolektivu, umí hrát tenis, umí hrát hokej, umí hrát volejbal, prostě, lyžují, jo, takže jsme se věnovali spíš jim, tak jsem s nimi sportovala, ale teďka prostě, když už jsou i pryč a měla bych na to čas, tak zase se věnuji spíš zahrádce a takhle.“

T: „A využívala jsi služeb jesliček a školek?“

R3: „Naši kluci teda do jesliček nechodili, až školku absolvovali.“

T: „Kolik jim bylo?“

R3: „Ve 3 letech šli do školky.“

T: „Pocítila jsi někdy problémy v zaměstnání ohledně rodiny například ohledně paragrafů?“

R3: „No, tady toto jsem pocítila u našeho syna, toho staršího. To byla taková, jako v práci si mysleli, že člověk si vymýšlí jako tu jeho nemoc. Přitom ty 3 dny, co jsme měli paragrafu, jo, tak za to děcko spíš se rozstone, než by se to vyléčilo, takže jsme to řešili, takže buď byli ochotní naši, teda rodiče, pohlídat anebo jsem si brávala neplacené volno.“

T: „Takže při sladění zaměstnání a rodiny byli rodiče nápomocní, někdy i manžel?“

R3: „Někdy i manžel, když byl doma.“

T: „Vznikly někdy mezi tebou a manželem konflikty, že se věnuješ víc zaměstnání než rodině?“

R3: „Ne, to ne, to ne, to ne.“

T: „Zbýval ti čas na kamarádky, na sebe a na záliby, obzvláště třeba v době, kdy děti byli malé?“

R3: „No, to jsem právě říkala před chvílí, že spíš ne, jak jo. Takže jsem vlastně nesportovala, prostě jsem večer uložila děti a musela jsem je hlídat, protože mě neměl kdo je pohlídat, takže jsem nechodila vlastně nikde.“

T: „A myslíš si, že je pro ženu důležité, aby měla pro sebe určitý volný čas?“

R3: „No, samozřejmě. Jak každý. Muž přijde z práce, lehne si, čte noviny, dá si půlhodinku a pak si jde třeba zaspportovat jako můj muž. Ten jede na kolo, ten si jde zaběhat do lesa, kdežto manželka ta přijde, vysvěče se, ještě není ani vysvěčená a už je u sporáku.“

T: „A začíná druhá směna ...“

R3: „A začíná tzv. druhá směna.“

T: „Jak jsi poučila, informovala tvoje děti o dospívání a intimním životě?“

R3: „Tady toto bylo u nás, takže vlastně máme 2 kluky, takže jsem přenechala tady toto vyloženě manželovi. Takže to byla jeho záležitost, nějakým způsobem je uvést do života a nějak je obeznámit s tím, jak by se měli chovat a určité náležitosti.“

T: „Povídali si s tebou rodiče na toto téma?“

R3: „Moji rodiče vůbec.“

T: „Jaký je tvůj postoj k nevěře?“

R3: „Tak říká se, že by se měla nevěra tolerovat, ale všeho moc škodí, jak se říká, to je takové to pořekadlo. Takže, takže nevím, já ju spíš odsuzuji než jako říkám, že by to mělo být, nesouvisí to s dobrým manželstvím a neprospěje mu to určitě.“

T: „Myslíš si, že člověk dovede být věrný celý život jednomu partnerovi?“

R3: „Já si myslím, že jo.“

T: „Myslíš si, že se v dnešní době nevěra vyskytuje častěji než v dobách minulých?“

R3: „Tak to posoudit nemůžu, protože většinou já su taková, že se nestarám o věci jiných a neposuzuji různé, různé, lidi. Ale myslím si, že je nevěra, to souvisí s touto dobou, že je to doba.“

T: „Děkuji za rozhovor.“

ZÁZNAMOVÝ LIST IV: RESPONDENTKA 4

Věk: 61

Počet dětí: 1

Vzdělání: středoškolské

Zaměstnání: státní zaměstnanec

T: „Takže já bych vás ráda poprosila, jestli byste mi mohla povědět něco o vašem životě?“

R4: *„Narodila jsem se v roce 1949, v Hradci Králové, jinak pocházím z takové malé vsíky v Podkrkonoší, která se jmenuje Cerekvice nad Bystřicí. A potom jsem, po základní škole, šla studovat střední školu do Brna, protože byla otevřena tato střední škola jenom v Praze a po dlouhé době ji otevřely v Brně, že Praha toho měla moc a já jsem byla z východočeského kraje, tak jsem musela jezdit takový kus až až do Brna, když jsem nastoupila do prvního ročníku, tak ještě nebyli žádní maturanti, až ve druhém ročníku vlastně vycházeli první maturanti. No, nejvíc mě ovlivnila snad spisovatelka Věra Hofmanová, to je její skutečné jméno, jinak ji znáte určitě pod její přezdívkou Květa Legátová, která mě učila češtinu a matematiku.“*

T: „Můžu se zeptat ještě, v kolika jste se vdávala?“

R4: *„Já jsem se vdávala v 19 letech, protože jsem nechtěla být s rodičema doma, bylo to takové složitější, maminka byla takový dominantnější typ. Takže pořád jsem musela něco dělat, jen jsem si zašla někde na čtení, tak tak už mě hledala, že nic doma nedělám, tak asi z toho důvodu jsem se vdala brzo.“*

T: „Kolik máte dětí?“

R4: *„Mám jedno dítě, protože manžel byl státní zaměstnanec, byl velice často mimo domov a já jsem vlastně s tou malou byla sama. Na tehdejší dobu, kdy teda byly hodně mladé matky 20 roků, 19, 21, jsem ji měla docela pozdě, měla jsem ji až v 26 letech, takže v tom mém věku už měli všichni 2 nebo 3 děti.“*

T: „Můžu se zeptat? Myslíte, že vás ovlivnilo rodinné prostředí, ze kterého pocházíte?“

R4: „Ano, rodinné prostředí mě ovlivnilo hodně, ač byla dominantnější teda maminka, tak oba dva byli velice vzdělaní lidé, můj otec byl advokát, právník, uměl řeči a vždycky nás vedli k divadlu, k umění, hrálo se ochotnické divadlo, takže si myslím, že na rozvoj osobnosti měli na nás velký vliv.“

T: „A pomáhal váš otec mamince v domácnosti?“

R4: „V domácnosti, na vaření a takové věci ne, ale s úklidem, na zahradě, čištění králíků a tak, ano.“

T: „Jak maminka řešila zaměstnání a péči o rodinu?“

R4: „Bylo to velice složité, protože, oni mohli mít, oni měli mateřskou jenom půlroku, co já vím, a když jsem ještě byla malá, tak vlastně oni chodili i v sobotu do práce, takže to bylo velice náročné. Jedna babička ještě chodila do práce, bydlela s námi, měli jsme štěstí, že druhá babička hned bydlela vedle v ulici, takže ráno vstala, upletla nám copy, dala nám snídani a my rovnou ze školy jsme šli k babičce, kde s náma můj dědeček, bývalý učitel, vždycky psal úkoly. Pak to bylo horší, když umřel, jsme museli čekat, co jsme nevěděli, tak nás většinou zkoušel tatínek nebo s námi psal úkoly on.“

T: „Myslíte si, že jste převzala nějaké vzorce chování a přístupy, ať už třeba k dětem k manželovi, v péči o domácnost od té vaší maminky?“

R4: „Určitě ano. Moje matka byla přehnaná na pořádek, nemyslím, že bych to tak dodržovala úplně jak ona, jak každou sobotu petrolejem umývali dveře a tak, ale myslím si, že vztah k tomu pořádku mám i i i tedy ten vztah k tomu, že ten otec teda v té rodině pomáhal, jo, že nestál mimo tu rodinu a pokud mohl, tak se nám věnoval i jinak, takže určitě, určitě, ta rodina má vliv.“

T: „Je pro vás manželství důležité?“

R4: „Pro mě manželství je opravdu důležité, ale nemohu říct, jak třeba u jiných lidí, jak to cítí oni. Já mluvím jenom za sebe, protože mě se manželství vydařilo. Tak je to pro mě důležité, že i dcera má třeba jméno toho manžela, že máme takové společné všechno. Je to pro mě důležité.“

T: „Takže na nesezdané soužití se díváte spíš negativně?“

R4: „Z dnešního pohledu ve svém věku ani ne. Ani ne. Celkem je mi to jedno. A nevdá mě to.“

T: „A dříve to bylo.“

R4: „Dříve to bylo, když jsem byla mladá, tak ani to nebylo tak zvykem, tak negativně. Dneska bych řekla, že je to pozitivní z toho hlediska, že ti lidi se mohou poznat i z jiné stránky, co to je bydlet spolu každý den, že to je něco úplně jiného, než když spolu chodíte a vidíte se jenom jednou za čas.“

T: „Myslíte si, že v manželství jste tomu vašemu muži rovnocenná, když se třeba například rozhoduje o důležitých věcech?“

R4: „U nás jsou, v mém manželství teda určitě rozhodně. Ano, my se i podebatujem, ale třeba musím říct, že hodněkrát se manžel přikloní ke mně. Rozhodujeme úplně společně.“

T: „A v čem se lišily vaše představy o manželství od reality?“

R4: „Tak představy, já nevím, jaké jsem měla. Hlavně, že budu mít svoji svobodu, že si budu moct dělat, co budu chtít, nikdo mě nebude okřikovat a tak, ale realita je v tom, že lidi, i v manželství, bych řekla, že je určitý druh kompromisu a to se musí člověk naučit, to jsem si nedokázala představit. Nikdo neví, co říká, když přísahá, že s ním budu snášet všechno dobré i zlé, protože ty zlé věci, nemoci, tragédie v rodině se vyskytnou a s tím, když jste velice mladí, tak jak kdybyste s tím nepočítali, nemoci, anebo si to odmítáte připustit.“

T: „Jaký význam má pro vás mateřství?“

R4: „Mateřství pro mě velký. Dokud jsem neměla dítě, nedovedla jsem si to představit, až jsem měla dítě, jsem ráda, že ho mám, ale zase na druhou stranu, pokud se někdo rozhodne a nechce mít dítě, je to úplně jeho věc a neodsuzuji ho za to, protože v naší společnosti jsou zaběhnuté klišé, když přijdu do jiného stavu musím být šťastná, musím být ráda, budu mít to dítě ráda, určitě je to to nejlepší, co ženu může v životě potkat. Víím, že to není pravda, protože těhotenství někdo nesnáší dobře, je mu protivné, kojení mu může být taky protivné a ten vztah mezi dítětem a matkou se vytváří postupně a záleží to na strašně moc okolnostech, takže pokud někdo se necítí, tak může být i plnohodnotným člověkem této společnosti i bez dětí a naprosto to neodsuzuji.“

T: „Myslíte, že v těch dřívějších letech vlastně se na ty ženy, které neměly děti dívalo skrze prsty?“

R4: „*Určitě ano, určitě ano, protože já jsem se vdávala v 19 a dítě jsem měla v 26 a už všichni pátrali po tom, jestli nejsem nemocná a proč už nemám dávno dítě a tak dále. Určitě, určitě se ta doba v tom mění moc.*“

T: „**Pokud byste byla dobře finančně zajištěna, chodila byste do práce nebo se radši věnovala rodině?**“

R4: „*Určitě bych chodila do práce, protože jde oboje dvoje. A ta práce, i pro tu ženu, je důležitá. I dostat se někam jinam, mimo domácnost, všechno a můžete se věnovat dětem i tak.*“

T: „**Máte pocit, že jste kvůli dětem něco promeškala?**“

R4: „*Ne, vůbec ne.*“

T: „**Co pro vás znamená zaměstnání?**“

R4: „*Zaměstnání na půlku naplnění mého života, druhá půlka života je vlastně rodina, ale opravdu velká část. Je to naplnění mého života, je to pro mě nesmírně důležité setkávat se s lidmi, něco se třeba i dozvědět, rozvíjet se a mít pocit, že jsem samostatná třeba i finančně a tak.*“

T: „**Čeho jste chtěla v zaměstnání dosáhnout a jestli se splnily ty vaše ambice?**“

R4: „*Moje ambice se se splnily úplně nadmíru, protože jsem nikdy neměla ambice dosáhnout nějakých vysokých postů, i když se mi to časem doby podařilo, ale že bych o to vyloženě usilovala to ne, ale jako řekla bych, že se mi to splnilo skoro všechno.*“

T: „**Můžete třeba říct, že nějakou dobu jste se věnovala víc zaměstnání než rodině?**“

R4: „*Ne, to bych nemohla říct. Tak nějak na půlku.*“

T: „**Takže ani vlastně, obětovat něco té práci?**“

R4: „*Ano, to je pravda, protože když jsem zaměstnaná v tomto oboru, je to velice náročné na čas. Ano, musíte i někdy i večer pracovat, ale pokud to není nad míru, tak ta rodina vám to toleruje a ještě bych řekla, že mě ta moje rodina podporovala v tom a pomohla mě, ale zase s tím, že oni věděli, že jsem s nima, a že jim to zas vrátím zas jinak.*“

T: „**Jak se vám dařilo sladit zaměstnání a rodinu, obzvlášť, když byly děti malé?**“

R4: „*To bylo docela složité, protože jsme bydleli daleko od rodičů, nikoho jsem neměla, takže když jsem musela někdy večer, tak jsem měla štěstí, že jsem měla dobrou sousedku, ta měla taky malé děti, tak jsme si vypomáhaly navzájem, ona hlídala, když potřebovala ona něco, tak zase děti byly u nás. Takže tak nějak.*“

T: „**A kolik bylo vašemu dítěti, když jste nastoupila do zaměstnání?**“

R4: „*Přesně vím, 8 měsíců.*“

T: „**Tak brzo?**“

R4: „*Ano, musela jsem jít už v 8 měsících, protože já jsem chtěla jít až v roce. Mateřská se brala jen půl roku peníze podpora, pak už půl roku dalšího nic nebylo, ale rok se mohlo být doma. Jenomže tady to bylo dáno tím, že se uvolnilo místo v jeslích, takže jsem, musela jsem přistoupit tady k tomu. Ze začátku jsem si myslela, že to je hrozné, ale dneska vím, že to vůbec nebylo špatné, že třeba to, co jí dali v těch jeslích, že bych neměla úplně já ten čas se jí věnovat, protože musíte dělat doma spoustu práce, vařit, uklízet tohle, a že třeba s tím dítětem jako jste doma, ale nejste s ním pořád, jo? A takže pro ni to mělo, i docela bych řekla, dobrý jako takový, pro ni to byl přínos, nevím jak u každého, ale u nás to byl pro ni přínos, pro rozvoj dítěte a tak, ale já když jsem přišla z práce, tak jsem všechno nechala být, ničeho jsem si nevšimla a byla jsem jenom s ní a až šla spinkat, tak potom si dělala svoje věci.*“

T: „**Takže využívala jste služeb jesliček i školek?**“

R4: „*I školek, ano.*“

T: „**Pocítila jste někdy problémy v zaměstnání ohledně rodiny, třeba, když jste chodila na paragrafy?**“

R4: „*Já teda jsem měla nesmírné štěstí, protože moje dítě nebylo vůbec nemocné. Jestli jsem byla 1x nebo 2x za rok na paragrafu, tak to nebylo nic moc a to jako jsem v tý práci problémy neměla. Nevím, jak by to bylo jinak. To teda, to jsem já sama teda nezažila na vlastní kůži, jenom u některých kolegyně jsem viděla, že jsou problémy.*“

T: „**Takže při sladění zaměstnání a rodiny nápomocni byli vaši blízcí? Manžel?**“

R4: „*Ano, všichni.*“

T: „**Všichni.**“

R4: „Pokud teda byl doma, tak ano a potom teda babička s dědou, i když byli daleko, tak si jako dítě brali vždycky měsíc v zimě a měsíc v létě, než chodila do školy, tak zimní prázdniny tam a letní prázdniny měsíc u nich, takže jí to pomáhalo i teda co se týkalo zdravotního.“

T: „Nikdy tedy mezi vámi a manželem nevznikly konflikty, že se věnujete třeba víc zaměstnání?“

R4: „Ne, ne tohle to ne. To ne. Protože spíš jako on měl pocit, že se věnuje málo, takže když, když měl čas a víkend, když už trošičku povyrostla, tak i s malými dětmi jezdili třeba na celý víkend jenom tatínkové a děti. Tak si myslím, na navázání kontaktu tatínek a dítěte to bylo výborné a odráží se to teda do dneška.“

T: „A zbývá vám čas na kamarádky, na sebe, na záliby?“

R4: „No, zbývá, teďka už plně zbývá.“

T: „Když byly děti malé?“

R4: „Ale dřív taky, ale museli jsme se, samozřejmě, vždycky domluvit, kdo bude teda s tím dítětem, abych mohla si občas někam zajít, na kávu povykládat, ale mě spíš teda zajímalo divadlo, filmové kluby, a různé, já nevím, koncerty a různé klubové záležitosti kulturní. Takže jako říkám, když bylo to děcko menší, tak samozřejmě, toho času tolik nebylo, ale s odrůstajícím dítětem potom nastává, že máte svůj čas a tak je dobré využít nějak pro sebe.“

T: „Když byly děti menší, měla jste výčitky svědomí, že s nimi zrovna nejste v tu chvíli?“

R4: „Ne, to jsem neměla. To zas nebylo tak, že bychom spolu nebyli.“

T: „A manžel teda pomáhal s dětmi, i v domácnosti?“

R4: „Manžel pokud byl doma tak pomáhal, že jo, ale.“

T: „I s úklidem?“

R4: „To samozřejmě, on umí výborně vařit, takže to jako je v pořádku.“

T: „Jestli se můžu zeptat, jak jste poučila, informovala vaše děti o dospívání a intimním životě?“

R4: „Ano, my jsme se o tom bavili otevřeně, protože samozřejmě dítě už kolem toho pátého, šestého roku, sedmého, už je vůbec všímavé, takže vidí, že maminka něco bere, že něco je, tak jsem ji to jednoduše vysvětlila. Za nás to tak nebylo, nás o ničem nepoučili. Fakt, já jsem byla úplně do těch 16 roků úplně hloupá a myslím si, že kdyby byli poučeni, že by se nedostávali do takových malérů.“

T: „Jaký je váš postoj k nevěře?“

R4: „No, to je složitá otázka. Já jsem se s tím nesetkala, nebo alespoň o tom nevím, ale myslím si, co vidím ve svém okolí, není to dobré, není to dobře, protože, i když si třeba ti manželé odpustili, tak vím, jak to naruší celkovou důvěru a naruší to tu rodinu a naruší to hrozně ten vztah, a i když třeba ta nevěra už se potom neopakuje, tak se to nějak tím vztahem nese, jo? Takže se k tomu stavím docela negativně a připadá mi takové, jakože to je samozřejmé, tak se potom nemusíme brát a nemusíme mít žádnou zodpovědnost a nemusíme mít nic. I když každá ta rodina se musí posoudit, proč k tomu došlo, jak k tomu došlo, ale když to vezmu globálně, co mám ty známé, tak vím, že jim to hodně narušilo celkový vztah, i třeba ten vztah k té rodině a už to není dobré vůči těm dětem.“

T: „Myslíte si, že člověk dovede být věrný celý život jednomu partnerovi?“

R4: „Tak podle sebe ano. Mohla bych to říct. Ale, ale nevím, jak ostatní lidi. To tak nějak neposuzuji, protože pokud s tím partnerem prožijete dobré, zlé a máte spolu dobré vztahy, tak vás ani takové věci nějak nelákají. Mě to teda aspoň nenapadá, protože máte nějak ten naplněný život jinak. Aspoň já si to teda myslím, ale říkám u různých lidí může to být různě.“

T: „Myslíte si, že se v dnešní době vyskytuje ta nevěra častěji než v dobách minulých?“

R4: „Já bych řekla, že ani ne, že to nebude, že by se vyskytovala častěji, jo, ale že dřív se to víc tutlalo nebo, že prostě se o tom nemluvalo, že byly určitý témata, který byly tabu. Sex, nevěra a takový ty věci, jo, takže, já si myslím, že to nebude větší, jenomže teď se o tom mluví, tak to vypadá, že to je horší než to bylo. Nevím, jak u těch mužů, asi jinak a u těch žen taky jinak, protože třeba ta společnost pro ty ženy se vyvíjela různě jinak. Nevím, nemluvalo se o tom.“

T: „Takže já vám moc děkuji za váš rozhovor.“

ZÁZNAMOVÝ LIST V: RESPONDENTKA 5

Věk: 56

Počet dětí: 2

Vzdělání: středoškolské

Zaměstnání: státní zaměstnanec

T: „Mohla byste mi, prosím, povědět o vašem životě?“

R5: *„Tak řeknu vám asi kolik mi je let, je mi 56 let mám středoškolské vzdělání, gymnázium a potom nástavbu ještě k oboru. Vdávala jsem se v 23 letech, mám 2 děti, ty jsem, první dítě jsem měla ve 23 letech, pracuji ve státní sféře a do práce jsem šla, když prvnímu dítěti byly 3 roky, pak byla po 5 letech jsem měla druhé dítě a do školky šla, když měla zase 3 roky.“*

T: „Můžu se zeptat, když jste se vdávala v 23 letech, nebylo to pozdě na tehdejší dobu?“

R5: *„Na tehdejší dobu, ano, protože tehdy norma byla kolem 20 let, většinou na vysokou školu nechodily v takovém prostě počtu mladí lidé, takže většinou, když ta žena ukončila středoškolské vzdělání, tak se vdala.“*

T: „A cítila jste nějaké tlaky třeba z okolí, že se vdáváte tak pozdě?“

R5: *„Ne, protože já jsem ještě dál po maturitě šla studovat do Brna a v podstatě jsem skončila studium v těch 23 nebo tak v těch 22, takže toto jsem vůbec nepociťovala a ještě jsem měla kamarádky, které byly vlastně i zůstaly dodneška svobodné, takže jsem tento pocit vůbec nikdy neměla.“*

T: „Ovlivnilo vás rodinné prostředí, ze kterého pocházíte?“

R5: *„Já myslím, že ano, protože já jsem pocházela z takové té tradiční rodiny, kde maminka, kde byly ty role rozděleny, ta ženská role, ta mužská role. Maminka prostě rodina pro ni byla vše, vytvářela nám takové to zázemí domácí, její koníčky vlastně byly domácí práce, pletení, vaření, šití, v podstatě ani neměla nějaké kamarádky a celá se upla na tu rodinu a tatínek ten se snažil tu rodinu finančně zajistit, takže z těchto poměrů já jsem vyšla a nějak se to ve mě zakořenilo.“*

T: „A tatínek pomáhal třeba s úklidem?“

R5: „Ne.“

T: „**Tam to bylo rozdělné?**“

R5: „*Ano, bylo to silně rozdělné. A mám pocit, že maminka ho k tomu ani nechtěla nějak velice pustit. Takže opravdu tam ty tradice byly dodržované, ty rodinné tradice, ženská role, mužská role. Tatínek byl spíše takový intelektuál, který zajišťoval, že jsme jezdili na tu dovolenou, vyřizoval papíry, všechno dělal takové to mimo rodinu, což maminka zas se držela zpátky.*“

T: „**A jak maminka řešila zaměstnání a péči o rodinu?**“

R5: „*No, ona byla sedm let vlastně na mateřské dovolené a potom, když šla do práce, tak já teda z hlediska svého to nevidím jako újmu nějakou, jo, my jsme chodili, teda já jsem chodila do školky, bratr do školy a v podstatě nepocitovala jsem nikdy, že by nám něco chybělo, že by jsme neměli teplé večere, že by jsme chodili otrhaní, že by maminka nestíhala. Ovšem na úkor toho, že opravdu asi neměla svůj žádný život.*“

T: „**Myslíte si, že jste převzala od maminky nějaké vzorce chování a přístupy, at' už třeba k dětem, k manželovi nebo v péči o domácnost?**“

R5: „*Asi jsem převzala takové někde uvnitř, že se snažím tu rodinu zajistit takové to zázemí, že rodina je prostě to zázemí klidu a takové té jistoty pro ty děti, ale už protože už jsem vyrůstala zase v jiné době, tak nepřevzala jsem takovou tu roli té ženy, která prostě nic jiného nemá, jo, protože to by mě neuspokojovalo. Takže asi tak.*“

T: „**A myslíte si, že se v něčem odlišuje od té vaší původní rodiny úplně?**“

R5: „*No, jako v čem se neodlišuje, v tom, že jsem tak trošičku takový ten smysl pro rodinu, pro ten řád v sobě mám zakódovanou, ale liší se to v tom, že oba s manželem máme koníčky oba. Ještě je dobré, že máme společné koníčky, mám hodně přátel, mám hodně kamarádek a taky jsem víc tu zodpovědnost dala na ty děti, takže vlastně všichni v té rodině se nějakým způsobem zapojili do prací a proto jsme mohli třeba jezdit na hory, chodit do přírody, na turistiku a byli jsme tak víc spolu.*“

T: „**Je pro vás manželství důležité?**“

R5: „*Pro mě ano, manželství je, protože si myslím, že to nějak stvrzuje ten vztah a i pro ty děti, že prostě nějak cítí, že patří ti lidé k sobě určitým způsobem.*“

T: „A jak se díváte na nesezdané soužití?“

R5: „*Jako nevadí mi, ale přece jenom cítím, že ten ten obřad nějaký nebo rituál, který člověk podstupuje ho nějakým způsobem zavazuje. Nemyslím, že by zavazuje v tom, že na to pořád myslí, ale že prostě se k něčemu odhodlá. Prostě jsem staromilec.*“

T: „A myslíte si, že jste vašemu manželovi rovnocennou partnerkou, když třeba například rozhodujete o důležitých věcech?“

R5: „*Já si myslím, že ano, protože to hodně záleží na kvalitě toho vztahu, na takovém tom spojení těch partnerů, na stejném náhledu na život, na hodnoty duchovní, morální a na takové, že si jeden druhého vážíme, takže rozhodujeme společně vždycky. Takže nemám tady s tímto problém.*“

T: „V čem se lišily vaše představy o manželství od reality?“

R5: „*Tak já, abych řekla pravdu, já jsem moc do manželství, že bych měla nějaké představy nešla. Cítila jsem prostě, že tam musí být ta láska, taková to vážení si jeden druhého, obrovská tolerance a nechtět toho druhého vlastnit a na tom to vlastně je postavené a potom se to podle toho odvíjí.*“

T: „A to se vám splnilo?“

R5: „*Ano.*“

T: „Jaký význam má pro vás mateřství?“

R5: „*No, pro mě má mateřství jako velký význam, že mě obohatilo ten život. Já prostě, je to obrovské štěstí a zároveň obrovská zodpovědnost, protože narozením dítěte už v té porodnici jsem si uvědomovala, že už nikdy se nebudu rozhodovat jenom sama za sebe a vlastně celý život budu nějakým způsobem s nějakou bytostí provázaná.*“

T: „A vidíte nějaké zápory být matkou?“

R5: „*No, tak zápory jako v uvozovkách ten, že člověk má celoživotní pořád nějaké strachy už o to dítě, obavy a takový, že by mu přál to nejlepší, a když to někdy tak není, takže se prostě jakoby trápí trošičku, ale to je zase spojené vlastně to jsou vyvážené věci, jo, to štěstí už s tím s tou zodpovědností, s obavami o toho milovaného člověka.*“

T: „Myslíte si, že jste děti měla moc brzy, že jste měla ještě počkat?“

R5: „No, tak já myslím, že druhé dítě jsem měla v 25 letech a to si myslím, že byl pro mě tak akorát čas, že v těch 23 jsem byla ještě nezkušená a ještě jsem nebyla na to připravená a měla jsem hodně moc strachu v sobě, jestli to zvládnu všechno.“

T: „Myslíte, že by každá žena měla mít dítě?“

R5: „No, tak to se tak asi nedá říct, protože jako člověk je jedinečný, jo, a každý má jiné priority, každý má jiné možnosti, každý má jiný osud, pokud se žena rozhodne, že chce dělat kariéru, tak je to její cesta a tak prostě.“

T: „Já jsem tuhle otázku dala vlastně záměrně, protože vím, že vlastně v minulém režimu to bylo tak, že na ty bezdětné se dívalo skrze prsty.“

R5: „Ano, ano, to byla společenská nějaká norma, že kdo se nevdal byl divný, kdo neměl dítě byl divný. Bohudík, je dneska jiná doba, je svoboda a lidé si můžou zvolit cestu jaká jim vyhovuje.“

T: „Pokud byste byla dobře finančně zajištěna, chodila byste do práce nebo se radši věnovala rodině?“

R5: „Pokud bych byla finančně zajištěna, tak bych měla práci jako koníček, to znamená, že bych chodila do práce a dělala opravdu jen to, co mě baví a nějak víc bych se nerealizovala v té práci, nemusela bych hledět i na tu finanční stránku.“

T: „Máte pocit, že jste kvůli dětem něco promeškala?“

R5: „Ne.“

T: „Co pro vás znamená zaměstnání, kariéra?“

R5: „No, tak já bych řekla, že moc ne, pro mě jsou strašně důležité v životě vztahy, rodina a vztahy mezi lidmi.“

T: „Takže nikdy třeba jako toho vyššího postu, jako vyloženě jste potom nešla, abyste dosáhla vedoucího místa?“

R5: „No právě proto, že jsem po tom nikdy nešla, tak to ke mně přišlo nějak, ale v podstatě nebyl to, není to má priorita životní.“

T: „Věnovala jste více času zaměstnání než rodině?“

R5: „Myslím si, že ne.“

T: „Co jste byla schopna obětovat práci?“

R5: „*Obětovat práci, no, byly chvíle, kdy člověk tu zodpovědnost velkou cítil nebo věděl, že musí něco splnit, odevzdat a ten smysl pro povinnost byl třeba někdy silný, že, že, ale nebylo to dlouhodobé. Byly to takové úseky, kdy člověk musel do práce něco dát, ale zase nemyslím si, že na úkor rodiny.*“

T: „Jak se vám daří, dařilo, sladit zaměstnání a rodinu?“

R5: „*No, protože mám partnera, jakého mám, který je, v kterém mám pocit, že mě zastoupí a spoléhám na něj, tak se mi to dařilo velice dobře.*“

T: „Teď si nemůžu vzpomenout říkala jste, že kolik bylo vašim dětem, když jste nastoupila do zaměstnání?“

R5: „*No, ano, oni šly v podstatě do školky každý, takže.*“

T: „Takže měli?“

R5: „*Měli 3 roky, pak jsem byla zase doma na mateřské s druhým a zase ve 3 letech.*“

T: „A jesliček jste nevyužívala?“

R5: „*Já si teď vzpomínám, že vlastně dcera chodila i do jesliček ale krátce nějak, to jí bylo možná dva a půl. Tak nějak.*“

T: „Pocítila jste někdy problémy v zaměstnání ohledně rodiny například, když jste byla často na paragrafu?“

R5: „*No, tak to bylo za minulého režimu a to celkem jako ta společnost vycházela nám velice vsříc, takže já jsem to nikdy nepocítila.*“

T: „Byli vám při sladění zaměstnání a rodiny nápomocni vaši blízcí ještě kromě manžela?“

R5: „*Ano, protože moje maminka už byla v důchodu, tak, když jsem potřebovala, tak mi pomohla, což bylo velice fajn.*“

T: „Takže manžel vlastně pomáhal, byl aktivní i vůči těm dětem, i pomáhal vám i s domácími pracemi?“

R5: „*Ano, manžel byl teda, musím říct, a je skvělý, protože nepovažoval nikdy něco, že je to typicky ženská práce, takže v klidu, kromě vaření teda, do toho se nehnal, ale jinak třeba*

rád nakupoval a myslím si, že to s dětmi obrovsky uměl, v tom smyslu, že je prostě vzal na kolo, na tenis, jako sportoval s nimi, vyplnil jim ten volný čas.“

T: „A vznikaly někdy mezi vámi a manželem konflikty, že se věnujete více zaměstnání než rodině?“

R5: „*Ne, ne.*“

T: „Zbýval vám čas na kamarádky na sebe a na záliby, obzvláště, když ty děti byly menší?“

R5: „*Když byly menší, tak to jsem chodila 2x týdně cvičit, to si pamatuji. No, tak moc mě nezbývalo, samozřejmě, ale jako snažili jsme se, protože jsme vlastně dělali stejné aktivity ve volném čase, takže my jsme třeba soboty, neděle byli s dětmi. My jsme byli v lyžařském oddílu a v turistickém a v těch sportovních organizacích, které se tenkrát nabízeli, takže my jsme trávili hodně volného času vlastně s těmi dětmi, jako rodina a mezi přáteli stejného zaměření.*“

T: „A myslíte si, že je důležité, aby žena měla vymezený ten čas jenom čistě pro sebe?“

R5: „*Myslím si, že ano.*“

T: „Máte pak, měla jste pak výčitky, že jste se nevěnovala třeba spíš rodině, když jste byla úplně bez té rodiny?“

R5: „*No, tak výčitky jsem měla, to je pravda, ale to zas jako jsem cítila, že to potřebuji, tak to bylo takové někdy, že člověk si říká: „Jé, měla bych teďka být s dětma.“, ale já jsem toho tak moc nevyužívala, ale samozřejmě člověk potřebuje s kamarádkama si někde sednout a povykládat.*“

T: „Jak jste poučila, informovala vaše děti o dospívání a intimním životě?“

R5: „*No tak, je pravda, že s dcerou jsem měla větší takový kontakt, že jsme se bavily otevřeněji, u syna jsem to nechala spíš na tom tatínkovi, protože já jsem cítila, že on by se styděl nějak nebo, že by mu to třeba nemuselo být příjemné, takže jsem to přehrála na manžela.*“

T: „A s vámi si povídali rodiče na toto téma?“

R5: „*Ne, my jsme to spíš řešily mezi kamarádkama. Tenkrát to byla taková doba.*“

T: „Jaký je váš postoj k nevěře?“

R5: *„Nevěra, nevěra. Tak asi. Nevěra, já ji neodsuzuji, protože nevěra někdy vede člověka, že je, že třeba nežije v harmonickém vztahu, takže já sama, když bych měla takový harmonický vztah a důvěru a takhle spíš přátelství v tom partnerském vztahu, tak by mě, samozřejmě, nevěra silně ranila. Ale nevím, tak záleží to na určitém morálním kodexu, kreditu, toho člověka. Určitě někdo je věrný celý život a nemá s tím problém a to záleží i na tom, jaký ten člověk je prostě.“*

T: „A myslíte si, že se v dnešní době vyskytuje častěji než v době minulého režimu?“

R5: *„Já si myslím, že ano nebo možná se dřív tak o ní nemluvilo, ale myslím si, že ano, protože dnešní doba tomu tak jaksi nahrává a společensky to neodsuzuje. A dneska je tak hektická doba, lidi jsou ve stresu, třeba jsou i nespokojení v tom manželství nebo mají nefungující vztahy nebo prostě potřebují uniknout od něčeho, od pracovního přetížení nebo od nějakého toho všedního života nebo tam hraje roli i majetek, hraje tam roli i věk partnera a společenské postavení, které dřív prostě, dřív vůbec tady, v naší republice, nebylo tady tyto podmínky. Takže jo, a nevěra se stala nějakým a i ti naši politici nám to vlastně předvádějí, takže se stala nevěra součástí našeho života, která nikoho nepobuřuje.“*

T: „Někdy i taková, jak kdyby image, že?“

R5: *„Tak, jako spíš prestiž, někdy mi to připadá, že to je taková prestiž moderního, bohatého, úspěšného člověka.“*

T: „Já vám moc děkuji za rozhovor a moc cenné informace. Moc děkuji.“

ZÁZNAMOVÝ LIST VI: RESPONDENTKA 6

Věk: 41

Počet dětí: 2

Vzdělání: vysokoškolské

Zaměstnání: státní zaměstnanec

T: „Mohla by jsi mi, prosím povědět o tvém životě?“

R6: *„Narodila jsem v roce 1969, v 26 letech jsem se vdávala, po vysoké škole, kterou jsem studovala ve Zlíně, tenkrát ještě VUT. V 27 letech se mi narodila první dcera, syn o 9 let později, ve 36 letech. U obou dětí jsem byla na mateřské dovolené asi 4 roky. Potom jsem nastoupila do práce. Nejdříve jsem pracovala ve firmě, která se zabývala mým oborem. V oboru jsem místo po mateřské dovolené již nesehnala, tak jsem nastoupila do zaměstnání, kde pracuji doposud.“*

T: „Ovlivnilo tě rodinné prostředí, ze kterého pocházíš?“

R6: *„Rodinné prostředí mě ovlivnilo, ale spíše v negativním smyslu. Snažila jsem se vyhnout takovému modelu chování, jaké se vyskytovalo v mé rodině.“*

T: „A pomáhal tvůj otec mamince?“

R6: *„Otec nepomáhal prakticky s ničím matce. Role byly rozděleny na výhradně na mužskou a ženskou roli.“*

T: „Jak maminka řešila zaměstnání a péči o rodinu?“

R6: *„Téměř celý život s námi bydlela babička, matka otce, která nám, která matce s péčí o rodinu výrazně pomáhala, v podstatě dá se říci, že nás, děti, vychovala.“*

T: „Myslíš si, že teda aspoň nějaké vzorce, přístupů k dětem k manželovi nebo v péči o domácnost, že jsi přezvala od té maminky?“

R6: *„Snažila jsem se, abych nepřevzala. Představovala jsem si svůj život úplně jinak.“*

T: „Je pro tebe manželství důležité?“

R6: *„Je.“*

T: „Jaký máš názor na nesezdané soužití?“

R6: „*Myslím si, že pokud se lidé mají rádi, tolerují se, vzájemně si rozumí, mají k sobě úctu a lásku, tak v tom nevidím žádný problém. Je mi jedno, jestli se jedná o nesezdané soužití nebo o manželství.*“

T: „**A v čem ty osobně vidíš třeba ty klady přímo toho manželství?**“

R6: „*No, myslím si, že je to poněkud jistější vztah. Pokud se už člověk rozhodne, že si někoho vezme, tak si to mnohem více rozmyslí, protože ví, že už to není zas až tak jednoduché zrušit.*“

T: „**Takže po osobních zkušenostech s manželstvím by jsi opět volila manželství?**“

R6: „*Myslím si, že ano.*“

T: „**Myslíš si, že jsi manželovi rovnocenná?**“

R6: „*Ano.*“

T: „**V čem se lišily tvé představy o manželství od reality?**“

R6: „*Představy jsem neměla téměř žádné, takže myslím si, že se nelišily, v podstatě pokud jsem měla nějaké očekávání, tak se splnily.*“

T: „**Jaký význam má pro tebe mateřství?**“

R6: „*No, to je zajímavá otázka. Mateřství mě výrazně, dá se říci, obohatilo, hodně mi dalo, získala jsem životní přehled, hodně zkušeností, ale na druhé straně taky hodně vzalo, zejména volný čas.*“

T: „**Myslíš si, že děti jsi vlastně v tvém případě moc brzy neměla, myslíš si, že bylo zase moc pozdě?**“

R6: „*Myslím si, že to bylo tak akorát.*“

T: „**Myslíš si, že každá žena by měla mít dítě?**“

R6: „*Myslím si, že to je u každé ženy věc osobního rozhodnutí a pokud se na mateřství necítí, tak ne.*“

T: „**Pokud bys byla dobře finančně zajištěna, chodila by jsi do práce nebo se radši věnovala té rodině?**“

R6: „*Chtěla bych skloubit obojí.*“

T: „**Máš pocit, že jsi kvůli dětem něco promeškala?**“

R6: „*Myslím, že ne.*“

T: „**Co pro tebe znamená zaměstnání, kariéra?**“

R6: „*Zaměstnání člověka, samozřejmě naplňuje, je pro něj velmi důležité, ale myslím si o sobě, že nejsem kariéristka, nikdy jsem nechtěla být, rodina je pro mě asi důležitější.*“

T: „**Takže jsi i víc toho času věnovala té rodině?**“

R6: „*To bych neřekla, asi tak napůl.*“

T: „**Jak se ti dařilo sladit zaměstnání a rodinu? Obzvláště, když ty děti byly třeba menší?**“

R6: „*V současné době to řeším s mladším synem a docela se mi to daří.*“

T: „**Kolik bylo tvému dítěti, když jsi nastoupila do zaměstnání?**“

R6: „*Starší dceři byly 4 roky a mladšímu něco přes 3.*“

T: „**Využívala jsi služeb jeslíček a školek?**“

R6: „*Obě děti chodily do školky.*“

T: „**Pocítila jsi někdy problémy v zaměstnání ohledně rodiny, že jsi například chyběla kvůli paragrafu?**“

R6: „*Prakticky ne.*“

T: „**Byli ti při sladění nápomocni tvoji příbuzní, babičky?**“

R6: „*Manžel se snažil, pokud mu to pracovní vytížení dovolilo, babičky moc ne.*“

T: „**Vznikly někdy mezi tebou a manželem konflikty, že se věnuješ víc zaměstnání než rodině?**“

R6: „*Ne.*“

T: „**Zbývá ti čas na kamarádky na sebe a na záliby, obzvláště, když ty děti jsou menší?**“

R6: „*Na kamarádky moc ne, snažím se trávit čas opravdu nějak efektivně, takže moc nechodím s kamarádkami a záliby tak trošku.*“

T: „**A máš třeba potom výčitky, že ses zrovna nevěnovala té rodině?**“

R6: „*Nemám.*“

T: „Jak jsi poučila, informovala tvoje děti, hlavně starší, o dospívání a intimním životě?“

R6: „S dcerou si docela hodně povídáme, i když v současné době si myslím, že jsou děti mnohem poučenější než jsme byli my. Povídáme si u televize, nad časopisy a nad knížkami a sama za mnou přijde, když má nějaký problém. Myslím si, že je to docela otevřený vztah.“

T: „Takže žádné tabu na tohle téma nebylo?“

R6: „Myslím si, že ne.“

T: „A tví rodiče si s tebou na toto téma povídali?“

R6: „Téměř ne.“

T: „Jaký je tvůj postoj k nevěře?“

R6: „Myslím si, že nevěra je v podstatě už takové vyústění děle trvajících problémů v manželství a v podstatě asi by k nějakému rozpadu víceméně časem došlo, pokud k němu dojde v důsledku nevěry, ale je to věc každého člověka. Neodsuzuji ani neschvaluji.“

T: „Myslíš si, že člověk dovede být věrný celý život jednomu partnerovi?“

R6: „Myslím si, že je to možné.“

T: „A jaký je tvůj názor ohledně té nevěry, jestli se vyskytuje v dnešní době častěji než v dobách minulých?“

R6: „Myslím si, že se vyskytuje víceméně stejně jak dříve, akorát, že v minulých dobách se o ní mluvilo méně, byla více tabu, kdežto v současné době je to věc víceméně veřejná, lidé se za ni nestydí, nebo stydí méně. V některých případech dokonce je to otázka prestiže mít milence nebo milenku.“

T: „Takže já ti moc děkuji za náš rozhovor a za veškeré informace.“

ZÁZNAMOVÝ LIST VII: RESPONDENTKA 7

Věk: 38

Počet dětí: 2

Vzdělání: středoškolské

Zaměstnání: státní zaměstnanec

T: „Mohla by jsi mi, prosím, povědět něco o tvém životě?“

R7: *„Je mi 38 let, odmaturovala jsem specifickou střední školu, takže po maturitě jsem se nedostala na vysokou školu. Nastoupila jsem hned do práce po maturitě.“*

T: „V kolika ses vdávala?“

R7: *„Vdávala jsem se, no, přestoupila jsem, no, tahle ještě to řeknu, přestoupila jsem, přestoupila jsem, do práce, vlastně do jiného města, protože práci, kterou vlastně jsem potřebovala dělat, tak se barckde nedá dělat, takže musela jsem jít do většího města. Od 18, po té maturitě, jsem tady. Rok asi potom jsem se seznámila s manželem, 3 roky jsme spolu chodili a po 3 letech jsme se vzali.“*

T: „Takže ti bylo kolik, když ses vdávala?“

R7: *„Bylo mně, když jsem se vdávala 21, 22. 22.“*

T: „A kolik jsi měla, když se ti narodily děti?“

R7: *„První dítě v 23, druhé v 25.“*

T: „A teďka pracuješ kde?“

R7: *„Teď pracuji ve státní sféře.“*

T: „Můžu se zeptat kolik bylo dětem, když jsi šla do zaměstnání?“

R7: *„Když jsem šla do zaměstnání, bylo vlastně druhému dítěti 4 roky, prodloužila jsem si mateřskou dovolenou o rok, takže 4 roky.“*

T: „A prvnímu?“

R7: *„O 2 roky víc, jo, o 2 roky víc, tomu mladšímu bylo 4. Takže, jo, do 4 roků je mateřská, takže do 4 roků jsem si prodloužila mateřskou ten rodičovský. Takže mladšímu byly 4, staršímu 6.“*

T: „Myslíš, že tě ovlivnilo rodinné prostředí ze kterého pocházíš?“

R7: „*Myslím, že asi ano, že to ovlivní určitě každého. Protože, já nevím, mám spoustu kamarádek, jsou rozvedené, děti jsou s nimi, vlastně s maminkou, a myslím si, že i ten tatínek, že tam chybí, že prostě nemají, maminka se sice může přetřhnout, barcco dělá, ale ten vzor, ten chlap, tam určitě chybí. Takže myslím, že to ovlivňuje určitě každého.*“

T: „A ty pocházíš z úplné rodiny?“

R7: „*Já pocházím z úplné rodiny.*“

T: „Pomáhal tvůj otec v domácnosti mamince?“

R7: „*Tatínek můj byl mimo město, pracoval mimo město, takže on jezdil na sobotu, neděli domů, takže on opravdu dojel jenom v tu sobotu, v neděli, takže, ale když dojel tak pomáhal, pomáhal.*“

T: „A maminka chodila do zaměstnání?“

R7: „*Chodila, ale později. Já jsem starší, mám mladšího bratra, ten byl nemocný, takže, bohužel, jeho zdravotní stav jako neodpovídal tomu, aby chodila do práce, takže vlastně byla s ním dlouho doma, takže mohla začít chodit do práce až, nedokážu přesně říct, možná jsem byla tak ve třetí třídě. Takže do té doby byla doma s námi.*“

T: „A jak potom řešila maminka zaměstnání a péči o rodinu?“

R7: „*Myslím si, že jako docela dobře, ona tím, že jsme, vlastně ona nastoupila do práce, když jsme byli už větší, takže nebyl nějaký problém se školkou, předtím s jeslema, vlastně to všechno ji odpadlo. Já jsem chodila, říkám, tak do druhé, do třetí třídy. Myslím si, že ona chodila brzo na, brzo na ráno, takže my, když jsme došli ze školy, ona už byla nebo my jsme došli ze školy, ona došla s náma zároveň.*“

T: „A když jste byli například nemocní, tak hlídala vás třeba babička?“

R7: „*Ne, ne. Asi nedovedu si to vybavit, ale jako moc jsme nemocní nebývali. Děcka moje nejsou taky nemocní, takže.*“

T: „Myslíš, že jsi převzala nějaké vzorce chování a přístupů od tvojí maminky, ať už přístup k dětem, k manželovi, v péči o domácnost, myslíš, že jsi stejná jak maminka?“

R7: „*Tak, asi by to posoudili spíš druzí. Vzor maminka dcera. Ale jako myslím si, v čem jsem stejná a jako opravdu třeba trvám na tom, aby to dodržovali ostatní, věci dělat si*

hned, takže opravdu pořádek, udělat si věci, úkoly hned. Potom je volná hlava, čistá hlava, takže tady na tomto určitě.“

T: „A v přístupu k manželovi?“

R7: *„Tak to nevím, naši rodiče moc, moc, se třeba jako s náma, jako s děčkama, jako neprobírali jsme doma třeba nějaké věci nebo ani neslyšela jsem jako dítě, že by se o něčem bavili nebo probírali spolu něco.“*

T: „Jsem myslela třeba tu péči o toho manžela, třeba, že se chováš stejně k tomu tvému manželovi jako maminka k tatínkovi v něčem, ne?“

R7: *„Tož asi, asi ano.“*

T: „A myslíš, že v něčem ta tvoje rodina funguje úplně jinak než tvoje původní?“

R7: *„V tom přístupu. Naši si s náma opravdu nepovídali. Dřív to nebylo tak, jo, že rodiče prostě neměli, neměli, takovou, já nevím, snahu nebo nevím, jak to říct, si s náma povídat. Já to, já spíš povídám si o všem otevřeně, myslím si, že i problém jakýkoliv dá se vždycky vyřešit. Takže snažím se spíš takovou tou cestou, to, když jsem byla dítě, já jsem nepoznala. Takže tak.“*

T: „Je pro tebe manželství důležité?“

R7: *„Důležité, důležité, nevím, jestli je důležité, ale myslím si, že důležité, nevím, jestli tak pro mě, ale myslím si, že pro děti, protože v tom vztahu přece jenom, když jsou manželé, tak je maminka, tatínek. Je to jinačí, než když jsou nesezdaní.“*

T: „A tvůj názor na nesezdané soužití?“

R7: *„No, nemám nic proti pokud někdo tak chce žít, vyhovuje mu to. Prosím.“*

T: „Neodsuzuješ to?“

R7: *„Jako to vůbec ne. To neodsuzuji, v tomto jsem tolerantní, myslím si, že i děti moje, kdyby později chtěly, jako nedosuzuji to, ale nevím, myslím si, že jako i pro ten vztah a pro ty děti je lepší, lepší, vlastně manželství.“*

T: „Takže i po osobních zkušenostech s manželstvím vlastně radši by jsi opět volila to manželství než nesezdané soužití? Je to tak?“

R7: *„Ano, já v mojem případě ano.“*

T: „Myslíš si, že jsi muži v manželství rovnocenná třeba, at' už jde o rozhodování o důležitých věcech nebo v normálním běžném životě, že tam máte oba dva rovnocennou roli? Myslíš si, že ano? Nebo ten muž je dominantnější?“

R7: „Myslím si, že u nás je to takové trošičku možná jinačí v tom, já se starám spíš o ty děti, jako manžel moc o školu, o školu, o výchovu, to spíš se starám já. Jako manžel on do toho ani nekecá, a jde to prostě mimo něj, jo, on to neřeší, on tady toto opravdu neřeší. A co se týče věcí bydlení, co je potřeba vyřídit, jako podstatné nějaké věci, tak to se, samozřejmě, domlouváme. Otázka toho bydlení je spíše na něm, spíš rozhoduje zas on. Takže my to máme takové, jak kdyby rozdělené, já spíš tu výchovu dětí a on tak třeba to materiální.“

T: „Takže to není takové to dominantní prostředí, kdy ten chlap prostě řekne bude to tak a musí se to udělat. Můžeš i ty říct nebo?“

R7: „Samozřejmě, ano.“

T: „V čem se lišily tvoje představy o manželství od reality?“

R7: „Tak jako u mě moc se to nelišilo. Já jsem měla pěkné představy, můžu říct, že se mi to docela splnilo. Takže moc se to neliší. Jako máme pěkné bydlení nebo, co si člověk sní, vysní, když je člověk mladý, aby měl pěkné bydlení, měl kde bydlet, dobře bydlel, že, děti.“

T: „A ohledně toho manželství jako ve vztahu spokojená?“

R7: „Samozřejmě, vždycky něco se najde. Nic není bez mráčeků. Ale.“

T: „Vyloženě nic tě nezklamalo třeba u těch představ, co jsi měla?“

R7: „Já nevím, asi asi asi ne.“

T: „Ohledně manžela?“

R7: „Asi ne. Člověk občas nadává, to asi všichni.“

T: „Jaký význam má pro tebe mateřství?“

R7: „No, myslím si, že mateřství ženu, paní, jako obohatí určitě. Je to úplně něco jiného bez dětí a s dětma. Je tam spousta starostí, spousta, ale radostí a je ten život jiný, takový je radostnější, myslím si jako, že to obohatí velice.“

T: „Jako klady ta radost, obohacení toho života. A vidíš nějaké zápory být matkou?“

R7: „Že bych viděla nějaký zápor, tak jako to nemůžu říct, vyloženě zápor ne. Je pravda, že někdy je tam trošičku problém. Taky z mojí osobní zkušenosti vím, když jsem hledala práci stalo se mě párkrát. Opravdu jako diskriminace je, takže stalo se opravdu mě konkrétně tím, že mám zvláštní povolání a sháněla jsem jako práci, kterou jsem opravdu chtěla dělat, tak v té sféře mi řekli: „Nezlobte se, paní, nemáme zájem o paní, která má děti a bude osm a půl hodiny dělat.“ A dost. stalo se mi to 2x, opravdu do očí mi řekli, bylo to velice škaredé, co mi řekli. Takže.“

T: „A tady v současném zaměstnání ses s tím setkala třeba?“

R7: „Ne, ne, tady ne. Tady ne, říkám, bylo to opravdu asi 2x, jinak jsme neměla problémy.“

T: „Můžu se zeptat, Jak jsi reagovala, když ti takhle, když ti tohle řekli na ty děti?“

R7: „Já jsem teda, protože jednou opravdu pán byl docela hodně vulgární, jako opravdu choval se hnusně. Takže já jsem mu slušně, nijak jsem se s ním nedohadovala, slušně jsem mu řekla: „Nezlobte se, děkuji za nabídku, ale říkám, tady já bych opravdu dělat nemohla.“ I kdyby mě vzal, tam bych už opravdu dělat nešla, i když práce mě zajímala tenkrát, jako byla pro mě docela atraktivní, ale už bych tam nešla.“

T: „Myslíš si, že jsi děti měla moc brzy, že jsi mohla ještě počkat pár let?“

R7: „Myslím si, že tenkrát na tu dobu ne, že to bylo běžné. Já jsem měla v těch 23, 25. Takže tenkrát je to těch.“

T: „Už to bylo po revoluci?“

R7: „Bylo to po revoluci, ale byly, byly, v porodnici se mnou slečny nebo mladé paní, mladé paní, musím říct, které měly 18 a myslím si, že na ty roky jsem proti nim byla už starší. Teď je to třeba běžné později ve 30 nebo i později. Ale tenkrát, myslím si, že to byl ideální věk těch 23, 25.“

T: „Myslíš si, že by každá žena měla mít dítě?“

R7: „Tak zase záleží asi na každém, je to individuální. Prostě každý má svoje priority, každý chce něco jiného, někdo potřebuje spíš ten domov, starat se o děti, o tu rodinu, prostě mít nějaké to zázemí doma, někdo chce spíš třeba zase tu kariéru, chce prostě dobrou práci, kariéru, je to individuální, myslím si, že, jo, je to individuální, jak říkám.“

T: „Pokud bys byla dobře finančně zajištěna, chodila by jsi do práce nebo se radši věnovala rodině?“

R7: „*Nevadilo by mi nechodit do práce, tak. Vůbec by mi to nevadilo.*“

T: „Máš pocit, že jsi kvůli dětem něco promeškala?“

R7: „*Mám pocit, že vůbec ne. Jako nemůžu říct, vůbec nemám špatný pocit. Ne, ne. Myslím si, že nepromeškala jsem vůbec nic.*“

T: „Co pro tebe znamená zaměstnání?“

R7: „*Zaměstnání, zaměstnání, práce hlavně, která mě baví, aby to člověk dělal rád, bavilo ho to, byl spokojený a taky dokázal třeba druhým pomoci, poradit, a ono i takový ten dobrý pocit povznášející, když vidí, že pomůže, poradí a ti ostatní jsou spokojení, odchází spokojení, takže tady toto, to je to naplnění práce.*“

T: „A čeho jsi chtěla v zaměstnání dosáhnout?“

R7: „*Tak dosáhnout. Teď dělám teda práci jinou, která není, není, můj obor. Předtím, co jsem opravdu měla vystudovaný obor, dělala jsem tu práci, můžu říct, že tam se mi podařilo, co jsem chtěla, to jsem dosáhla opravdu. Jako bylo to, myslím si, že tam už to, tam už to víc nešlo. Myslím si, že tam jsem dosáhla opravdu toho nejvyššího, nešlo dál se nějak posunout. Potom, bohužel, z práce jsem odešla na moji vlastní žádost. Děti, když začly chodit nebo chodily do školy, tak syn on je dyslektik, on má nějaké takové ty dys, takže s ním je trošičku problém s učením, takže já se s ním musím denně učit a je to někdy i třeba 3, 4 hodiny denně, takže to opravdu s ním trošičku složitější, náročnější, ale je potřeba ten čas mu věnovat, takže já jsem radši volila tu možnost odejít z práce a vlastně věnovat se mu.*“

T: „Takže radši ses potom věnovala té rodině než zaměstnání, ano?“

R7: „*Ano, ano, ano volila jsem tady toto radši, radši tu rodinu.*“

T: „A byla jsi schopna vyloženě něco obětovat té práci?“

R7: „*Říkám, tak, aby ta práce opravdu bavila, ale abych seděla 20 hodin v práci, tak to určitě ne. To, to, ne.*“

T: „Jak se ti daří sladit zaměstnání a rodinu, třeba obzvlášť v době, když ty děti byly malé?“

R7: „Já jsem šla, já jsem školky nebo jesle jsem vůbec nevyužívala, školku tu až vlastně se synem. Takže jinak jsem byla doma, mám děti 2 roky po sobě. Takže ono to v podstatě tak navázalo. Takže až jsem využila školku vlastně u toho mladšího, starší dítě začlo chodit už do školy, takže nějak se to, do školky, do práce, nějak to šlo samo, takže nebyly nějaké problémy. A je pravda teda, že nejsme nemocní, jako opravdu nejsme nemocní ani jeden, takže nemáme nějaké, ani třeba jsem nepotřebovala paragraf. Takže tady toto šlo, jak kdyby všechno mimo mě.“

T: „Takže v zaměstnání vlastně nebyly žádné problémy ohledně rodiny, co se týče častých paragrafů?“

R7: „Já jsem vůbec neměla paragraf. Říkám, nebyli jsme nemocní, neměli jsme nějakou potřebu tady toto řešit, třeba ty paragrafy nebo tak.“

T: „Takže nikdy jste nepotřebovali pomoc babiček? Blízkých?“

R7: „Opravdu výjimečně, že by mi pomáhaly babičky, tak to nemůžu říct, to nepomáhaly. Tím, že jedni jsou opravdu daleko, bydlí daleko, takže to je mimo, je to opravdu daleko. A druzí jsou blízko, ale zase nejsou, nejsou, takoví ti babičtí, babička a děda, aby pomáhali. Jako nejsou, nejsou, na to.“

T: „Chodí ještě do práce?“

R7: „Nechodí, nechodí už moc roků do práce, ale prostě na to nejsou, ale je pravda, že výjimečně, když opravdu nějaká ta nevolnost nebo byla nějaká výjimečně ta nemoc, takže nebyl problém, takže to pohlídali. Tak ten paragraf jsem si nebrala, byla jsem v práci pořád.“

T: „A vznikaly někdy mezi tebou a manželem konflikty, že se věnuješ víc zaměstnání než rodině?“

R7: „Ne.“

T: „Zbýval ti čas i na kamarádky, na sebe, na záliby?“

R7: „Tak to ne, tak to ne, já jsem opravdu, když byly děti menší nedostala se vůbec nikde. Ted', když jsou větší sem tam jako, ale opravdu výjimečně. Je to tím, že s menším dítětem je pořád ještě, tak jako opravdu dost toho učení, dost práce, takže spíš věnuji tady ten čas mu. Takže nemám, nemám.“

T: „Je to třeba i tím, že manžel třeba nepomáhá doma nebo pomáhá? Jak se zapojuje doma manžel?“

R7: „Doma, jako domácí práce ne, tak to ne. To musím říct, že to vůbec ne. Máme dům, takže na domě, samozřejmě, ano, jo, takové ty věci prostě údržbu na domě, spousta věcí se předělávalo, předělává, takže to ano. To on se věnuje těmto pracem, ale že by luxoval, umýval nádobí a tady ty domácí, tak to vůbec ne. Vaření ne, ne, ne to ne.“

T: „A když už si občas někam vyraziš a máš ten čas na sebe, máš potom výčitky, že se nevěnuješ té rodině?“

R7: „Mám.“

T: „Fakt?“

R7: „Mám, mám, je to asi, myslím si, že to není dobré, jako neměla bych mít, protože ten čas jako opravdu každý potřebuje trošičku si odpočinout od těch ostatních, protože 24 hodin, když je zapřažený, je to náročné, je to dost, ale jako já ty výčitky mám. Ale je to opravdu říkám dost, to se stane, je to jednou za čtvrt roku se někde dostat, takže je to opravdu minimálně, ale já ty výčitky mám.“

T: „Jak jsi poučila, informovala, vaše děti o dospívání a intimním životě?“

R7: „No, my jsme takoví, že jako mluvíme docela otevřeně, je pravda že oni docela hodně toho mají ve škole, mají tam určité ty výchovy a tak, takže oni spoustu věcí ve škole a pak my to doma proberem. A oni jsou teda takoví, že já jsem ještě v minulosti pracovala se studenty, takže mě nepřekvapí nic. Takže opravdu vím, že i ti studenti za mnou chodili jako s velice zajímavýma věcmi.“

T: „Na radu?“

R7: „I na radu, ale opravdu oni chodívali se svěřit i na radu, takže, když to teď doma slyším od těch mých dětí, tak mě to nepřekvapí.“

T: „A povídali si s tebou rodiče na toto téma?“

R7: „Ne, vůbec ne nikdy. Tak, jak jsem říkala předtím, jak jsme se bavily, že se nekomunikovalo, vůbec toto nebylo to dříve vůbec nebylo. Nebavili se, nebavili se.“

T: „Úplně jiný přístup.“

R7: „Úplně jiný přístup, nebavili se o sexuální výchově tady to vůbec ne. To prostě bylo tabu to prostě nic. A nebavili se, já nemůžu říct, mě se třeba ani rodiče neptali, co mě trápí nebo takové věci, to taky vůbec ne. To bylo ze školy, „Jak bylo ve škole, jak ses měla?“, ale to všechno, to člověk odpověděl, to známe, dobrý, řeknou děcka dobrý a to je všechno, ale opravdu se neptali, takže dřív to bylo všechno takové tabu. Myslím si, že.“

T: „Myslíš si, že je ta komunikace vlastně mezi těmi rodiči a dětmi asi lepší, že? Že se dává na to větší důraz?“

R7: „O moc lepší, jako o moc lepší a myslím si, že co můžu nebo koho znám a můžu posoudit, že opravdu se baví docela otevřeně a i ty děcka jsou otevřené, teď jsou takové otevřené, jsou, mají víc zdrojů, víc informací, takže jsou informovaní, takže oni se aji ptají a nestydí se. My jsme se báli a styděli to je taky. Taky ten bod, že ani třeba ti naši rodiče se neptali nebo neříkali nám nic a my se i styděli, takže byl nějaký problém nebo něco se stalo a my jsme se i styděli a báli za nima jít.“

T: „Jaký je tvůj postoj k nevěře?“

R7: „Tak já jako za sebe teda, když řeknu za sebe, tak negativní. Myslím si, že jako ten vztah to opravdu jako postihne, ohrozí, na druhou stranu mám nebo znám spoustu lidí, kteří jako, ať paní nebo pán, jako prostě se to tak prolíná a někteří to ví, někteří to neví, ale jako myslím si, že ten vztah to určitě jako nějakým způsobem ovlivní a postihne. Takže jako já za sebe, ne.“

T: „Myslíš si, že člověk dovede být věrný celý život jednomu partnerovi?“

R7: „Myslím, že jo. Jako pokud je člověk opravdu v tom vztahu spokojený, šťastný, tak nemá důvod, nemá důvod prostě hledat jinde.“

T: „Tak z rozežranosti.“

R7: „Tak to už, samozřejmě, jsou zase individuálně.“

T: „Kteří mají všechno, že?“

R7: „Přesně tak jsou individuálně lidi, jsou úplně různé. Někdo je takový, chce žít, má třeba všechno a je šťastný a tak prostě proč ten vztah bořit, jak funguje vztah, funguje rodina, jako je to všechno perfektní, tak proč to bořit, ale jak říkáš, někdo je opravdu. Z rozežranosti a už neví co by a teď už opravdu koumá.“

T: „Myslíš, že se vyskytuje častěji než třeba v době před revolucí?“

R7: „Nevím, jestli častěji. Častěji se na to asi přijde. Takže spoustu možností internet zase znám spoustu kamarádů, prostě internet, je to anonymní všechno.“

T: „Takže.“

R7: „Lidi jsou, prostě zkouší, zkouší.“

T: „Máš pocit, že je teďka víc jak kdyby možností?“

R7: „Je víc možností asi, asi, je víc možností. Je to taky tím, že někdo neví, co roupama aji, když to tak řeknu z rozežranosti v podstatě nebo dřív bych řekla, že aji víc, víc, bylo práce nebo víc, jak to říct třeba na domech, na domkách byly zahrady, pole. Ted', když spousta, spousta, se staví činžáků, byty krásné všechno, ale ti lidi se nudí. Takže internet dostupný všem, každý to má doma, takže sedne a aji třeba toto. Myslím si, že se to hodně aji zneužívá a využívá.“

T: „Nemáš pocit, že dneska ta moderní doba, že jak kdyby trochu navádí ty lidi k tomu ať už v časopisech různých, jak kdyby, že je to normální věc?“

R7: „Taky, taky. Ale případně mi to, že to už je tak, že to už podkládají i těm mladým v podstatě. Děcka, já bych řekla, i 13 roků, 12, 13, a co čtou za časopisy, oni čtou ty rubriky nebo i vidí. A vezmu si celebrity nebo, když už jsme u toho třeba i ti politici nebo, ale hlavně ty celebrity, jak střídají partnery je to prostě, tam je to podané, že je to normální má toho, pak má toho, pak se vdá, tam se vdá. Je to normální. Pak ty děcka to čtou, v těch hlavách se jim to může.“

T: „Ovlivnit.“

R7: „Ovlivnit, já myslím, že určitě moc. Ted' záleží, jak to mají doma nastavené, jak je rodiče vedou, jestli prostě, aby nečetli. Já třeba doma, já tady ty bulváry nečtu, nezajímá mě to, takže myslím si, že každý má nějaké soukromí, každý má nějaké problémy, každého je věc soukromá prostě tento život. Nemám ráda prostě hrabat se druhému v soukromí, takže já toto neuznávám. Mojim dětem taky prostě říkám: „Tady ten brak nečtěte.“, ale to mám já, to je u mě. Ale většina lidí to čte, takže tady to jimi projde, takže jsou ovlivnění, no, tady tímto taky.“

T: „Takže já ti moc děkuji za veškeré informace, za rozhovor tvůj a moc ti děkuji.“

ZÁZNAMOVÝ LIST VIII: RESPONDENTKA 8

Věk: 37

Počet dětí: 2

Vzdělání: středoškolské

Zaměstnání: administrativní pracovnice

T: „Mohla by jsi mi, prosím, povědět o tvém životě?“

R8: *„Takže narodila jsem se v roce 1973, mám 2 sestry, vystudovala jsem gymnázium, to ukončila maturitou, pak jsem se přihlásila nebo dostala jsem se na vysokou školu ekonomickou. Tam jsem teda, ale byla pouze 2 semestry a pak jsem dobrovolně z vlastní vůle odešla. Jsem vdaná, mám 2 děti, dcera má 17 a druhá dcera 9 let.“*

T: „V kolika ses vdávala?“

R8: *„Vdávala jsem se v 19.“*

T: „A kolik jim bylo, když jsi šla do práce?“

R8: *„Dětem?“*

T: „Ano.“

R8: *„Ony jsou vlastně daleko od sebe, takže po první mateřské jsem šla ve 3 letech, vlastně byla jsem asi ty 4 roky v zaměstnání, pak jsem měla druhou dceru a tam jsem šla po 4 letech do zaměstnání.“*

T: „A v jakém oboru jsi pracovala během svého života?“

R8: *„Nejprve jsem pracovala po té první mateřské vlastně jako překážková pracovnice, a protože, kde jsem pracovala, tak ukončila svou činnost, tak jsem si musela hledat po mateřské jiné zaměstnání. Pak jsem pracovala teda 3 roky jako státní zaměstnanec a teď pracuji jako administrativní pracovnice.“*

T: „Pocházíš z úplné rodiny?“

R8: *„Ano, pocházím z úplné rodiny.“*

T: „A jak byla u vás rozdělena péče o děti a domácnost?“

R8: „V podstatě se starali o nás oba dva, ale teda víc jako maminka a ještě jsme žili s babičkou a prababičkou, takže i ty se o nás hodně staraly. Tatínek pomáhal v domácnosti, dělal normálně úklid, pomáhal s úklidem, s vařením teda ne, ale jako úklid, i o nás se staral. Takže v podstatě taková pohodová rodina.“

T: „A jak maminka řešila zaměstnání a rodinu?“

R8: „Takže díky tomu, že jsme žili vlastně s tou babičkou a prababičkou, tak to měla ulehčené, protože mohla chodit vlastně normálně do práce a ráno nás vypravovala do školy babička, když jsme se vracely ze školy, tak taky byl vždycky někdo doma. Takže s tímto vlastně neměla problém.“

T: „Myslíš, že jsi převzala vzorce chování a přístupů, ať už k manželovi, k dětem od tvojí původní?“

R8: „No.“

T: „Třeba, co se týče rozdělení úkolů v domácnosti?“

R8: „Takže to u nás vlastně taky manžel pomáhal i v domácnosti, ale protože, že jsme nejprve spravovali dům u manželových rodičů a potom jsme stavěli svůj, tak on se více věnoval této práci, samozřejmě, spíše této práci a víceméně jsem byla s dětmi sama.“

T: „A myslíš, že v něčem funguje úplně jinak než tvoje původní rodina?“

R8: „No, já se snažím víc, protože naši byli dá se říci vlastně, že chodili do práce a pak trávili většinu času doma, neměli žádné aktivity, žádné koníčky, takže spíš to se snažím jako nějak, aby jsme někde vyrazili, jeli někde na výlet nebo já si myslím, že člověk by měl mít i svou aktivitu. Třeba nějaký sport.“

T: „Je pro tebe manželství důležité?“

R8: „Takže já jsem spíš konzervativní člověk takže si myslím, že manželství jako je důležité, obzvlášť, hlavně když partneři chtějí mít děti, tak si myslím, že i pro ty děti, nevím, jestli oni to tak cítí, ale pro mě je to důležité, aby otec, matka, měli stejné příjmení, jsou manželé.“

T: „Takže na nesezdané soužití máš takový negativní pohled?“

R8: „*Tak já se k tomu stavím tak, že je to každého věc, jak to každý cítí, jaké on má priority, tak, že bych to odsuzovala, v žádném případě. Ale já určitě, kdybych chtěla mít s partnerem děti, a takhle jako mít společnou domácnost, tak bych se vdávala.*“

T: „**Myslíš si, že jsi muži v manželství rovnocenná, když například rozhodujete o důležitých věcech?**“

R8: „*Bývaly doby, kdy jsme si myslela, že spíš manžel má to hlavní slovo a teďkom už je to tak, že se spíš umím postavit a prostě, když nechci něco udělat, tak prostě to nedělám.*“

T: „**V čem se lišily tvoje představy o manželství od reality?**“

R8: „*No, takže já jsem si myslela, díky tomu vlastně, jak žili moji rodiči, že budeme většinu času, samozřejmě mimo zaměstnání, trávit spolu. Což od začátku nebylo. I manžel měl svoje zájmy, svoje známé a pak vlastně většinu času trávil stavbou domu. Takže jsem byla s dětma sama, takže jsme vlastně víceméně každý žil svůj život. Ale jinak.*“

T: „**Jako vyložení tě v něčem zklamalo to manželství před svatbou a za ty roky toho manželství, jestli tam bylo nějaké zklamání třeba v něčem?**“

R8: „*Tak víceméně asi jsem spokojená.*“

T: „**Co pro tebe znamená zaměstnání?**“

R8: „*Takže nejsem kariéristka. Takže rozhodně spíš jsem se věnovala teda, neochuzovala jsem rodinu, že bych jako dělala kariéru, takže víceméně zaměstnání pro to, aby měl člověk jako finanční příjem, aby mohl pokrýt ty základní potřeby.*“

T: „**Takže nikdy nebyly žádné ambice na vyšší místo se dostat?**“

R8: „*Ne, ne.*“

T: „**V porovnání s časem. Věnovala jsi víc času zaměstnání nebo rodině?**“

R8: „*Určitě té rodině.*“

T: „**Takže pro tu práci jsi ochotna obětovat asi. Spíš ta rodina, že?**“

R8: „*Je pravda, že když jsou ty děti větší, tak nemám potřebu, jako nevadí mi, když je nějaká práce přesčas jo, když se zdržím v práci jo, ale dřív teda, dřív to bylo, samozřejmě, jinak.*“

T: „**Jak se ti daří sladit zaměstnání a rodinu?**“

R8: „Takže rozhodně jedině díky tomu, že pomáhá babička, manželova maminka, jinak bych si nemohla dovolit vlastně pracovat normálně na 8 hodin, musela bych hledat práci na zkrácený pracovní úvazek. Takže, ještě vlastně bydlím na vesnici, takže i tam je ta školka otevřená ráno později, odpoledne už ve 3 uzavřena. Takže by bylo nereálné, abych mohla do školky a pak zase vyzvedávat, takže jedině toto díky babičce.“

T: „A kolik bylo tvému dítěti, když jsi nastoupila do prvního zaměstnání?“

R8: „To byly 3 roky.“

T: „A využívala jsi služeb jesliček a školek?“

R8: „Vlastně, když jsem šla po těch 3 letech, tak dcera byla ještě rok s babičkou doma, takže šla do školky až ve 4 letech, takže do školky chodily obě dvě, ale do jesliček ne.“

T: „Pocítila jsi někdy problémy v zaměstnání ohledně rodiny například, když jsi byla na paragrafu?“

R8: „No, naštěstí ne taky, protože, když byly děti nemocné a nebylo to nějaká velmi vážná nemoc, tak byly vlastně s babičkou. A musím říci, že i manžel vlastně, když bylo potřeba k doktorovi nebo na nějaké vyšetření, tak manžel vlastně s dětmi hodně dělal.“

T: „V čem vidíš klady a záporny být matkou?“

R8: „Klady. No, tak já si myslím, že člověk je na světě proto, aby ty děti měl, prostě, když to řeknu nadsazeně, aby prostě to lidstvo nevymřelo jako. Takže. Ale jako chápu. Pochopím to, že někdo se fakt věnuje té kariéře a ví, že by ty děti třeba strádaly, tak radši ty děti nemá. Ale já jsem ráda opravdu, že ty děti mám.“

T: „A záporny vidíš nějaké být matkou?“

R8: „No, to je jednoduché. Takové ty probdělé noci a člověk přece jenom, aspoň u mě to tak bylo, jsem si říkala, že bych radši někde vyrazila, jo, někde jela, třeba na kolo, tak to prostě nešlo, takže člověk je tím trochu omezený, ale v současnosti jsou i takové ty vymoženosti nějaké ty sedátka a takové za kola, že člověk může s těma dětma dělat v podstatě cokoliv.“

T: „Myslíš si, že jsi děti měla moc brzy, že jsi mohla s dětmi ještě počkat?“

R8: „*Tak kdysi jsem si to říkala, ale když se na to dívám teď, když jsou děti větší, tak zase jsem ráda, že jsem je měla tak brzy. Teď vlastně jsem ráda, jsem mladá, když oni jsou velké a už jim nemusím věnovat tolik času a můžu věnovat víc času sobě.*“

T: „**Takže nemáš pocit, že jsi kvůli dětem něco promeškala?**“

R8: „*Nejsem žádná kariéristka, že bych prostě chtěla mít nějakou vysokou pozici, nějakou vysokou pozici v zaměstnání, takže ne. Myslím si, že bych stejně nebyla nikde výš, že bych se nehnala někde, že bych nebyla nikde výš, kdybych ty děti neměla.*“

T: „**A pokud bys byla dobře finančně zajištěna, chodila bys do práce nebo se radši věnovala rodině?**“

R8: „*Já bych chtěla chodit do práce. Tak já bych chodila do práce, protože si myslím, že když žije člověk pořád doma omezený tou prací v domácnosti, jo. A přece jenom se i ty technologie a všechno pořád vyvíjí, že by člověk měl mít nějaký přehled a nezahrabat se jenom doma prostě.*“

T: „**Takže při sladění zaměstnání a rodiny ti pomáhaly babičky a pomáhal tedy manžel? Zapojoval se?**“

R8: „*Ano, ano.*“

T: „**Řešila jsi někdy situaci, že jsi neměla kam dítě dát?**“

R8: „*Myslím, že ne, že to se naštěstí nestalo. To jsem opravdu měla tu výhodu, že ta babička byla v důchodu i děda v důchodu, takže vždycky byl někdo, kdo s nimi mohl být.*“

T: „**A vznikaly někdy mezi tebou a manželem konflikty, že se věnuješ víc zaměstnání než rodině?**“

R8: „*No, možná teďka až v tom posledním zaměstnání, kdy vlastně je někdy potřeba zůstat přesčas v práci dýl. Tak, protože na to nebyl zvyklý, někdy mi to vyčítal a říkal, že není možné, abych byla dýl v práci, ale tak nějak už si zvykl. Už je to v pohodě.*“

T: „**Hlavně, když děti byly malé, zbýval ti čas na kamarádky, na sebe, záliby?**“

R8: „*No, možná i díky tomu, že jsem měla to první dítě hodně brzy a kamarádky ještě studovaly, co jsem vlastně měla ze školy, co jsme byly takové nejlepší kamarádky, tak některé ještě studovaly, nebo některé byly v zaměstnání, takže můžu říct, že jsme se dost*

odcizily, že jsme se moc nestýkaly. Víceméně jsem trávila hodně času doma jako a nikde jsem moc nechodila s kamarádkama.“

T: „A vymezila sis aspoň nějaký čas pro sebe? Bylo to pro tebe důležité?“

R8: *„Já jsem si to nějak neuvědomovala vlastně, že mi to chybí, že vlastně můžu říct, že to až vyústilo, až v nějaké takové, dá se říct, až v psychickou poruchu, že jsem trpěla úzkostma a neuvědomovala jsem si čím to je, že prostě, že jsem pořád jen doma, že vlastně nikam nechodí. Žena by si měla vymezit čas nějaký pro sebe, i když má potom nějaké výčitky, i když má nějaké výčitky, což já jsem, když jsem výjimečně někam šla, což já jsem měla. Tak by je neměla mít, protože je to pro její dobro a ona se bude cítit líp a celá rodina se bude cítit líp, takže by je vlastně neměla mít. Takže to by ženy neměly zanedbávat.“*

T: „Jak jsi poučila a informovala tvoje děti o dospívání a intimním životě?“

R8: *„Takže starší dcera měla teď 17 let, tak ta se o tom teda nikdy nechtěla bavit, i když já jsem na to nahodila nějaké téma, tak ona řekla, že to nepotřebuje vědět. A hodně vlastně o tomto si už vlastně najde na internetu nebo i v časopisech je hodně informací, kde se píše o sexu nějakém sexuálním zaměření, takže si myslím, že je dost informovaná. A zato mladší dcera ta má 9 let, ta má na svůj věk hodně takové dotazy, intimní dotazy, co se týče zplození života narození dítěte, ale té odpovídám přímo narovinu jako, samozřejmě, ve slušnosti, ale rozhodně nevykládám o tom, že děti nosí čáp, ale prostě normálně narovinu, jak to všechno je.“*

T: „Oba dva to vysvětlujete? Jsou někdy rozpory? Co je už mez, co se nemá jako říkat?“

R8: *„Manžel teda ten vždycky šlí, když ji popravdě odpovídám, ale stejně si myslím, že dělám dobře.“*

T: „Rodiče si s tebou povídali na toto téma?“

R8: *„Ne, rodiče vlastně nikdy. Já jsem se jich teda nikdy ani neptala. Ale nikdy nám o sexu nebo intimním životě nevykládali.“*

T: „Jaký je tvůj postoj k nevěře?“

R8: *„No, takže v podstatě nevěru odsuzuju, ale jako dá se pochopit prostě, když člověk prostě potká někoho. Myslím si, že hodně záleží na těch životních situacích, jestli člověk*

potká někoho, kdo ho opravdu přitahuje, takže rozum úplně přestane fungovat a nedá se to prostě nijak vysvětlit, že prostě k té nevěře může dojít. “

T: „Takže postupem času jsi změnila názor na tu nevěru, že už ji tak razantně?“

R8: „*Ano, ano. Už ji tak razantně vlastně neodsuzuji jako, jak jsem se na ni dívala dřív. “*

T: „Myslíš si, že člověk dovede být věrný celý život jednomu partnerovi?“

R8: „*Ano, myslím si, že ano. Ale říkám, prostě záleží opravdu, záleží na tom, jak bych to řekla, že prostě v jakém je vlastně prostředí, když pracuje s ženami, protože si myslím, že hodně nevěr vznikají v zaměstnání. Takže, když pracuje třeba mezi ženami, tak je rozhodně menší pravděpodobnost, že bude mít nějakou možnost, že ji bude přitahovat někdo s kým, jak by se řeklo, ujede. Záleží na situacích, do jakých se v životě dostane. “*

T: „Myslíš, že se v dnešní době vyskytuje častěji než před revolucí?“

R8: „*Ne, ne myslím si, že to bylo je a bude. “*

T: „Myslíš, že se to víc tutlalo a teď s tím člověk chodí víc na trh?“

R8: „*Tak to, to, určitě. Dřív, já nevím, jestli je to i tím, jak jsou rozšířena ty média, ty internety, mobily, protože dříve to možná víc lidí brali, že je to prostě špatné. Teď je možná nějaký ten trend, nevím, jestli těch bohatých podnikatelů nebo někoho, že se prostě ti obchodní partneři se navzájem vodí do nevěstinců a prostě nějak to, nějakou věrnost neřeší. “*

T: „Ale v tom důsledku si myslíš, že to je zhruba stejné?“

R8: „*Ale jinak si myslím, že to bude stejné. “*

T: „Takže já ti moc děkuji za ten rozhovor, byly to úžasné informace. Děkuji moc.“

ZÁZNAMOVÝ LIST IX: RESPONDENTKA 9

Věk: 41

Počet dětí: 1

Vzdělání: studuje vysokou školu

Zaměstnání: státní zaměstnanec

T: „Mohla by jsi mi, prosím, povědět o tvém životě?“

R9: „*No, mám 41 roků, vdávala jsem se, když jsem měla 34 roků. Teda, narodila se mi dcera. Vdávala jsem se, když dcera měla rok a půl. To znamená, když jsem měla 36. Asi tak.*“

T: „Můžu se zeptat, jakou školu jsi vystudovala?“

R9: „*Vystudovala jsem střední školu, dálkově dokonce jsem potom studovala v 26, v Brně a teďka se pokouším studovat vysokou.*“

T: „A zaměstnání?“

R9: „*Pracuji jako státní zaměstnanec.*“

T: „Myslíš, že tě ovlivnilo rodinné prostředí, ze kterého pocházíš?“

R9: „*Já si myslím, že určitě, že jsem, že mě ovlivnilo, protože, jak se říká, že v každé rodině je něco, tak přesto všechno můžu říct, že jsem vyrůstala v harmonickém rodině, a že na své dětství velice ráda vzpomínám, i když období puberty a adolescence je těžké pro každého.*“

T: „Jak byla u vás rozdělena péče o děti a domácnost?“

R9: „*No, tatínek měl jako složitou pracovní dobu a myslím si, že se maminka s tatínkem snažili oba dva, aby se o nás starali, jak mohli, ale hlavně díl nebo ty největší starosti a problémy ležely na naší mamince.*“

T: „Myslíš, že jsi převzala nějaké vzorce chování a přístupů at' už k dětem, k manželovi nebo k péči o domácnost od tvé maminky?“

R9: „*Určitě, jednom si teďka nevybavím nějaké konkrétní věci. Ale maminka na mě určitě působila a strašně moc na mě působila taky tatínkova maminka, protože ta mě vychovávala ještě v dobách, kdy nebyly školky, kdy maminka moje neměla mateřskou dovolenou*

dvouletou, kdy po půl roce musela chodit do práce, takže moje babička se o mě starala do 3 let, a protože bydlí kousek od nás, tak můžu říct, že ta mě taky mohutně ovlivňovala svým pozitivním přístupem a vztahem k rodinným příslušníkům a podobně.“

T: „V čem tvoje rodina funguje jinak od té tvojí původní?“

R9: *„Jinak? Já si myslím, že jiné je v první řadě v tom, že jsme se brali později, moje maminka se vdávala nebo mě porodila, když jsem, když ona měla 22 roků, já jsem měla 34, takže toto už je, samozřejmě, jiné než bylo v tehdejší době, takže jsem svým způsobem vyrovnanější, moudřejší než byla maminka, ale to nemůžu zase říct, že by ona nebyla, snažila se a v tehdejší době to bylo standardem vdávat se takhle brzy.“*

T: „Je pro tebe manželství důležité?“

R9: *„Myslela jsem si jednu dobu, že manželství není důležité, že není problém žít jenom, jen tak na psí knížku, jak se říká, ale teď už to vidím jinak. Myslím si, že to důležité je, a že to je nějaký takový pocit jistoty, zázemí, pro mě i pro moji dceru a vůbec si nemyslím, že by bylo na škodu, že jsem se vdávala tak pozdě. Právě proto, že už mám nadhled, že už vím, co je pro vztah důležité, co není. Takže tak.“*

T: „Takže tvůj názor na to nesezdané soužití je spíše negativní?“

R9: *„Nešla bych do toho už. Nebo myslím si, že to není to správné. Ale neodsuzuji lidi, je to jejich věc.“*

T: „Myslíš, že jsi muži v manželství rovnocenná například, když se rozhodujete o důležitých věcech?“

R9: *„Tak si myslím, že mám manžela velmi tolerantního, ale vyrůstal v rodině, kde dominantní byl tatínek, takže aniž by někdy chtěl, aniž by si to uvědomoval, tak některé ty prvky výchovné zatahuje do naší rodiny a já se zase vehementně bráním.“*

T: „V čem se lišily tvoje představy o manželství od reality?“

R9: *„Myslela jsem si vždycky, že to bude šok, když budu z ničeho nic žít vedle jednoho člověka, ale kupodivu to žádný šok není. Jsme, jsme, si podobně založení máme podobné zájmy, sny, přátelé, takže nemůžu říct, jako že by mě to nějak omezovalo nebo, že bych byla v šoku nebo, že by mě on omezoval, že bych nemohla chodit mezi přátele. Připadá nám přirozené, že i já můžu chodit s partou, s kterou jsem kdysi dávno chodila a stejně tak mně nepřipadá divné, když on si zajde se svými bývalými spolupracovnicemi na kafe a vůbec*

nemám pocit, že by to bylo něco nepatřičného nebo, že by se to nehodilo jenom kvůli tomu, že máme na sebe papíry.“

T: „Jaký význam má pro tebe mateřství?“

R9: *„No, je to strašně krásná věc. Myslím si, že se o tom nedá nějak dlouze mluvit, ale musí se to zažít.“*

T: „Vidíš nějaké zápory být matkou?“

R9: *„Zápory určitě ne, ale jako správná matka bych chtěla být dobrá matka. Já se to učím.“*

T: „Myslíš si, že by každá žena měla mít dítě?“

R9: *„Já bych tady tohle nikomu nevnucovala. Myslím si, že jsou různé typy ženských. Některé se na to cítí, některé ne a to musí sama vědět každá, jestli je to důležité pro ni nebo ne. Ale osobně si myslím, až už jim to umožněné nebude, třeba z biologických důvodů, tak je to může mrzet a to už může být pozdě.“*

T: „Pokud bys byla dobře finančně zajištěna, chodila bys do práce nebo se radši věnovala rodině?“

R9: *„Kdybych byla finančně zajištěna, tak bych určitě chodila do práce, aspoň na 4 hodiny, abych si udržovala kontakt s okolím, abych měla pocit důležitosti, patřičné sebevědomí, ale určitě ten můj odchod do práce by se taky odrazil v tom pozitivním smyslu na dceru, protože bych jí v té době zajistila nějaké kroužky nebo hlídání, nějakou změnu. To, že jsem doma, nechodím do práce, ještě neznamená, že jsem dobrá matka.“*

T: „Máš pocit, že jsi kvůli dítěti něco promeškala?“

R9: *„Ne.“*

T: „Co pro tebe znamená zaměstnání, kariéra?“

R9: *„Není to nejdůležitější věc, nedůležitá věc, ale nějak to neprožívám.“*

T: „Čeho jsi chtěla v zaměstnání dosáhnout a splnily se tvé ambice?“

R9: *„Že bych toužila být vedoucí, ředitelkou, ne. To jako, takhle jsem neuvažovala, ale to, že mi tahle věc není úplně lhostejná je i to, že studuji vysokou a od té si slibuji to, že třeba*

budu moc dělat tuto práci v 65 nebo v 70 letech. Teďka trošku přeháním, ale mluví se tom, že ta hranice do důchodu bude posouvána dál.

T: „Věnovala jsi více času zaměstnání než rodině?“

R9: *„Vzhledem k tomu, že jsem se vdávala tak pozdě, tak ne. Ale měla jsem období, kdy jsem se práci, před mateřskou, když jsem pracovala ještě na jednom pracovišti, věnovala práci víc než třeba kolegyně přede mnou.“*

T: „Co jsi byla schopna obětovat práci? Čas?“

R9: *„Čas.“*

T: „Jak se ti dařilo sladit zaměstnání a rodinu? Pomáhaly babičky?“

R9: *„Jak se mi to teď daří, tak tím, že mám většinou odpolední směnu, tak potřebuju vydatně babičku, dědečka, kteří umí, chodí vyzvedávat ve školce, protože ta je jen do 4 hodin a já vlastně dcerku můžu stihnout vyzvednout ve školce jedině, když mám ranní směnu. To je, když jsme v pohodě, když není nemocnost v práci. Tak 1x, 2x týdně.“*

T: „Takže využíváš služeb školek, jesliček ne, že?“

R9: *„Jeslí ne, školce určitě. Je to dobře, že školky existují, protože moje dcera je strašně společenská, kdyby byla doma s babičkou, nebylo by to ono.“*

T: „A kolik bylo holčičce, když jsi nastoupila do zaměstnání?“

R9: *„3.“*

T: „Pocítila jsi někdy problémy v zaměstnání ohledně rodiny třeba, že jsi například byla často na paragrafu?“

R9: *„Ne, já jsem na paragrafu nebyla nikdy.“*

T: „Takže při sladění zaměstnání a rodiny byli nápomocni babička, manžel se taky zapojuje?“

R9: *„Manžel se zapojuje, ale sám studuje, a pracuje na směny, takže s ním taky moc nemůžu a pokud jo, tak jenom týden nebo maximálně část druhého týdne v měsíci.“*

T: „A pomáhá ti třeba i doma s úklidem například?“

R9: *„Jistě.“*

T: „Ženské práce mu nejsou cizí?“

R9: „Nejsou. Je schopen navařit, a když nestihnu já navařit a má hlad, tak si navaří a připadá mi to samozřejmé a mu to taky připadá samozřejmé.“

T: „A vznikaly někdy mezi vámi, mezi tebou a manželem, konflikty, že se věnuješ víc zaměstnání než rodině?“

R9: „To ne, ale je pravda, že teďka, jak bývá před státnicema nervózní, tak tam padlo něco jakože, jak je to možné, že nejsem schopná vyzvednout ve školce, jak to, že jsem pořád v práci, ale to spíš řadím k tomu, přisuzuji tomu, že je nervózní před těmi státnicemi, i když je klid, tak se to na něm trošku projevuje.“

T: „Zbývá ti čas na kamarádky, na sebe, na záliby?“

R9: „Ne, teďka, bohužel, poslední dobou ne.“

T: „Myslíš, že to není důležité, aby si ta žena našla čas, když má rodinu?“

R9: „Je to důležité, ale já jsem teď zvolila tu školu, takže musí se to někde odrazit.“

T: „Vlastně malou, už jsi třeba nějak informovala třeba ohledně věci s tělem? Ptá se už malá, já nevím, třeba na prsa, jak se ty děti ptají, na takový ten intimní život?“

R9: „Co se týká prsou, tak to ji sice zajímá. Ve školce letí malé dětské podprsenky, tak řešíme, jestli si dáme košílku nebo podprsenku. Jestli, jak děti přichází na svět, to jsem ji vysvětlila, zajímala se už třeba ve třech letech, takže ví něco o nějaké cestičce a viděla fotky moje z porodnice, jak tam ležím, bledá, takže se s ní bavím a nemá cenu ji vysvětlovat, že děti nosí čáp nebo vrána. Prostě jí to řeknu, tak jak to je. Vyhýbám se nějakým anatomickým podrobným termínům a snažím se ji to jako pozitivně, hezky vysvětlit. Jako, že je to přirozená věc. Ať už, kdysi zastihla v nějakém dětském nebo filmu odpoledním, že paní moc vzdychá při porodu, tak jsem ji vysvětlila, že je to velmi těžká věc, jako, když se těžký kámen valí někde do kopce a proto vzdychá, protože už jako, už ten kámen skoro je na tom kopci.“

T: „A s tebou si povídali rodiče na toto téma?“

R9: „Řekla bych, že na svou dobu byli moderní, ale ty jejich odpovědi mě vůbec neuspokojovaly a spíš ztrapňovaly nebo cítila jsem se trapně, jo. Od určitého období jsem neměla tendenci s maminkou se bavit o těchto věcech, takže maminka to řešila tak, že koupila nějakou knížku a vždycky mi ji přistrčila, abych se sama poučila. Víím, že jsme měli doma nějakou tu desku gramofonovou od doktora Bečky, velmi zastaralé. Ještě paní

učitelka nám to pouštěla v osmé třídě. O tom, jak maminka si přála kočičku a rádio a nakonec zjistila, že chce mít děťátko, takže takové různé blbiny, které si myslím, že by nevyhovovaly ani mé sedmileté dceři. Dneska je doba naprosto jiná. Takže se snažím v této věci s ní jednat naprosto otevřeně. Jenom ji nestraším a nějaké takové věci, které si myslím, snažím se to podat všechno pozitivně, jakože já to vnímám jako pozitivní věc i její samotné narození.“

T: „Jaký je tvůj postoj k nevěře?“

R9: *„Myslím si, že by to v partnerském vztahu nemělo být. Nesouhlasím s tím pokud někdo střídá ženské jak ponožky, ale život je všelijaký, i když mám na svého muže papíry, tak není to můj majetek a připouštím, že někdy může buď u mě nebo u něho nastat situace taková, že se zamiluje. A když se člověk zamiluje, tak zpracovat city, pocity, vášně je velmi, velmi, těžké.“*

T: „Myslíš si, že člověk dovede být věrný celý život jednomu partnerovi?“

R9: *„Fyzicky, si myslím, že jo.“*

T: „Myslíš si, že v dnešní době vyskytuje ta nevěra vyskytuje častěji než v dobách minulých?“

R9: *„Já si myslím, že v případě mužů je to stejné jako v dobách minulých, jenom v dnešní době se o tom víc mluví.“*

T: „Já strašně moc děkuji za rozhovor a za cenné informace, které jsi mi poskytla.“

ZÁZNAMOVÝ LIST X: RESPONDENTKA 10

Věk: 42

Počet dětí: 2

Vzdělání: studuje vysokou školu

Zaměstnání: státní zaměstnanec

T: „Mohla by jsi mi, prosím, povědět o tvém životě?“

R10: „*Takže, narodila jsem se v roce 1967, to znamená, že mi letos bude 43 let. Můj život byl veselý spokojený, dětství bylo pěkné. Vystudovala jsem kromě základní školy, střední školu chemickou, kterou jsem ukončila maturitou. Dále jsem se vzdělávala na vysoké škole, kterou jsem nedokončila, poté jsem odešla do práce. Svou práci, podle poptávky byla různorodá, nezůstala jsem pořád na jednom místě, takže jsem zabruslila do všech možných odvětví a v současné době studuji dálkově vysokou školu. Mám 2 děti, syna a holku. Vdávala jsem se ve 23 letech a dcera má 16 a syn má 13 let.*“

T: „Já jsem se chtěla zeptat, proč jsi ukončila tu první školu vysokou?“

R10: „*Protože tam, tam, to hrálo velkou, velkou, úlohu. Úlohu tam sehrála láska, samozřejmě, jsem se zamilovala do kluka, který má výuční list a byla jsem tak slepě zaláskovaná, že jsem kvůli němu nechala školy a vdala jsem se.*“

T: „Vyčítal ti někdy, teďka třeba tvoje současné vzdělání?“

R10: „*Přímo to nevyčítá, ale je na něm vidět, že mu to nedělá dobře.*“

T: „Ovlivnilo tě tvé rodinné prostředí, ze kterého pocházíš?“

R10: „*Takže mé, takže rodinné prostředí, ze kterého pocházím byla vlastně úplná rodina. Otec, matka fungovali, tak jak měli. Pokud se hádali, tak ne před náma, jako před dětma. Mám ještě sourozence staršího. Můžu říct, že i když jako se říká, že otec je hlavou rodiny, u nás to bylo obráceně, u nás byla matka hlavou rodiny. Samozřejmě, otec pomáhal, takže tam mamka chodila do zaměstnání. Péči o rodinu měli rozdělenou, protože ráno nás vypravoval taťka, odpoledne, když vlastně máti chodila z práce, tak jsme na ni čekávali doma, takže to bylo takové půl na půl. Myslím si, že oba dva rodiče, v mém životě, sehráli důležitou roli a oba dva se snažili jako nám dětem vyjít co nejvíce vstříc, i volný čas nám věnovali hodně.*“

T: „A tatínek dělal i ty ženské práce?“

R10: „*Ano, ano, dělal i ženské práce, ne, že by vařil nebo umýval okna, to ne, ale když bylo potřeba tak naškrábal brambory, vysál, vytřel prach, ale baví ho zahrádka. Vždycky se víc věnoval zahrádce než jako domácím pracem.*“

T: „Které vzorce chování a přístupů, ať už k dětem, k manželovi nebo v péči o domácnost jsi převzala od té rodiny?“

R10: „*Tak je to těžké, snažila jsem se převzít úlohu matky jako matriarchátu, ale to se mi v této rodině nedaří, takže je to takové, že někdy mám ty snahy být vůdčí osobností rodiny, ale ne vždycky se mi to povede.*“

T: „A v čem se úplně liší tvoje rodina od tvé původní?“

R10: „*Moje rodina si vždycky zakládala na vzdělání a na tom, abychom nechci říct před ostatními, ale abychom prostě byli vzdělaní, kultivovaní a chápali v široké vlastně širokou současnou společnost jako ve všem. Kdežto od té mé rodiny je to tak, že máme spory s manželem ohledně, jak výchovy děti, nároků na nich, protože on je vlastně z té rodiny, kdy on tvrdí: „Já jsem si to nemohl dovolit, dopřejme to dětem“, kdežto já jsem ten typ, že každé dítě si to musí zasloužit a ne jim dávat všechno horem spodem a v tomto máme s manželem problémy dodnes.*“

T: „Takže manžel je spíš liberální?“

R10: „*Ano, manžel je spíš liberální. Já jsem spíš demokratická až autoritativní. Někdy, neříkám jako pořád, ale v tomto máme spolu rozpory dlouho od narození první dcery.*“

T: „Je pro tebe manželství důležité?“

R10: „*V dnešní době už to nemůžu po svých zkušenostech hodnotit, jakože je či není důležité. Možná i soužití by stačilo, ale pokud jsou děti, samozřejmě, kvůli příjmům v domácnosti a starostí, je pro mě důležité manželství.*“

T: „Takže spíš by jsi zase volila to manželství?“

R10: „*Ano.*“

T: „A vidíš nějaké zápory toho nesezdaného soužití?“

R10: „*Nevidím, každý člověk je strůjcem svého štěstí a jak si to uspořádá, takový má život. Nikomu do ničeho člověk nemůže mluvit. Pokud někomu vyhovuje nesezdané soužití, budiž, já jsem tolerantní a respektuji to.*“

T: „**Myslíš si, že jsi muži v tom manželství rovnocenná například, když se rozhodujete o důležitých věcech například koupě auta?**“

R10: „*No, tak zrovna to koupě auta není takový dobrý příklad, protože pro mě auto je až na té poslední příčce, což je pro mě spotřební věc a neberu to jako životně důležité, ale u manžela zrovna toto auto přetrvává, ale v ostatních věcech si myslím, že rozhodujeme spolu.*“

T: „**V čem se lišily tvoje představy o manželství od reality?**“

R10: „*Ježíšmarjá, tak to se lišilo, to se lišilo, protože jsem chtěla být opečovávána, hýčkána. Samozřejmě v manželství to tak není.*“

T: „**Jaký význam má pro tebe mateřství?**“

R10: „*Mateřství, je velmi důležité, je to o tom, aby toto přechodné stádium, když to řeknu takhle, tyto lidé prožívali spolu a ne každý sám. V tomto případě to mateřství je velmi pěkné a důležité, jak pro vývoj dítěte, tak pro psychiku matky, která v tomto období je velmi labilní a dokáže teda, aspoň konkrétně mě, dokáže rozhodit kdejaká maličkost.*“

T: „**Myslíš, že je vyloženě nějaký zápor být matkou?**“

R10: „*To už je o tom, jak to která žena snáší. Zápor to určitě není. Myslím si, že každý chceme, co nemáme. Pokud bysme neměly děti, tak bychom po nich strašně toužily, pokud děti máme, tak to bereme, prostě máme a teď bych chtěla cestovat. Je to o přístupu každého jednotlivce.*“

T: „**Myslíš si, že jsi děti měla moc brzy, že jsi ještě mohla počkat?**“

R10: „*Ne, ne, ne. Já jsem ve věku, kdy tehdá, já už jsem měla děti, jakože pozdě. V mé době, kolem mě se spolužačky a kamarádky vdávaly kolem 20, 18 let a já jsem byla výjimka, protože jsem se vdávala, na tu dobu pozdě.*“

T: „**Po revoluci to bylo?**“

R10: „*Bylo to už, ano, bylo to už po revoluci.*“

T: „**Ale ještě to byla ta vlna, kdy měly brzy děti.**“

R10: „*Ano, přesně tak.*“

T: „**Myslíš si, že by každá žena měla mít dítě?**“

R10: „*Ne, to si rozhodně nemyslím. Myslím si, že každá žena, která chce, by měla mít dítě. Jsou ženy, které dítě nechtějí, protože jsou třeba psychicky labilní, se svým stavem se nevyrovňají a dopředu říkají, že se nedokážou postarat o děti. Proto v těchto případech preferuji, že ty žena na to mají právo nechtít děti, protože mají problémy sami se sebou a je to rozumné od nich.*“

T: „**Pokud bys byla dobře finančně zajištěna, chodila by jsi do práce nebo se radši věnovala rodině?**“

R10: „*Tak na půl, protože rodina je úžasná věc, ale člověk z toho za chvíli zblbne a vadí mu jenom to prostředí doma. Prostředí práce je zase o něčem jiném, přijdou ženy na jiné myšlenky, přijdou ženy do jiných kolektivů a trošku, můžu říct, se odreagují od běžných povinností, které jsou doma. Určitě bych chtěla do práce.*“

T: „**Máš pocit, že jsi kvůli dětem něco promeškala?**“

R10: „*Tak v dnešní době můžu říct, že asi ne, protože jsem se opravdu nevdávala brzy, užila jsem si za svobodna. Myslím si, co šlo, jak cestování, tak poznávání nových krajů a myslím si, že bych toto neměnila u sebe.*“

T: „**Co pro tebe znamená zaměstnání, kariéra?**“

R10: „*Zaměstnání, kariéra je to pro mě přínos peněz. Do práce chodíme pro peníze a ne pro to, že nás to baví. Pokud nás to baví, tak je to úžasné, a samozřejmě, v té práci vynikneme. Pak není problém, ta kariéra, jít postupně nahoru. Nejsem kariérista, ale pokud ta možnost je, tak. Není to u mě na sto procent, ale líbí se mi to.*“

T: „**Takže nikdy jsi vyloženě nechtěla v zaměstnání dosáhnout? Určitého postu?**“

R10: „*Já si myslím, že jsem dost, jako mám v zaměstnání celkem vysoký post a nikam dál a nikam výš se nemíním jako škrábat.*“

T: „**Ale toho jsi chtěla dosáhnout?**“

R10: „*Ne, ne nechtěla jsem toho dosáhnout. Byla jsem tam navržena. Nechtěla jsem toho dosáhnout, bylo mi to navrženo, doporučeno a příkazem dáno, takže, ale jsem spokojená jsem ráda, že to takhle je, jak to je.*“

T: „Věnuješ více času zaměstnání než rodině?“

R10: „*Musím říct, že ano.*“

T: „Co jsi schopna obětovat práci?“

R10: „*Co jsem schopna obětovat práci? Tak teďka to vyplývá tak, že obětovávám práci volný čas, protože práce mě baví, mám celkem vysoký post a nechci zklamat své vyšší okolí, vedení v práci.*“

T: „Jak se ti daří sladit zaměstnání a rodinu?“

R10: „*Těžce. Je opravdu jde to těžce, když manžel nepomáhá, nesnaží se, takže vlastně, když přijdeme z práce kolem té páté, šesté hodiny, navařit, s dětma se naučit, je to pro mě těžké, ale prostě tak to má být. Zvládám to.*“

T: „Manžel se vůbec nezapojuje?“

R10: „*Manželovi v této fázi, si myslím, že je to jedno. Hlavně, že chce mít svůj klid a pokud ho má, tak je spokojený.*“

T: „A když byly děti mladší?“

R10: „*Když byly děti mladší, tak jezdíval z práce dřív jak já, bral je ze školky, pomáhal mi, ano. Teďka už jsou větší, takže už ta péče nemusí být, jakože pořád, ale je potřeba nad těma adolescentama těžce dohlížet, protože by nám přerostli přes hlavu.*“

T: „A pomáhal ti třeba i s uklízením?“

R10: „*Ne, nikdy.*“

T: „Takže spíš to bylo rozdělené jako na ty mužské, ženské práce?“

R10: „*Ano, ano, ale to má přežitek ze své rodiny.*“

T: „Kolik bylo dětem, když jsi nastoupila do zaměstnání?“

R10: „*Musím se přiznat, že jsem od prvního dítěte utekla brzo, měla 2 roky, když jsem se vracela zpět do práce a bylo to z toho důvodu, že už mě to doma nebavilo, chtěla jsem mezi lidmi, takže jsem se vrátila zpět do práce. A u druhého dítěte jsem si to vychutnávala, nastoupila jsem, nebyla práce, takže jsem nastoupila teoreticky až po 4 letech zpět do práce a bylo mi doma tentokrát dobře.*“

T: „Využívala jsi služeb jesliček, školek?“

R10: „*Ano.*“

T: „**Obojí?**“

R10: „*Ano, využívala jsem i jesličky u prvního dítěte a školku u druhého.*“

T: „**Pocítila jsi někdy problémy v zaměstnání ohledně rodiny například, když jsi byla na paragrafu?**“

R10: „*Ne, tyto problémy jsem neměla. Každý zaměstnavatel, u kterého jsem byla tak vlastně říkal, že má pro to pochopení, taky měl děti. Takže nikdy mi nedělal problémy žádný zaměstnavatel.*“

T: „**Byli ti při sladění zaměstnání a rodiny nápomocni blízcí třeba i manžel, babička?**“

R10: „*Ano, to musím říct, že ano. Protože pokud třeba do školky, do školy jsem vodila děti, tak babička, pokud nemohl manžel, vyzvedávala, starala se. Pokud byl v práci problém, nebyl problém poprosit babičky a s radostí se této role ujaly.*“

T: „**Vznikaly někdy mezi tebou a manželem konflikty, že se věnuješ více zaměstnání než rodině?**“

R10: „*Tady tento problém nastává teďka v poslední době, protože, jak jsem již řekla, děti už odrůstají, tolik rodinu nepotřebují nebo spíš matku, chtějí být spíš o samotě, takže já jsem v práci ráda a manželovi to někdy vadí.*“

T: „**Zbývá ti čas na kamarádky, na sebe, na záliby?**“

R10: „*No, je to těžké, ale ano. Když chci, tak si ten čas vždycky udělám.*“

T: „**A máš potom výčitky, že ses nevěnovala spíš té rodině?**“

R10: „*Někdy, někdy, Pokud mám hodně práce, nejsem doma, nevidím je, tak potom mám výčitky, že jsem se nevěnovala rodině.*“

T: „**Myslíš si, že je pro tu ženu důležité, aby pro sebe měla určitý volný čas?**“

R10: „*Bylo by to nádherné. Je to důležité.*“

T: „**Poučila jsi, jak jsi poučila, informovala tvoje děti o dospívání a intimním životě?**“

R10: „*Určitě jinak než mí rodiče, kteří mi řekli: „Kup si knížky a nastuduj si to.“. Myslím si, že tady v této oblasti jsem svou dceru poučila dostatečně, protože, co chce vědět a zeptá*

se, tak ji odpovím. Maximálně ji doporučím knížku, kde si může přečíst více, ale nemám v tom problém, když něco chce vědět a zeptá se, poučím ji bez problémů.“

T: „Jaký je tvůj postoj k nevěře?“

R10: *„Tak, dokud nemáte děti, tak nevěra, co nevíte, nevadí, ale jak už jsou děti a praskla by nevěra, nevím, jak bych to řešila, protože tento případ nenastal, ale pokud by nastal, asi bych brala ohled na děti. Musela bych rozlišit, jestli to byla nevěra náhodná anebo už je to přerůstá v nějaký jiný vztah. Toto nemůžu posoudit přesně, protože jsem to nezažila anebo aspoň o tom nevím.“*

T: „Myslíš si, že člověk dovede být věrný celý život jednomu partnerovi?“

R10: *„Jde to.“*

T: „Myslíš si, že se v dnešní době vyskytuje častěji než například za do minulého režimu?“

R10: *„Nevěra?“*

T: „Ano.“

R10: *„Já si myslím, že se vyskytuje stejně, akorát za minulého režimu se o tom nemluvilo.“*

T: „Takže já ti moc děkuji za rozhovor a cenné informace. Děkuji moc.“